

Lietuvos regioninių tyrimų institutas

KURORTO STATUSO LIETUVOJE REGLAMENTAVIMO STUDIJA

Parengta LR ūkio ministerijos užsakymu, sutartis Nr. 8-480, 2003 10 15

**Kaunas
2003**

KURORTŲ STATUSO LIETUVOJE REGLAMENTAVIMO AUTORIAI

Doc. dr. Rita Bagdzevičienė, Lietuvos regioninių tyrimų institutas; KTU Socialinių mokslų fakultetas, Regionų plėtros katedra

Dokt. Rimantė Hopenienė, KTU socialinių mokslų fakultetas, Verslo administravimo katedra

Prof. dr. Aleksandras Kriščiūnas, Kauno medicinos universiteto klinikų fizinės medicinos ir reabilitacijos skyrius

Dokt. Laura Navackaitė, Lietuvos regioninių tyrimų institutas; KTU Socialinių mokslų fakultetas, Regionų plėtros katedra

Prof. habil. dr. Vladas Stauskas, VDU menų fakultetas; Architektūros tyrimų institutas

Mg. Ineta Šimkūnaitė, Lietuvos regioninių tyrimų institutas

Karolis Trimonis, Lietuvos regioninių tyrimų institutas

Jonas Valskys, Kauno kolegijos Druskininkų skyrius

TURINYS

TERMINŲ ŽODYNAS	4
ĮVADAS	6
1. ESAMOS SITUACIJOS ĮVERTINIMAS	8
1.1. KURORTŲ REIKŠMĖ	8
1.2. LIETUVOS KURORTŲ REGLAMENTAVIMAS TEISINIAIS ASPEKTAIS	9
1.3. LIETUVOS KURORTŲ RAIDA	13
1.4. KURORTŲ SKIRSTYMAS Į TIPUS IR RŪŠIS	20
1.5. REIKALAVIMAI GYDYTOJAMS IR KITAM MEDICININIAM PERSONALUI	26
1.6. KURORTO IR KURORTINIŲ VIETOVIŲ INFRASTRUKTŪRA	26
1.7. KURORTŲ IR KURORTINIŲ VIETOVIŲ TERITORIJOS IDENTIFIKAVIMAS	29
1.8. REIKALAVIMAI KURORTŲ IR KURORTINIŲ VIETOVIŲ APSAUGOS ZONOMS.....	30
1.9. KURORTŲ VALDYMAS	32
2. UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS KURORTŲ IR KURORTINIŲ VIETOVIŲ REGLAMENTAVIMO SRITYJE .	34
2.1. VOKIETIJA	34
2.2. RUSIJA.....	36
2.3. SKANDINAVIJOS ŠALYS	37
2.4. KITOS ŠALYS	37
2.5. FEMTEC KURORTŲ KRITERIJAI	38
3. GYVENAMŲJŲ VIETOVIŲ, NORINČIŲ GAUTI KURORTO STATUSĄ, ANKETINĖ APKLAUSA	39
3.1. ANKETINĖS APKLAUSOS METODIKA	39
3.2. ANKETINĖS APKLAUSOS DUOMENŲ ANALIZĖ	41
4. PASIŪLYMAI DĖL KURORTŲ IR KURORTINIŲ VIETOVIŲ KRITERIJŲ NUSTATYMO	44
5. REKOMENDACIJOS VALSTYBĖS VALDYMO IR ADMINISTRAVIMO INSTITUCIJOMS BEI SAVIVALDYBĖMS DĖL KURORTO BEI KURORTINĖS VIETOVĖS STATUSO REGLAMENTAVIMO	51
LITERATŪRA	54
PRIEDAS	56

Terminų žodynas

Hipotezė – moksliskai neįrodytas, patikrinimo reikalingas spėjimas ir juo paremtas ko aiškinimas (Dabartinės Lietuvių Kalbos Žodynas).

Kraštovaizdis – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolių, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų bei informacinio lauko), susijusių medžiagiais, energetiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys (Saugomų teritorijų pakeitimo įstatymas Nr. IX-628, 2001 12 04).

Kurortologija – tai mokslas, tiriantis gamtinius gydomuosius veiksnius (klimatą, mineralinius vandenis, gydomąjį purvą), jų poveikį sveikam ir sergančiam organizmui, naudojimą profilaktiškai, gydymui ir reabilitacijai (Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, 1985, p. 278).

Kurortas – įstatymo suteiktas statusas gyvenamajai vietai, kurioje yra gamtinių gydomųjų veiksnių (mineralinių vandenų, gydomojo purvo, sveikatai palankus klimatas, rekreacinių želdinių, vandens telkinių) bei speciali infrastruktūra šiems veiksniams naudoti gydymui, profilaktikai ir poilsiui bei turizmui (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX – 1211, 2002 12 03).

Kurortas – (vok. kur – gydymas, ort – vieta) – tai vieta, kurioje yra gamtinių gydomųjų veiksnių (palankus klimatas, mineralinio vandens versmių, gydomojo purvo), specialiųjų įstaigų bei įrengimų ligoniams gydyti (Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, 1985, p. 278).

Kurortų sanatorija – apgyvendinimo paslaugoms teikti skirtas (pritaikytas) pastatas ar jų grupė, kuriame taip pat teikiamos gydymo, antirecidyvinės, sveikatą gražinančios, reabilitacinės, fizinės kultūros, dietinio maitinimo ir kitos paslaugos, tam tikslui naudojant gamtinius gydomuosius ir rekreacinius išteklius. Kurortų sanatorija privalo turėti Sveikatos apsaugos ministerijos išduotą licenziją teikti medicininės reabilitacinės paslaugas (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX – 1211, 2002 12 03).

Kurortų reabilitacijos centras – apgyvendinimo paslaugoms teikti skirtas (pritaikytas) pastatas ar jų grupė, kur teikiamos sveikatingumo, fizinės kultūros, maitinimo ir kitos reabilitacijos paslaugos, tam tikslui naudojant rekreacinius išteklius (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX – 1211, 2002 12 03).

Medicininė reabilitacija – kompleksinis medicininių priemonių (sveikatą gražinantis gydymas, taikomojo kineziterapija – ergoterapija, ortopedinės priemonės, kompensacinės priemonės, pacientų ir jų artimųjų mokymas) taikymas siekiant kuo daugiau sugrąžinti sutrikusių funkcijų, jas kompensuoti ir palaikyti pasiektą lygį (MN 12:1996).

Reabilitacija – koordinuotas, kompleksinis medicininių, socialinių, pedagoginių, profesinių priemonių taikymas kuo didesniai reabilituojamo asmens, turinčio biosocialinių funkcijų sutrikimų, funkciniam aktyvumui pasiekti (MN 12:1996).

Reabilitacijos ligoninė – tai ligoninė, kurioje atliekama specializuota medicininė, socialinė, profesinė pacientų reabilitacija.

Rekreacija – jėgų, sveikatos atgavimas, atgaiva (Dabartinės Lietuvių Kalbos Žodynas).

Rekreacinė teritorija – vietovė, turinti gamtines ar kultūrinės aplinkos savybes ir sąlygas žmonių visaverčiam fiziniam bei dvasiniam poilsiui organizuoti (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX – 1211, 2002 12 03).

Sanatorija – tai įstaiga, akredituota atlikti antirecidyvinių lėtinėmis ligomis sergančių pacientų gydymą taikant natūralius bei performuotus gamtinius veiksmus ir klimato terapiją. Sanatorija gal teikti nustatytas sveikatą gražinančio gydymo ir medicininės reabilitacijos paslaugas (MN 12:1996).

Sveikatą gražinantis gydymas – tai medicininių priemonių kompleksas (fizioterapija, kinezioterapija, dietinis gydymas, psichologinė pagalba, ligonio mokymas, gydymas vaistais), padedantis kuo greičiau sugrąžinti sutrikusias funkcijas arba palaikyti pasiektą sugrąžintų funkcijų lygį (MN 12:1996).

Turizmo išteklių – turistinių interesų turintys objektai ar vietovės (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX – 1211, 2002 12 03).

Turizmo paslauga – veikla, susijusi su turistų poreikių tenkinimu, suteikiant turistams kelionės organizavimo, transporto, apgyvendinimo, maitinimo, informacijos ar specialias paslaugas (Turizmo plėtros iki 2015 m. strategija).

Turizmo paslaugų paketas – už bendrą kainą parduoti parengtas turizmo paslaugų rinkinys, kurį sudaro ne mažiau kaip dvi turizmo paslaugos, įskaitant transportą ir (ar) apgyvendinimą, kai paslaugų trukmė viršija parą (Turizmo plėtros iki 2015 m. strategija).

IVADAS

Problema. Nuo pat Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kurortų plėtros politika valstybės mastu nebuvo formuojama. Tam tikra pažanga ją formuojant prasidėjo tik nuo 2001 metų, įstatymiškai įteisinus kurorto statusą (2001 m. lapkričio 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 802 (Žin., 2001, Nr. 94 – 3317)).

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje, kuriai buvo pritarta LRV 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2002, Nr. 60-2424), kurortinis turizmas priskirtas prie prioritetinių turizmo plėtros rūšių.

Įgyvendindama LRV 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių (patvirtintų LRV 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (Žin., 2001, Nr. 86-3015; 2002, Nr. 74-3193)) 189 punktą, LRV patvirtino Lietuvos kurortų plėtros koncepciją, kurią rengė Lietuvos regioninių tyrimų institutas (2002 m. spalio 29 d. nutarimas Nr. 1713 „Dėl Lietuvos kurortų plėtros koncepcijos“ (Žin., 2002, Nr. 104-4671)). Šios koncepcijos tikslas – suformuoti svarbiausias valstybės kurortų plėtros politikos nuostatas.

Pastaruoju metu padaugėjo gyvenamųjų vietovių norinčių tapti kurortais, tačiau kandidatės dažniausiai neatitinka bendrųjų kurortams keliamų kriterijų. Todėl iškyla būtinybė nustatyti specialiuosius kriterijus. Šiuo tikslu Lietuvos regioninių tyrimų institutas parengė mokslinį tiriamąjį darbą „KURORTO STATUSO LIETUVOJE REGLAMENTAVIMO STUDIJA“.

Darbo tikslas – parengti pasiūlymus kurorto ir kurortinės vietovės statuso Lietuvoje teisinam reglamentavimui. Studija galėtų tapti Vyriausybės nutarimo, kuriuo nustatomi kurorto ir kurortinės vietovės kriterijai, pagrindu.

Siekiant užsibrėžto tikslo buvo suformuluoti tokie **uždaviniai**:

1. Įvertinti kurortų esamą situaciją šiais aspektais:
 - istoriniu;
 - teisiniu;
 - kurortų skirstymo į tipus (gydomieji, poilsio, kita);
 - gydomųjų ir poilsio kurortų skirstymo į rūšis;
 - reikalavimų gydytojų ir kitam mediciniam personalui;
 - reikalavimų specialiajai kurorto ir kurortinės vietovės infrastruktūrai;
 - reikalavimų kurorto ir kurortinės vietovės rekreacinei ir poilsio architektūrai;
 - reikalavimų kurorto ir kurortinės vietovės teritorijos identifikavimui;
 - reikalavimų kurorto ir kurortinės vietovės apsaugos zonai;
 - aplinkosauginių reikalavimų;
 - reikalavimų kurortų ir kurortinės vietovės vadybai.
2. Apibendrinti kaimyninių užsienio šalių patirtį kurortų ir kurortinių vietovių statuso reglamentavimo srityje.
3. Atlikti savivaldybių, kurios siekia gauti jų teritorijose esančioms gyvenamosioms vietovėms kurorto ir kurortinės vietovės statusą, arba jų teritorijose esančių gyvenamųjų vietovių (Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane įvardintų kurortinėmis vietovėmis) anketinę apklausą pagal darbo eigoje identifikuotus kriterijus.
4. Atsižvelgiant į Lietuvos kurortų tradicijas ir atliktą analizę, pateikti pasiūlymus.
5. Remiantis atlikto anketavimo rezultatais, įvertinti Lietuvos regionų kurortologinį potencialą ir pateikti preliminarias išvadas dėl jų atitikimo kurortų ir kurortinių vietovių nustatytiems kriterijams.

Pagrindinis tyrimo objektas – kurortų kriterijų reglamentavimas Lietuvoje.

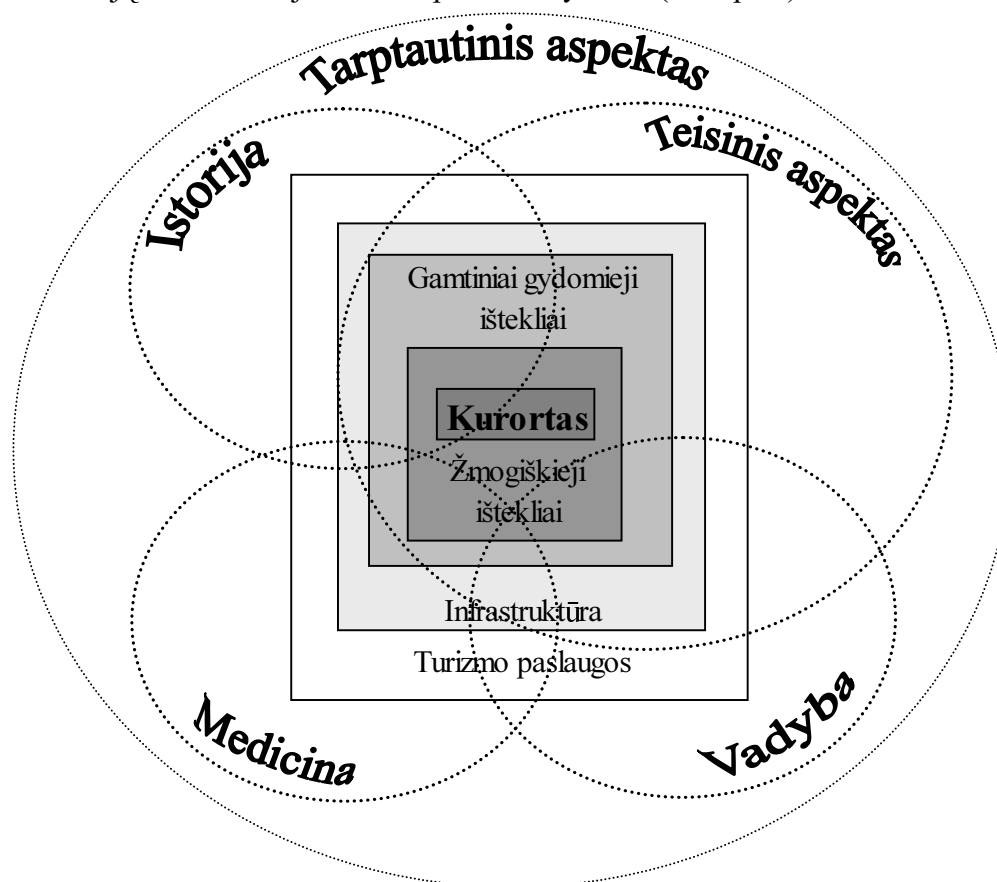
Rengiant studiją buvo naudojami tokie **metodai**:

- palyginamoji aprašomoji ir santykinų rodiklių analizė;
- funkcinė analizė;
- ekspertiniai vertinimai;
- statistinė analizė;
- antrinių šaltinių analizė;
- anketinė apklausa;
- telefoninė apklausa;
- interviu.

Atliekant tyrimus, įvairiais aspektais buvo nagrinėti ir apibendrinti užsienio bei Lietuvos autorių tyrimų rezultatai. Išanalizuoti Pasaulinės turizmo organizacijos, LR Statistikos departamento, Lietuvos turizmo departamento teikiami statistiniai duomenys bei tyrimai. Aptarti tarptautinių konvencijų dokumentai bei direktyvos.

2003 metų lapkričio mėnesio 19 dieną LR Ūkio ministerijoje buvo pristatyta tarpinė ataskaita. Aptariant tyrimo eigą ministerijoje dalyvavo G. Miškinis – LR Ūkio ministerijos sekretorius, A. Žvirblienė – LR Ūkio ministerijos ūkio strategijos departamento direktorė, L. Kalinauskienė – LR Ūkio ministerijos vyr. specialistė, G. Indriūnas – Turizmo departamento turizmo paslaugų skyriaus vedėjas, A. Juocevičius – LR Sveikatos apsaugos ministerijos asmens sveikatos skyriaus vyr. specialistas, G. Mečinskas – LR Aplinkos ministerijos kraštovaizdžio skyriaus vyresn. specialistas, D. Kundrotienė – LR Vidaus reikalų ministerijos viešojo administravimo departamento vyresn. specialistė, G. Mačys – LR Vidaus reikalų ministerijos regioninės politikos departamento vyr. specialistas. Pasitarimo dalyviai pateikė vertingus siūlymus, į kuriuos buvo atsižvelgta baigiamajame studijos rengimo etape.

Rengiant studiją buvo naudojamas kompleksinis tyrimas (žr. 1 pav.).

1 pav. Galimybių studijos struktūrograma

Atliekant studiją, dėmesys buvo kreipiamas į keturias pagrindines kurorto dedamąsias: gamtinius gydomuosius išteklius, kurorto infrastruktūrą ir ją supančią aplinką, žmogiškuosius išteklius ir turizmo paslaugų paketą. Šie komponentai buvo analizuojami istoriniu, medicininiu, valdymo bei teisiniu aspektais. Tarptautinė aplinka įtakoja visą kurortų sistemą. Šios aplinkos analizės dėka galima išvengti kitų šalių klaidų ir sukurti savitą kurortų modelį.

Gyventojų sveikata yra didžiausia visuomenės socialinė ir ekonominė vertybė. Sveikata taip pat – fizinė, dvasinė ir socialinė žmonių gerovė. Gera bendruomenės narių sveikata yra viena svarbiausių valstybės saugumo ir ekonominio stabilumo prielaidų, o kurortai yra viena iš priemonių realizuojant žmonių teisę į poilsį ir laisvalaikį bei medicinos pagalbą reabilitacijai. Be to kurortai svarbūs ir kaip turizmo, sporto bei poilsio objektai (zonos), formuojantys šalies įvaizdį.

1. Esamos situacijos įvertinimas

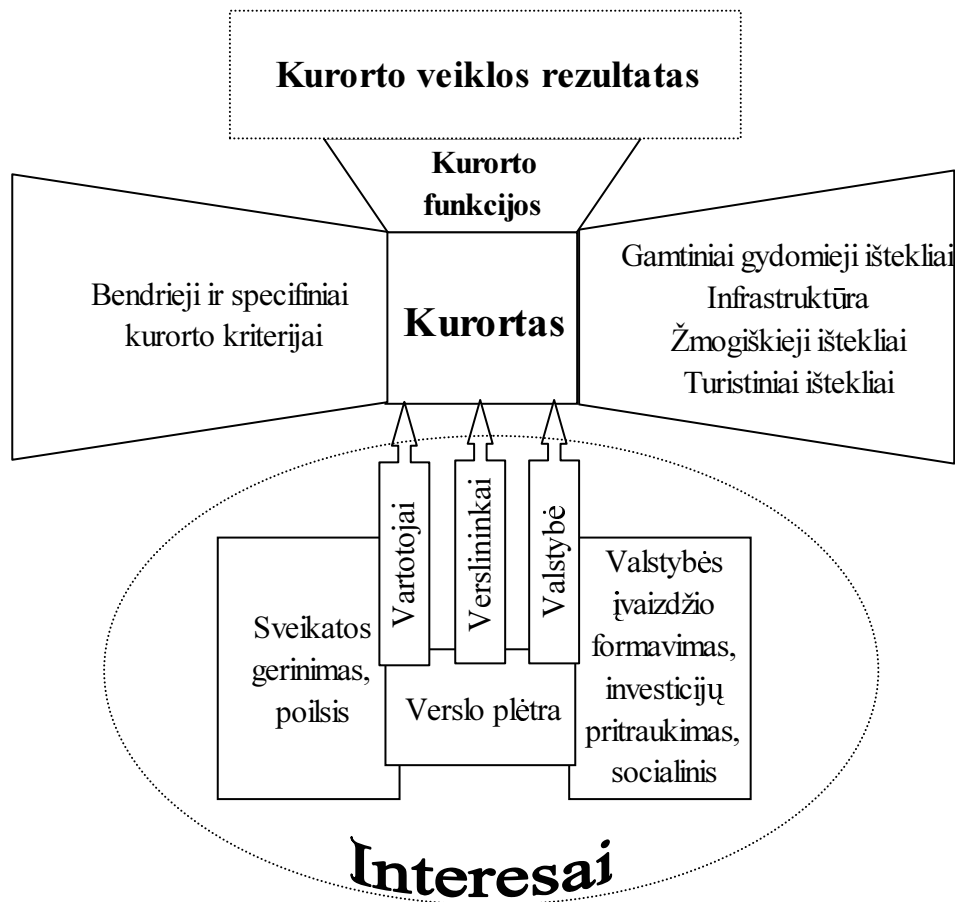
1.1. Kurortų reikšmė

Gamtiniai gydomieji išteklių yra išskirtinės reikšmės valstybės turtas. Valstybės funkcija – užtikrinti jų saugojimą ir racionalų naudojimą.

Kurortais laikomos gyvenamosios vietovės, turinčios gamtos gydomųjų veiksnių (mineralinis vanduo, gydomasis purvas, sveikatai palankus klimatas, rekreaciniai želdiniai ir vandens telkiniai) ir specialią infrastruktūrą, sudarančią sąlygas naudoti šiuos veiksnis gydymo, profilaktikos ir poilsio tikslais.

Kurortą galima apibūdinti ir kaip turizmo, sporto bei poilsio objektą (zoną), padedantį kurti šalies įvaizdį. Atvykę užsienio turistai sudaro sąlygas užmegzti naujus ekonominius ryšius, skatina investicijų pritraukimą. Jie taip pat suformuoja nuomonę apie šalies ekonominės ir socialinės sistemos esamą situaciją.

Kurortų plėtrą inicijuoja, skatina valstybės valdymo ir administravimo institucijos, verslo ir vartotojų sektoriai. Valstybės ir savivaldybės institucijos, vartotojai ir verslininkai kurortų plėtrą skatina atsižvelgdami į savo tikslus ir poreikius. Verslininkų interesas – verslo plėtra, vartotojų – sveikatos gerinimas ir poilsis, valstybės – valstybės įvaizdžio formavimas, investicijų pritraukimas ir socialinis aprūpinimas. Palankiausia kryptį kurortų plėtra įgyja tada, kai visi šie sektoriai veikia darniai ir lygiomis teisėmis. Tam reikia koordinuoto bendradarbiavimo, analizės ir stebėsenos (monitoringo). Kad kurortas įgyvendintų kiekvieno interesus, jis turi atitikti kurortui keliamus bendruosius ir specifinius kriterijus, kuriuos galima suskirstyti į tris grupes: gamtiniai gydomieji išteklių, žmogiškieji išteklių bei infrastruktūra. Tik atitikdamas šiuos kriterijus kurortas gali realizuoti suinteresuotų pusių tikslus ir poreikius. Kurortų veiklos koncepcija pavaizduota 2 paveiksle.

2 pav. Kurortų veiklos koncepcija

Siekiant įgyvendinti veiklos koncepciją, kurortas atlieka tam tikras funkcijas. Kurortų funkcijos yra šios:

- teikti sveikatinimo ir turizmo paslaugas Lietuvos gyventojams ir užsieniečiams;
- kurti palankų šalies įvaizdį;
- steigti naujas darbo vietas.

Šių funkcijų vykdymas leidžia pasiekti kurorto veiklos rezultatus, kuriuos galima suskirstyti į kelias grupes:

- Lietuvos kurortai prisideda prie gyventojų sveikatinimo;
- teikiamomis kurortinio gydymo ir turizmo paslaugomis Lietuvos kurortai geba konkuruoti užsienio šalių rinkose, skatina atvykstantįjį turizmą;
 - išplėtotą Lietuvos kurortuose turizmo paslaugų, pramogų ir sporto įrenginių infrastruktūra didina vietinio turizmo populiarumą;
 - Lietuvos kurortuose sukurtos naujos darbo vietos, kurortų plėtra skatina apgyvendinimo, maitinimo ir kitų verslų plėtrą regionuose.
- Kurortai yra vienas iš Lietuvos įvaizdį formuojančių veiksnių.

1.2. Lietuvos kurortų reglamentavimas teisiniais aspektais

Prieškario Lietuvoje kurortų veiklą reglamentavo 1932 m. priimtas Kurortų įstatymas ir 1933 m. patvirtintos taisyklės Kurortų įstatymui vykdyti. Įstatyme (Žin., 1932 m., Nr. 401 – 1932.XII.22) **kurortu** apibrėžiama vieta, turinti gydomųjų šaltinių arba gydomųjų purvų ir tinkamų patalpų bei įrengimų ligoniams gydyti arba tai yra vieta, kuri patogi pailsėti ir sveikatai pataisyti. Įstatyme nurodoma, kad kurortams tvarkyti gali būti renkamos rinkliavos, kurių dydį ir rinkimo tvarką nustato vietos savivaldybės tarybos.

Įstatyme buvo pateiktas kurortų sąrašas, kurį sudarė: Alytus, Anykščiai, Aukštoji Panemunė, Berčiūnai, Birštonas, Dubiai, Kačerginė, Kulautuva, Lampėdžiai, Palanga, Pasvalys, Livonija, Smardonė, Šventoji ir Zarasai. Be šių išvardintų kurortų Ministrų Tarybai buvo pasiūlyta pripažinti kurortais šias vietas: Juodšilius, Panerius, Pabrada, Pagėluva, Švenčionėlius, Trakus ir Varėna.

Tarybinėje Lietuvoje (1940 – 1990) kurortų veiklą reglamentavo Sveikatos apsaugos įstatymas. Kurortų užstatymas ir zonavimas buvo griežtai reglamentuojamas Kurortų nuostatais. Kurortus valdė profsąjungoms pavaldi Kurortų valdymo taryba, kuri prižiūrėjo ir koordinavo jų veiklą, rinko bei atnaujino informaciją apie juos.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę (1990 m. kovo 11 d.), oficialus kurorto statusas išnyko, panaikintas ir kurortų veiklą koordinuojantis valdymo organas.

1993 m. priimto **Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo** objektas – sausumos ir vandens plotai bei kraštovaizdžio objektai, dėl savo vertės turintys specialų valstybės nustatytą aplinkos apsaugos ir naudojimo režimą. Šiame įstatyme kaip viena iš apsaugos zonų, kurių paskirtis – „izoliuoti saugomus objektus ir teritorijas nuo neigiamo žmogaus veiklos poveikio, išsaugoti tradicinius vietovės ypatumus, vizualinę saugomų objektų ir kompleksų aplinką, sumažinti neigiamą ūkinių objektų ir kompleksų poveikį žmogui ir gamtai bei garantuoti normalų šių objektų funkcionavimą, užtikrinti bendrąjį ekologinį kraštovaizdžio stabilumą“, rūšių minimos **kurortų, vasarviečių ir kitų rekreacinių teritorijų apsaugos zonos**. Tačiau apibrėžiant šių zonų nustatymo tvarką, apsaugos bei naudojimo režimą, apsiribojama nuostata, kad visa tai nustato minėtas įstatymas, bendrieji apsaugos zonų nuostatai ir kiti norminiai dokumentai.

Dar kartą kurortas paminėtas 1994 m. liepos 19 d. priimtame **Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatyme**, reglamentuojančiame Lietuvos nacionalinę sveikatos sistemą, jos struktūrą, sveikatos saugos, sveikatos stiprinimo ir sveikatos atgavimo santykių teisinio reguliavimo ribas, asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros organizavimo, valstybės ir savivaldybių laiduojamos (nemokamos) sveikatos priežiūros užtikrinimo, valdymo, sveikatos rėmimo, sveikatinimo veiklos sutarčių sudarymo pagrindus, atsakomybės už sveikatinimo veiklos teisės normų pažeidimus pagrindus, gyventojų sveikatinimo veiklos subjektų teises ir pareigas. Šio įstatymo 44 straipsnyje „Medicininė reabilitacija“ buvo nustatyta, kad vietovių, tinkančių medicininės ir socialinės reabilitacijos organizavimui pripažinimo kurortais tvarką ir jų organizavimo sąlygas nustato LRV. Tačiau poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys šią tvarką, taip ir nebuvo priimti.

1998 m. priėmus naują **Sveikatos sistemos įstatymo redakciją**, minėtos nuostatos nebeliko, o 23 straipsnyje „Medicininė reabilitacija ir sanatorinis gydymas“ apibrėžiama tik tai, kad „pacientų atrankos ir siuntimo į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigas sąlygas ir tvarką nustato Sveikatos apsaugos ministerija“.

1994 m. priimtame **Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo** 3 straipsnyje apibrėžtos miestų, miestelių, kaimų sąvokos, tačiau neišskiriami miestai – kurortai. Pagal šiame įstatyme nustatytą LR administracinį suskirstymą buvo įkurtos Birštono miesto, Druskininkų miesto, Palangos miesto ir Neringos miesto savivaldybės.

1999 m. vykdant antrąjį LR teritorijos administracinių vienetų reformos etapą, buvo išplėtos Birštono miesto ir Druskininkų miesto savivaldybių teritorinės ribos, prijungiant besiribojančias kaimiškas vietas. Priėmus minėto įstatymo pataisas pakeisti savivaldybių ir jų centrų pavadinimai: Birštono savivaldybė (centras – Birštonas), Druskininkų savivaldybė (centras – Druskininkai), Neringos savivaldybė (centras – Nida).

Lietuvos Respublikos **Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo** 2001 m. balandžio 26 d. papildymo įstatymas Nr. IX-299 (nuo 2001 m. gegužės 16 d.) (Žin., 2001, Nr. 41-1420) įvardina, kad gyvenamosios vietovės gali būti suteikiamas **kurorto statusas**. Įstatyme pateikti konkretūs veiksniai, kurių dėka gyvenamosios vietovės gali įgyti kurorto statusą:

„Gyvenamosios vietovės, kuriose yra **gamtinių gydomųjų veiksnių** (mineralinių vandenų, gydomojo purvo, sveikatai palankaus klimato, rekreacinių želdinių, vandens telkinių) bei speciali

infrastruktūra šiems veiksniams naudoti gydymui, profilaktikai ir poilsiui, gali turėti **kurorto statusą**. Kurorto statusą turi Birštonas, Druskininkai, Neringa, Palanga”.

2001 m. lapkričio 5 d. priimtas LRV nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 3 d. nutarimo Nr. 651 „Dėl pavadinimų administraciniams vienetams ir gyvenamosioms vietovėms suteikimo, jų keitimo, teritorijų ribų nustatymo ir keitimo” dalinio pakeitimo (Žin., 2001, Nr. 94 – 3317), **nustatyta kurorto statuso suteikimo ir panaikinimo gyvenamosioms vietovėms tvarka**. Gyvenamosios vietovės, kuriose yra gamtinių gydomųjų veiksnių (mineralinių vandenių, gydomojo purvo, sveikatai palankaus klimato, rekreacinių želdinių, vandens telkinių) bei speciali infrastruktūra šiems veiksniams naudoti gydymui, profilaktikai ir poilsiui, gali turėti kurorto statusą.

Nuo 1998 m. rugsėjo mėn. turizmo organizavimo principus ir prioritetus, turizmo paslaugų teikimo reikalavimus, šį verslą kontroliuojančių valstybės ir vietos savivaldos institucijų kompetenciją, turizmo išteklių naudojimo sąlygas reglamentuoja **Turizmo įstatymas**. Naujoje **Turizmo įstatymo** redakcijoje, galiojančioje nuo 2003 m. balandžio 1 d., suformuluotas kurorto apibrėžimas, kuris nurodo, jog:

„**Kurortas** – įstatymo suteiktas statusas gyvenamajai vietai, kurioje yra gamtinių gydomųjų veiksnių (mineralinių vandenių, gydomojo purvo, sveikatai palankus klimatas, rekreacinių želdinių, vandens telkinių) bei speciali infrastruktūra šiems veiksniams naudoti gydymui, profilaktikai ir poilsiui bei turizmui”.

2002 m. spalio 29 d. LR Seimo nutarimu buvo patvirtintas **Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas**. Bendrajame plane išskiriama, kad rekreacinės teritorijos diferencijuojamos, naudojamos ir tvarkomos priklausomai nuo gamtinės aplinkos išteklių turtingumo, kultūros paveldo turtingumo, rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygio, vietos gyventojų ekonominių galimybių, aplinkos sveikumo, aplinkos ekologinio atsparumo, socialinės aplinkos saugumo bei rekreacinio aptarnavimo tradicijų. Pagal šiuos veiksnius Lietuvoje išskirta 40 rekreacinių išteklių arealų ir numatytos rekreacijos (turizmo) teritorinės plėtros galimybės pagal **arealų patrauklumo kategorijas ir rekreacinės plėtros potencialą**:

- *labai didelio ir didelio potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys nacionalinės svarbos rekreacines sistemas, yra šie: Pajūrio, Vilniaus–Trakų, Kauno–Jurbarko, Ignalinos–Molėtų, Alytaus–Druskininkų, Anykščių–Ukmergės, Plungės–Telšių, Vilkaviškio–Vištyčio;
- *vidutinio potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys regioninės reikšmės rekreacines sistemas, yra šie: Dubingių, Aukštadvario–Daugų, Dusetų–Zarasų, Lazdijų–Veisiejų, Švenčionių, Biržų–Pasvalio, Šiaulių–Raseinių, Gargždų–Skuodo, Pagėgių–Šilutės;
- *gana mažo ir mažo potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys lokalinės svarbos rekreacines sistemas, yra šie: Jonavos–Elektrėnų, Varėnos–Rūdiškių, Rokiškio–Utenos, Dūkšto–Visagino, Kazlų Rūdos–Lekėčių, Pabradės, Dieveniškių, Kėdainių–Panevėžio, Akmenės–Žagarės, Kretingos, Lavoriškių–Medininkų, Rietavo–Tauragės, Marijampolės–Šakių, Pandėlio–Vabalninko, Joniškio–Pakruojo, Ramygalos–Šėtos, Dotnuvos–Radviliškio, Kuršėnų–Mažeikių, Eržvilko–Kražių, Žemaičių Naumiesčio, Adutiškio–Tverėčiaus, Eišiškių–Šalčininkų, Širvintų.

Rekreacijos plėtros teritorinėje sistemoje **gydomosios (sanatorinės) rekreacijos plėtojimo** tikslu yra numatoma išplėsti kurortinių vietovių tinklą, įtraukiant į jį vietas, turinčias šiam tikslui didelį gamtinių kurortologinių išteklių potencialą: Anykščius, Aukštadvarį, Juodkrantę, Likėnus, Salantus, Smalininkus, Zarasus. Didžiausią rekreacijos plėtojimo potencialą turi miestai kurortai: Birštonas, Druskininkai, Neringa, Palanga.

Atskirai bendrajame plane išskiriami nedideli miestai, dėl savo gamtinės aplinkos galintys tapti **turizmo bei poilsio centrais** – Ignalina, Molėtai, Trakai, Zarasai, Anykščiai, Varniai, Veisiejai ir kt.

LR teritorijos bendrajame plane nustatyti prioritetai, kuriais numatoma plėtoti rekreacinį Pajūrio regioną, stiprinti kitus svarbiausius nacionalinės svarbos rekreacinius arealus: Vilniaus–Trakų, Kauno–Jurbarko, Ignalinos–Molėtų, Alytaus–Druskininkų, Anykščių–Ukmergės, Plungės–Telšių,

Vilkaviškio–Vištyčio; plėtoti turizmo ir poilsio centrus tam palankias sąlygas turinčiuose nedideliuose miestuose: Anykščiuose, Trakuose, Molėtuose, Ignalinoje, Zarasuose, Veisiejuose, Varniuose; kokybiškai stiprinti Lietuvos kurortus ir jų pajėgumą varžytis, atgaivinti Birštono kurortą ir kt. (Žin., 2002, Nr. 110-4852).

Kurorto apibrėžimas šiuose teisiniuose dokumentuose įvertina privalomus kriterijus, kuriuos atitinkdama gyvenamoji vietovė gali gauti kurorto statusą. Tačiau jie nėra išsamiai detalizuoti ir išryškinti.

Teisiniai dokumentai, nusakantys kurortų išskirtinumą:

Lietuvos Respublikos **rinkliavų įstatymo** 11 straipsnio pakeitimo įstatymo (Žin., 2000, Nr.52-1484) projekte teigiama, kad savivaldybės taryba turi teisę savivaldybės teritorijoje nustatyti vietines rinkliavas už naudojimąsi gyvenamųjų vietovių, turinčių kurorto statusą, savivaldybių prižiūrimomis viešosiomis poilsio, sveikatingumo ir kitomis rekreacinėmis vietomis. 2003 m. gruodžio 11 d. parengtame šio įstatymo 11 straipsnio papildymo projekte Nr. IXP – 3108 numatoma, kad savivaldybės taryba turi teisę nustatyti rinkliavas už naudojimąsi gyvenamųjų vietovių, turinčių kurorto statusą, infrastruktūra. Šis projektas nėra patvirtintas (sulaukta nepritarimų dėl sąvokos „vietovių, turinčių kurorto statusą, infrastruktūra“).

Nuo 2001 m. lapkričio 9 d. įsigaliojo **Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas** (Žin., 1997, Nr. 69-1743; 1999, Nr. 93-2709; 2002, Nr. 123-5527). Savivaldybių biudžeto formavimo metodikoje yra įvesti koreguojantys biudžetą rodikliai, kurie įvertina kurortų specifiką (sezoniškumą ir su juo susijusį ženklių žmonių skaičiaus padidėjimą, dažnai viršijantį pastovių gyventojų skaičių) bei jų išskirtines funkcijas (natūralių gamtinių gydomųjų išteklių, kurie yra visos valstybės turtas, apsauga).

Savivaldybei skiriama lėšų dalis mokestinėms pajamoms išlyginti apskaičiuojama pagal formulę:

$$D_{2i} = G_i H (k \bar{x} - x_i),$$

kuriuje:

- 1) D_{2i} - i-tajai savivaldybei skiriama lėšų dalis mokestinėms pajamoms išlyginti;
- 2) G_i - i-tosios savivaldybės gyventojų skaičius;
- 3) \bar{x} - prognozuojamos visų savivaldybių vidutinės mokestinės pajamos vienam gyventojui;
- 4) x_i - prognozuojamos i-tosios savivaldybės mokestinės pajamos vienam gyventojui;
- 5) k - koeficientas, nuo kurio priklauso savivaldybių, kurioms koreguojamos mokestinės pajamos, skaičius ($0 < k \leq \max x_i / \bar{x}$);
- 6) H - išlyginimo koeficientas, nuo kurio priklauso kiekvienos savivaldybės gaunamos dotacijos dalis.

Savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti skiriamos lėšos apskaičiuojamos pagal formulę $L_{2i} = L_2 \cdot \sum_n K_n \cdot E_{ni}$, čia:

- 1) L_{2i} – i-ajai savivaldybei skiriama lėšų dalis išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti;
- 2) K_n – koeficientas, nurodantis n-ojo demografinio, socialinio ar kito rodiklio įtaką visų savivaldybių išlaidų struktūrai ($\sum_n K_n = 1$);

3) E_{ni} – i-ajai savivaldybei tenkanti visų savivaldybių n-ojo demografinio, socialinio ar kito rodiklio dalis, apskaičiuota pagal formulę $E_{ni} = \frac{R_{ni}}{\sum_i R_{ni}}$, čia R_{ni} – i-osios savivaldybės n-ojo rodiklio reikšmė.

Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos dalis (BD_{2i}), skiriama savivaldybei išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti, apskaičiuojama pagal formulę $BD_{2i} = BD_2 \cdot \sum_n K_n \cdot E_{ni}$, čia:

1) BD_{2i} – i-ajai savivaldybei skiriama valstybės biudžeto bendrosios dotacijos dalis išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti;

2) K_n – koeficientas, nurodantis n-ojo demografinio, socialinio ar kito rodiklio įtaką visų savivaldybių išlaidų struktūrai ($\sum_n K_n = 1$);

3) E_{ni} – i-ajai savivaldybei tenkanti visų savivaldybių n-ojo demografinio, socialinio ar kito rodiklio dalis, apskaičiuojama pagal formulę $E_{ni} = \frac{R_{ni}}{\sum_i R_{ni}}$, čia R_{ni} – i-osios savivaldybės n-ojo rodiklio reikšmė.

Rodiklis R_8 – kurorto statusą turinčių savivaldybių gyventojų tankumui priešingas rodiklis, kurio koeficientas K_8 lygus 0,04.

Atlikta istorinė teisinių aktų, reglamentuojančių Lietuvos kurortų veiklą, analizė leidžia daryti išvadas, kad kurortinių miestų veikla įstatymiais aktais nėra detalai reglamentuojama – nėra parengto atskiro šiam klausimui skirto dokumento. Turizmo įstatyme pateiktas kurortų sąvokos apibrėžimas, kuriame išvardintos kurortui būdingos charakteristikos, tačiau nėra susistemintų reikalavimų ir nuostatų, kurios būtų taikomos eksploatuojant kurorto turimus gamtinius išteklius, infrastruktūrą ir plėtrą.

Teisiniuose dokumentuose pateiktuose kurorto apibrėžimuose nurodoma, kad kurortai turi turėti gydomuosius gamtinius išteklius ir jų panaudojimui pritaikytą infrastruktūrą, taigi akcentuojama, kad pagrindinė kurorto funkcija yra kurortinio gydymo paslaugų teikimas. Nors galiojančiuose teisiniuose dokumentuose nėra pateikta kurortų klasifikacija, tačiau pagal nurodytus reikalavimus kurortai siejami su gydymo paslaugomis.

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje, kuri buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2002, Nr. 60-2424), **kurortinis turizmas** priskirtas prie prioritetinių turizmo plėtros rūšių.

LRV 2003 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1637 patvirtintoje „Nacionalinėje turizmo plėtros iki 2003 – 2006 metų programoje“ akcentuojama, kad vienas iš populiariausių ir didžiausių plėtros potencialą turinčių turizmo produktų yra **kurortinis turizmas**. Dėl šios priežasties programos įgyvendinimo uždaviniuose numatoma skirti didesnę dėmesį kurortų viešosios infrastruktūros plėtrai.

1.3. Lietuvos kurortų raida

1932 m. Lietuvos kurortų įstatyme išskirta 15 gyvenamųjų vietovių, kurioms suteiktas kurorto statusas pagal tuometinį apibrėžimą.

Anykščių kurortas garsėjo Nepriklausomos Lietuvos metais – buvo gausiai turistų lankoma vieta. Kurortas buvo įsikūręs vadinamajame Popo šilelyje, kuriame pastatyti vasarnamiai, ištempti hamakai, lauke išneštos žemutės vasarotojų lovos liudijo, kad žmonės į Anykščius atvažiuodavo ir pailsėti, ir pasigydyti.

Ketvirtajame dešimtmetyje Anykščiuose buvo susikūręs Iškylų komitetas, kuris rūpinosi turizmo informacijos sklaida. Anykščiai buvo turistų lankomas miestelis, kadangi pasižymėjo gražiomis apylinkėmis, istorinėmis vietomis (Anykščių šileliu, Puntuko akmeniu, Vorutos piliakalniu ir kt.) bei garsiomis asmenybėmis – tuomet turėjo garsųjį rašytoją A. Vienuolį. Labai svarbų ir naudingą darbą rašytojas dirbo kaip muziejininkas ir ekskursijų vadovas: mielai pasakodavo miesto svečiams apie

Baranauskų klėtelės istoriją, A. Baranausko kūrybą ir gyvenimą, dažnai lydėdavo ekskursijas Šventosios pakrantėmis, prie Puntuko ir į kitas lankytinas vietas.

Berčiūnų kurortas įsteigtas 1930 metais – Nevėžio upės ir Sanžylos kanalo santakoje, prie geležinkelio, tarp Panevėžio ir Gustonių stočių, 7 km nuo Panevėžio miesto. Pats kurortas įsikūręs sausame pušyne. Prie kurorto buvo gražus ir palyginti sausas, senas Sanžylos miškas, kurio plotas apie 300 ha. Kurorte įrengta Berčiūnų geležinkelio sustojimo vieta. Vasaros sezono metu iš Panevėžio iki Berčiūnų buvo suaktyvinamas traukinių eismas. Berčiūnus automobiliu buvo galima pasiekti Panevėžio – Naujamiesčio vieškeliu.

Kurorte buvo įrengtas parkas, privati teniso aikštė, bendros ir atskiros maudyklės moterims ir vyrams. Didelis skaičius vilų teikdavo apgyvendinimo paslaugas.

Berčiūnuose sezonas prasidėdavo birželio 15 d., bet dalis vasarotojų atvykdavo anksčiau.

Birštonas – tai didžiausias Nepriklausomoje Lietuvoje gydomasis kurortas, esantis šiaurinėje Dzūkų krašto dalyje, Alytaus apskrityje. Birštonas yra 40 km nuo Kauno. Kurortas ir to paties vardo miestelis stovi prie pat Nemuno, apsuptas dideliais pušynais ir stačiais Nemuno vingių krantais. Šioje vietoje Nemuno slėnis smiltingas, sausas; pušynai ir aukšti Nemuno krantai kurortą uždengia nuo vėjų. Graži gamta ir dideli pušynai vasarotojams teikia ramų poilsį; sausas, kvepiantis smiltingųjų pušynų oras gaivina ir stiprina sveikatą. Poilsiautojai galėjo pasivaikščioti ir pailsėti miestelio pušynėlyje, Alksniakiemio pušyne ir Žvėrinčiaus šile, kur seniau buvo Lietuvos didžiųjų kunigaikščių medžioklės rezervatas.

Kurorte tuo metu buvo taikomos šios gydomosios priemonės:

- 1) gydomieji šaltiniai: stipriai mineralizuoti Vytauto ir senieji šaltiniai bei silpnai mineralizuotas Birutės šaltinis;
- 2) mineralinės angliarūgšties vonios;
- 3) dumblo vonios ir kompresai;
- 4) kurorto poliklinika turinti:
 - a) laboratoriją klinikiniams tyrimams;
 - b) elektrokardiografijos kabinetą širdžiai tirti;
 - c) gydomuosius kabinetus su diatermija, trumpųjų bangų terapija, kvarco lempa su elektromasažo bei elektrizacijos įrengimais;
 - d) įvairias elektrines vonias;
 - e) bendras ir 4 kamerų hidroelektrines vonias.

Birštone buvo teikiama daugiau nei 20 relaksacinių ir gydomųjų paslaugų (dumblo ir mineralinės vonios, angliarūgšties vonios, diatermija ir kitos).

Šiame kurorte buvo suteikiama galimybė:

- naudotis sporto inventoriumi ir teikiamomis sporto paslaugomis (nuomojamos motorinės valtys, organizuojamos ekskursijos valtimis, suteikiama galimybė žaisti kėgliais, tenisą, krocketą);
- naudotis plačiu pramogų spektru: grojo orkestras, vykdavo šokiai, koncertai, vaidinimai. Buvo organizuojamos ekskursijos autobusu po apylinkes (į Punią, Aukštadvarį, Alytų, Liškiavą, Druskininkus, Merkinę ir kitur) bei pasiplaukiojimas laivu Nemuno vingiu.

Lankytinos vietovės:

- Nemuno krantai ties Kernuviu;
- Verknės slėnis su „oškų pečiūmi“ ir Ginkaus piliakalniu;
- Žvėrinčiaus miškas ir kt.

Autobusų stotyje veikė informacinis centras, kuris teikė lankytojams informaciją apie kurorto įstaigas, išnuomojamus kurorte butus ir kambarius.

Sezonas kurorte prasidėdavo gegužės 15 dieną ir baigdavosi spalio 15 dieną. Daugiausia lankytojų atvykdavo nuo gegužės 15 d. iki birželio 25 d. ir nuo rugsėjo 1 d. iki spalio 15 d.

Lampėdžių kurortas buvo 5 km nuo Kauno, iš pietų prisiglaudęs prie dešinio Nemuno kranto, o iš šiaurės – prie sauso, kalnuoto ir švaraus pušyno. Įrengtas didelis, saulėtas pliažas su jūros smėliu ir lygiu Nemuno dugnu. Vyrų ir moterų maudyklės veikė 14 val. per parą, už maudymąsi kuriomis mokestis nebuvo imamas.

Poilsiautojai buvo apgyvendinami vilose, kuriose nuomojami kambariai ar butai. Poilsiautojų paslaugoms veikė žemės ūkio produktų turgus, buvo galima naudotis aikšte su įvairiais žaidimų ir sporto įrankiais. Vakaraus kurhauze grojo muzika, vykdavo šokiai bei buvo organizuojamos įvairios pramogos.

Lampėdžių kurortą buvo galima pasiekti sausumos ir vandens (Nemunu) keliais.

Kačerginė – tai panemunių vasarvietė tuometiniame Zapyškio valsčiuje, Kauno apskrityje, kairiajame Nemuno krante, 11 km nuo Kauno. Pušų ir eglių miškas užėmė apie 300 ha plotą. Apie 1933 metus Kačerginė išaugo į žymią Kauno apylinkių vasarvietę. Anksčiau čia buvo kaimas su 22 sodybomis ir 97 gyventojais, įsikūręs sausoje erdvoje Nemuno terasoje. Lengvai kauniečių pasiekiamą garlaiviais Kačerginė tapo populiaria gegužinių ir iškylų vieta. Čia dažnai lankydavosi Kauno moksleivių ir studentų ekskursijos, kurioms buvo įrengtas šokių paviljonas, žaidimų ir teniso aikštelės. Vasarotojams iki 1940 m. buvo pastatyta keliolika vilų. Poilsiautojai galėjo maudytis Nemuno upėje, kadangi buvo įrengti paplūdimiai.

Šalia Kačerginės buvo gražios lankytinos vietovės – Pyplių piliakalnis, Zapyškis.

Kulautuva, esanti 27 km nuo Kauno, kaip kurortas, lankoma nuo 1884 metų. Tai apie 660 ha gražaus pušų miško, kurio rytinę dalį, apie 57 ha, užėmė pats kurortas. Nemuno pakrantėje, ties pačia Kulautuva, buvo didžiulis smėlynas, kurio smulkus smėlis puikiai tiko paplūdimiui ir sudarė tinkamą maudymuisi smėlingą upės dugną. Suprojektuoti du parkai, iškastas tvenkinys kurorto lankytojams sudarė sąlygas gėrėtis gamta ir ilsėtis.

Kulautuva buvo garsi kaip klimatinė gydykla. Čia apsilankę žmonės, sergantys širdies, kvėpavimo, podagros, reumatizmo, nervų ir kitomis ligomis, sustiprėdavo, pasigydydavo. Be to sveikai veikė šaltinių vanduo, kurio sudėtyje, gydytojų tvirtinimu, buvo radžio. Kurorte sezono metu praktiką atlikinėdavo apie 15 įvairių sričių gydytojų. Sanatorija veikdavo visus metus.

Šį kurortą buvo galima pasiekti plaukiant Nemunu.

1587 m. prie **Biržų** veikė mineralinio vandens gydykla.

Likėnai nuo seniausių laikų žinomi Smardonės vardu. 1816 m. buvo pradėta tirti Smardonės šaltinio vandens cheminė sudėty, šiuos tyrimus atliko fizinės chemijos pradininkas Lietuvoje Teodoras Grotusas. Jis tyrė šio šaltinio vandens fizines bei chemines savybes, taip pat nustatė ir gydomąsias jo savybes. 1876 m. gydytojas L. Chodakauskas susidomėjo tuometiniais tyrimų rezultatais ir tęsė juos Rygoje.

1890 m. įsteigtos pirmos gydyklos, kuriose tuo metu buvo gydomi 168 ligoniai. Tačiau šios gydyklos veikė tik vieną sezoną (nuo gegužės 15 d. iki rugpjūčio 20 d.), kadangi 1891 m. pastatas sudegė. Jis atstatytas nebuvo, o gydyklų idėja pamiršta iki Lietuvos nepriklausomybės laikų.

1923 metais kurorto atkūrimo klausimas buvo svarstomas Antrame gydytojų suvažiavime. 1924 m. už Smardonės šaltinius atsakingu tampa Sveikatos departamentas ir kurorto idėja vėl užmiršta.

Vytauto Didžiojo universiteto technikos fakulteto diplomantas P. Viliūnas paruošė ir apgynė diplominį darbą „Smardonės kurorto atstatymas“, kurio dėka atgaivinta idėja apie Smardonės kurorto svarbą ir pagrįsta jo atkūrimo reikšmė.

1937 m. biudžetui skirtos nepanaudotos lėšos (250 tūkst. Lt) buvo investuotos į **Smardonės kurorto** statybą. 1938 m. atkuriant Smardonės kurortą, jį imta vadinti Likėnais. 1938 metais pastatyta mūrinė dviejų aukštų gydykla (gydykla šiame pastate veikia iki šiol). Pagal sodininko J. Narušio parengtą projektą buvo sukurtas 10 hektarų ploto parkas, juosiantis gydyklą ir mineralinius šaltinius. 1938 liepos 15 m. įvyko oficialus kurorto atidarymas. 1940 m. pradėta gydyklų restauracija, kurios darbus nutraukė karas.

Baigiantis karui, 1944 m. gydyklos pastatai buvo pradėti tvarkyti ir jau 1945 m. liepos 15 d. kurortas pradėjo darbo sezoną. Nuo 1955 m. Likėnų sanatorija pradėjo veikti ištisus metus, 1962 m. pastatytas antras korpusas, 1969 m. įrengta mineralinio vandens biuветė. Kurorto profilis nuo pat jo veiklos pradžios nekito – buvo orientuojamasi į ligonius su judėjimo ir atramos susirgimais bei ligonių reabilitaciją po operacijų.

Buvo atlikta patalpų rekonstrukcija: įrengta kineziterapijos užsiėmimams skirta salė su specialia įranga, išplėstos gydyklos, įrengtas baseinas, vertikalios vonios, pradėtos teikti povandeninio masažo paslaugos – išplėtota hidroterapijos paslaugų pasiūla.

Po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo, Likėnų kurortą nustelbė didieji gydomieji kurortai – Druskininkai, Birštonas ir Palanga. Likėnai neturėjo miesto statuso, kaimo infrastruktūra buvo silpnai išvystyta, numatomos menkos plėtos perspektyvos. Tačiau Likėnai Lietuvoje žinomi kaip ilgą gydymo patirtį turinti (siekia 113 metų), natūralius gydomuosius išteklius išsaugojusi kurortinė vietovė, pasižyminti aukštos kvalifikacijos medicininio personalu. Šioje sanatorijoje gydomi ligoniai suvažiuavę iš visos Lietuvos.

2002 m. sanatorijos statusas buvo pakeistas į reabilitacijos ligoninę, kuri veikia iki šiol.

Aukštoji Panemunė buvo svarbiausia Kauno gyventojų poilsio vieta. Karštomis vasaros dienomis ją aplankydamo tūkstančiai žmonių. Kurorte buvo daktaro Basanavičiaus parkas, sausas, apie 320 ha ploto, pušynas, netoli jo – du paplūdimiai. Persikėlus per Nemuną, buvo galima patekti į Pažaislio mišką ir į smėlynus, kuriuos taip pat lankė tūkstančiai vasarotojų.

Norintiems sportuoti veikė teniso aikštelės, Nemunu buvo galima paplaukioti valtimis. Vasarą buvo rengiami įvairūs renginiai: varžybos, vaikų šventės ir kt.

Kurorto sezonas prasidėdavo nuo gegužės ir tęsėsi iki rugsėjo mėnesio.

Aukštojoje Panemunėje sanatorija veikė ištisus metus. Ji specializavosi vaikų sveikatos profilaktikoje. Prie sanatorijos buvo rentgeno kabinetas, kvarco lempos ir kitos gydymo priemonės.

Palanga nuo senų laikų žinoma kaip geriausias Baltijos jūros kurortas, kuriame sėkmingai gydomi nervų sutrikimai, nusilpimai, įvairios moterų ir vaikų ligos ir kt.

Šiltas su druskos ir jodo priemaišomis Baltijos jūros vanduo, negilus Palangos pajūrio krantas, smėlio pliažas ir kopos, dideli, sausi pušynai, begalės ultravioletinių spindulių išskiria Palangą iš kitų kurortų.

Derinant miesto gamtą ir kurortines paslaugas, vasarotojams buvo sudarytos geros sąlygos poilsiauti. Pušynas-parkas, specialistų daržininkų prižiūrimi gėlynai, nuolatiniai orkestrų koncertai parke, valstybinė biblioteka, teniso aikštės, kėgliai, žaidimų aikštelės, stadionas, plaukiojimo baseinas, hipodromas, aerodromas, skersiniai, nuolat kursuojantys autobusai, iškylos būriniais laivais ir kateriais į jūrą, šokių salės, patogios vilos, parodos, sąskrydžiai, minėjimai kiekvienam vasarotojui garantuoja puikią nuotaiką ir turiningą laisvalaikį.

Palangą pasiekti buvo galima iki Kretingos važiuojant traukiniu, o nuo čia 12 km autobusu. Sezono metu buvo dažnesni autobusų maršrutai iš Klaipėdos ir atgal.

Autobusų stotyje veikė informacinis centras, kuris lankytojams teikė įvairią informaciją.

Pasvalyje, Lėvens upės pakrantėje esantis mineralinio vandens šaltinis pradėtas naudoti gydymui 1925 m., kai K. Armanas mediniame pastate įrengė šešias vonias, kuriose buvo gydoma pašildytu šaltinio vandeniu. Besigydantys apsigyvendavo šalia gydyklos buvusiame gyvenamajame name. Čia gydėsi poilsiautojai iš aplinkinių rajonų bei atvykę iš užsienio šalių. Sezonas (nors oficialiai ir neregamentuotas) tęsėsi nuo birželio 1 d. iki spalio 1 dienos. Per dieną vonių procedūros buvo atliekamos 40-50 besigydančiųjų. Šaltinio vandens vonios gydė daugelį ligų: reumatą, inkstų, pūslės negalavimus, egzemą, nutukimą ir kt.

1939 m. vonių gydykla su įrengimais ir gyvenamasis namas atiteko Pasvalio valsčiaus savivaldybei – buvo sutvarkytos gyvenamosios patalpos, įrengta valgykla ir atnaujinti svečių namai, kuriuose galėjo apsistoti 14 atvykusiųjų. Tačiau Antras pasaulinis karas nutraukė gydyklos veiklą.

Pokario metais kurorte vėl pradėtos teikti gydymo paslaugos. 1947 m. gydykla veikė senose patalpose ir jos veiklai vadovavo gyd. L. Avižonytė. Gydyklos veikla tęsėsi iki 1949 metų. 1960-1962 metais pradėta naujo pastato statyba, kuriame įkurtas Pasvalio rajono centrinės ligoninės balneofizioterapijos skyrius. 1962-1968 m. šiame pastate įrengtas fizioterapinis kabinetas, kuriame purvo terapija buvo derinama su elektroterapija, termoterapija ir hidroterapija. Ši gydomųjų paslaugų spektrą įtakojo tai, kad 1968 m. buvo pradėtas vežti gydomasis purvas iš Likėnų. Tokia fizioterapijos kabineto veikla buvo retas reiškinys tuometiniuose rajonų centruose.

Ilgainiui mineralinis vanduo buvo rečiau naudojamas, kadangi populiarėjantys kiti Lietuvos kurortai pritraukė didžiąją dalį Pasvalyje besilankiusių poilsiautojų. Mieste nebuvo pušynų, parkų ir poilsiui tinkamų vietų bei patogaus susisiekimo, o tai tik paskatino lankytojus rinktis kitus kurortus. 1980 m. nustojo veikusi gydykla ir baigėsi Pasvalio kurorto veikla.

Šventosios gyvenvietė išsidėsčiusi ant Šventosios upės kranto ir Baltijos jūros pakrantėje. Šventoji nuo seno buvo žvejų gyvenvietė, atskirais metais – uostas, sudarantis rimtą konkurenciją kitiems uostams. 1923-1925 m. pradėti uosto atstatymo darbai, tačiau jis tuo metu aktyvios veiklos nevykdė.

Poilsiautojus į Šventąją traukė Baltijos jūra, pušynai, Šventosios upė.

1973 metais Šventoji buvo prijungta prie Palangos ir tapo kurorto dalimi.

Zarasai nuo seno buvo žmonių traukos objektas, kadangi ši miestą supo miškai ir gausybė ežerų. Apie 1932 metus mieste buvo įkurta kurortinė vila. Čia buvo galima lengvatinėmis sąlygomis įsigyti sklypus kurortinei veiklai plėtoti. Ši veikla buvo laikoma prioritetine miesto vystymo kryptimi, kadangi nebuvo sąlygų plėtoti kitas ūkio šakas.

Per metus ši miestą aplankydavo nuo 200 iki 300 žmonių. Čia veikė Žiemos rūmai, vyko olimpiada. Žmonės į Zarasus atvažiuodavo pailsėti, pasigėrėti gamta bei pasinaudoti kitomis poilsiavietėje teikiamomis paslaugomis. Be to, Zarasų rajonas garsėjo lankytinomis vietomis (Stelmužės ažuolu, Stelmužės bažnyčia), kurios taip pat traukė vasarotojus.

Galiojant analizuojamam kurortų įstatymui, Druskininkų kurortas priklausė Lenkijai, todėl į Lietuvos kurortų sąrašą nepateko.

Druskininkų mineraliniai šaltiniai žinomi nuo XVIII amžiaus. 1789 m. Druskininkais susidomėjo Gardine vykusio Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės ir Lenkijos seimo nariai, jų paskatintas karalius Stanislovas Augustas atvyko į Druskininkus ir paliepė rūmų gydytojams ištirti šaltinių mineralinį vandenį: „1794 metų birželio 20 dieną aplankėme gydomaisiais vandenimis garsėjančią Druskininkų vietovę ir radome reikalą pasirašyti dekretą dėl jos paskelbimo gydomąja vieta su Komiteto bei Daktaro išlaikymu iš Karaliaus išdo“. Nuo tos dienos prasidėjo Druskininkų, kaip kurorto, istorija. Vis dėlto klestėjimo laikotarpis turėtų būti siejamas su 1837 m. gruodžio 31 d. data, kai caras Nikolajus I patvirtino Druskininkų plėtros projektą ir 1838 m. buvo atidaryta 14 vonių gydykla. XIX amžiaus viduryje Druskininkų kurortas turėjo būtiniausias gydymo įstaigas ir buvo teikiamos aptarnavimo paslaugos. Mokslininkų tyrimais buvo nustatyta didelė gydomoji Druskininkų mineralinio vandens ir gydomojo purvo vertė. Tai nulėmė kurorto augimą ir populiarumą.

1939 m. Raudonoji armija okupavo Druskininkus. Miestelis kurį laiką priklausė Baltarusijos Gardino srities Pariečės rajonui. 1940 m. rugsėjo 7 d. Druskininkai atiteko Lietuvai.

1941 m. buvo nuspręsta didžiuosius kurortus iš esmės pertvarkyti ir išplėsti. 1941 m. Birštone pavasarį pradėjo veikti 3 sanatorijos, Palangoje – 8, Druskininkuose – 7 poilsio namai. Po karo juose buvo pastatyta naujų sanatorijų, gydyklų, poilsio namų („Nemuno“, „Vilniaus“ sanatorijos Druskininkuose, „Neringos“ ir „Gintaro“ poilsio namai – Palangoje), išgręžta mineralinio vandens gręžinių (pavyzdžiui, „Palangos“, „Jūratės“, „Žilvino“, „Eglės“, „Kastyčio“ ir „Naglio“ gręžiniai Palangoje).

Neringos miestas įkurtas 1961 m. lapkričio 15 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo įsaku „Dėl Nidos, Preilos, Juodkrantės vasarviečių likvidavimo ir Neringos respublikinio pavaldumo miesto sudarymo“. 1962 m. pirmojoje Neringos miesto tarybos sesijoje, jai atsiskyrus nuo Klaipėdos miesto, padaryta pradžia Neringos, kaip poilsio ir turizmo vietovės, plėtrai. Unikali Kuršių Nerijos gamta, puikūs paplūdimiai, kopos, pušynai, tvarkoma gyvenviečių infrastruktūra bei kultūrinė veikla leido žymiai suaktyvinti turizmą Neringoje. Kurorto tradicijas liudija Juodkrantės gyvenvietėje išlikusios vilos bei poilsiautojų priėmimui taikytos Nidos gyvenvietės žvejų sodybos, viešbučiai (tuo metu buvę garsūs Sakučio, Karalienės Luizės ir kt.) ir vėliau pastatyti poilsio namai. Šiuo laikotarpiu buvo dažni pažeidimų aplinkai atvejai – rengiamos palapinių ir namelių stovyklos miškuose, gaisrai, nekontroliuojamas automobilių antplūdis ir kt. Kenksmingas poveikis buvo sustabdytas 1966 – 1967 m., kai Neringa buvo paskelbta specialiosios paskirties landšaftiniu draustiniu. 1968 m. parengtas pirmasis Neringos istorijoje generalinis planas.

Siekiant ištirti Lietuvos kurortų natūralių gamtinių veiksnių poveikį sveikatai, 1967 m. buvo įkurta Kurortologijos mokslinio tyrimo laboratorija su bazėmis Druskininkuose, Birštone ir Palangoje. Tyrimų dėka išskirtos pagrindinės kurortinės medicinos kryptys:

- sveikatos stiprinimas ir ligų prevencija;
- ankstyvoji kurortinė reabilitacija;
- kurortinis turizmas ir gydymas;
- kurortinė ekologija.

Lietuvoje kurortologijos mokslinio tyrimo laboratorija per 25 veiklos metus sistemingai tyrinėjo gydymo Lietuvos kurortuose indikacijas ir kontraindikacijas.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvai priklausant Tarybų Sąjungai, kurortų veiklą koordinavo profsąjungoms pavaldi Kurortų valdymo taryba, kuri prižiūrėjo kurortų Lietuvoje veiklą, rinko ir atnaujino informaciją apie juos bei atliko jų veiklos analizę. Ši taryba priklausė TSRS profsąjungų centrinei valdymo tarybai. Kurortų veiklos reglamentavimas buvo atliekamas vadovaujantis visasąjunginiais reikalavimais. Kurortų valdymo tarybos pirmininkas buvo K. Pilialis (pirmininkavo nuo 1961 iki 1971m.), kurį pakeitė dakt. V. Gurauskas. K. Pilialis padėjo pagrindus Lietuvos kurortų plėtrai. **Kurortams** buvo priskiriamos tos vietovės, kuriose randami natūralūs gamtiniai gydomieji ištekliai ir veikė šiuos išteklius gydymui pritaikančios sanatorijos. 1977 m. veikė 4 respublikinės reikšmės kurortai: Birštonas, Druskininkai, Palanga ir Likėnai. Jie sparčiai augo. Kurortai veikė ištisus metus. Lietuvos kurortai buvo respublikinio pavaldumo, tiesiogiai centrinei valdymo tarybai nepriklausė. Druskininkuose veikusi „Dainavos“ sanatorija buvo vienintelė, kuri 80 proc. kelių ir platinoma ir spausdino Lietuvoje ir joje lankėsi atitinkama dalis poilsiautojų iš Lietuvos. Tuo tarpu keliai į kitas sanatorijas buvo platinami visos Tarybų Sąjungos mastu, o spausdinami Maskvoje.

Lietuvai esant Sovietų Sąjungos sudėtyje, kurortai buvo įjungti į šalies tinklą ir pritaikyti masiniam lankymui. Profsąjungos organizavo ekskursijas atostogų metu, todėl individualus turizmas buvo sunkiai įmanomas – kurortuose atskirai buvo galima organizuoti tik trumpas ekskursijas ir naudotis kitomis paslaugomis laisvalaikio praleidimui. Buvo pradėta plėsti kurortų infrastruktūrą – statomos didelės sanatorijos ar gydymo centrai, kurie pakeitė ankstesnę kurortuose buvusią infrastruktūrą ir tradicijas. Sanatorijos ir poilsio namai priklausė atskiroms profsąjungoms, didelėms organizacijoms ir valstybinėms institucijoms. Dalis viešbučių buvo pastatyti dėl ekonominių sumetimų ir priklausė savivaldybėms. TSRS profsąjungų centrinė valdymo taryba užtikrindavo, kad kurortai būtų lengvai pasiekiami šiam tikslui pajungiant kitas organizacijas, o savivaldybės buvo atsakingos už turistinių išteklių (muziejų, parkų ir sodų) išlaikymą. Dalis savivaldybei priklausiusių viešbučių ir svečių namų buvo perduoti šalies turizmo organizacijai, kuri veikdavo profsąjungų vietinio turizmo tinkle. Vis dėlto, vietinė valdžia mažai įtakojė turizmo verslą. Nebuvo išlaikomos vietinės tradicijos, netaikoma įgyta patirtis, plėtojant ir planuojant kurortų veiklą. N. Chruščiovo valdymo laikais įgyvendinus struktūrines reformas, buvo skatinama individuali, o ne grupinė vietinio turizmo forma.

Tuometiniams kurortams jų statusas suteikė garbę, kadangi tai buvo gausiai poilsiautojų lankomi miestai. Lietuvos kurortai gaudavo didesnę finansavimą plėtrai. Šios lėšos buvo skiriamos, siekiant užtikrinti gamtinių išteklių kurortuose priežiūrą, saugojimą bei infrastruktūros plėtrą.

1984 m. kurortuose buvo 27 sanatorijos ir gydomieji pensionai su 8800 vietų, 29 sanatorijos-profilaktoriumai su 1800 vietų, 33 poilsio namai ir pensionai su 1900 vietų. 1984 m. sanatorijose gydėsi ir ilsėjosi 111300 žmonių, sanatorijose profilaktoriumuose – 29100 žmonių, poilsio namuose ir pensionuose – 89200 žmonių.

1989 m. Lietuvos kurortuose buvo 25 sanatorijos ir gydomieji pensionai su 8900 lovų, 42 sanatorijos-profilaktoriumai su 3405 vietomis, 49 poilsio namai ir pensionai su 10758 vietomis. Juose gydėsi ir ilsėjosi 493290 žmonių.

Po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais buvo susidurta su visa eile problemų, kurias reikėjo išspręsti, norint iš centralizuotos planinės ekonomikos suformuoti ekonominę sistemą, besiremiančią rinkos principais.

Lietuvos kurortų veiklą įtakėjo šalies ūkio pertvarkymas. Per pastaruosius 10 metų susiformavo tam tikri kurortų savitumai:

- Po Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo sumažėjo poilsiautojų srautai iš buvusios Tarybų Sąjungos, buvusiam sąjunginės reikšmės Druskininkų kurortui per trumpą laikotarpį teko persitvarkyti ir prisitaikyti prie naujų rinkos ekonomikos sąlygų. Kadangi miestas labiausiai buvo orientuotas į sanatorinį gydymą, todėl žymiai sumažėjus sanatorinio gydymo finansavimui iš valstybinių ligonių kasų, sanatorijos susidūrė su ekonominėmis problemomis. 2000 m., savivaldybei patvirtinus naują miesto plėtros viziją, savivaldybė pradėjo rengti investicinius projektus, siekdama sukurti naujus patrauklius, išstisus metus veikiančius objektus, teikiančius sveikatinimo, aktyvaus poilsio, sporto, turizmo ir atsipalaidavimo paslaugas visai šeimai. Sanatorijos, viešbučiai ir turizmo agentūros ėmėsi ieškoti naujų rinkų Europos šalyse.

- Birštonas buvo ne tik sanatorinio gydymo kurortas, bet ir gausiai lankomas turistų miestas. Šiame mieste veikusi turistinė bazė buvo viena populiariausių Tarybų Sąjungos mastu. Todėl, nutrūkus turistų srautui iš Rytų, bei itin sumažėjus klientų skaičiui sanatorijose, miestas susidūrė su didelėmis ekonominėmis ir socialinėmis problemomis.

- Palanga buvo populiariu kurortu iki 1988 m., po Nepriklausomybės atkūrimo ištuštėjo. 1993-1994 m. vėl prasidėjo turistų srautų augimas. Rekreacijos kokybinę plėtrą labai komplikavo nepakankamai tobula valstybinio turto privatizavimo politika. Nors Palangoje buvo 7 sanatorijos, tačiau miestas iki 1990 m. buvo orientuotas ne tik į sanatorinį gydymą. Šis kurortas įgavo triukšmingo vasaros pramogų miesto, sutraukiančio jaunimą iš visos Lietuvos, įvaizdį.

- Neringa buvo nuošalus, gana uždaras, prestižinis kurortas, orientuotas ramiam poilsiui. Šio kurorto ypatingus bruožus formuoja savita gamtinė aplinka. Paskutiniu dešimtmečiu vyravo tendencija, kad Neringa yra labiausiai lankoma didesnes pajamas turinčių Lietuvos gyventojų bei Vokietijos turistų.

2001 m. balandžio 26 d. priimto LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo Nr. IX – 299 redakcijoje įvardijami keturi kurortai, turintys kurorto statusą: Birštonas, Druskininkai, Neringa ir Palanga.

Senos Lietuvos kurortų tradicijos, taip pat pastaraisiais metais įvykę ir vykstantys socialiniai ekonominiai pokyčiai sąlygojo nevienodas kurortų galimybes ir diferencijuotas plėtros kryptis:

Birštonas – tarptautinis integruoto turizmo ir modernaus kurortinio gydymo kurortas, esantis Nemuno kilpų regioniniame parke. Kurorte esantys gamtiniai gydomieji ištekliai naudojami pagal Nemuno kilpų regioninio parko planavimo schemos sprendinius ir bendrąjį planą;

Druskininkai – tarptautinis rekreacijos centras, skirtas poilsiui, kurortiniam gydymui ir turizmui, pasižymintis šiuolaikine infrastruktūra, maksimaliai panaudojantis gamtinius gydomuosius išteklius, kultūrinį ir istorinį potencialą, kitas šio regiono galimybes – parengtas bendrasis plėtros planas;

Neringa – prestižinis tarptautinis pajūrio kurortas, esantis Kuršių nerijos nacionaliniame parke. Čia plėtojamas pažintinis turizmas, racionaliai naudojami gamtiniai ir kultūros išteklių. Kurorte esantys gamtiniai gydomieji išteklių naudojami pagal Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos sprendinius ir UNESCO rekomendacijas;

Palanga – tarptautinis aktyvios rekreacijos pajūrio kurortas, orientuotas į plataus spektro pramogų industriją ir kurortinį gydymą, pasižymintis išplėta paslaugų infrastruktūra.

Palyginus kurortų skaičius Lietuvoje kitimą atskirais laikotarpiais, pastebima tendencija, kad priklausomai nuo įstatyminių aktų ir juose numatyto kurorto sąvokos apibrėžimo, keitėsi miestų, kuriems suteiktas šis statusas, skaičius. Prieškario Lietuvoje buvo didžiausias skaičius kurortais vadinamų gyvenamųjų vietovių (15). Tačiau po karo Lietuvai patekus į Tarybų Sąjungos sudėtį ir pradėjus galioti sąjunginiams įstatymams, priskyrimas kurortiniams miestams buvo griežtai reglamentuotas ir kurorto statusas suteiktas keturiems respublikinės reikšmės kurortams: Birštonui, Druskininkams, Palangai ir Likėnams. Po Nepriklausomybės atkūrimo, vykstant pokyčiams šalies ekonomikoje, keitėsi kurortų vaidmuo. Kurortams priskiriami: Druskininkai, Birštonas, Palanga ir Neringa. Formuojamos skirtingos Lietuvos kurortų plėtros kryptys mažina kurortų tarpusavio konkurenciją vidaus rinkoje, sudaro galimybę siūlyti įvairesnes kurortinio gydymo ir turizmo paslaugas užsienio rinkoms.

1.4. Kurortų skirstymas į tipus ir rūšis

Pasaulio Turizmo Organizacija (World Tourism Organization) turistų keliones apibūdina keliomis charakteristikomis. Viena iš jų yra kelionės tikslas. Remiantis Jungtinių Tautų 1979 m. pasiūlytomis Tarptautinio turizmo statistikos gairėmis, 3 paveiksle pateikiama turistų kelionių tikslų klasifikacija. Ši klasifikacija įvertina pagrindinius turizmo paklausos segmentus ir yra taikoma tarptautinio ir vietinio turizmo skirstymui į rūšis, nustatant strateginius turizmo planavimo, rinkodaros ir rėmimo tikslus.

3 pav. Kelionių skirstymas pagal jų tikslus

Remiantis pateikta kelionių tikslų klasifikacija, įvertinami skirtingi turistų poreikiai. Šie skirtingi poreikiai taip pat atspindi ir skirtingus kelionės į kurortą siekius bei lūkesčius. Žmonės kurortus supranta ir vertina skirtingai. Vieniems kurortai turi suteikti atsipalaidavimą ir poilsį, kitiems kurortai asocijuojasi su gydymu ir sveikatos atstatymu, o tretiems – su gražia gamta, aukšta maisto kokybe, pramogomis ir plačiu paslaugų spektru. Kurortų rinka turi atitikti ir patenkinti įvairius turistų poreikius.

Kurortinis turizmas yra gana sudėtingas reiškinys, susijęs su daugeliu kitų turizmo rūšių, kurios persipina ir papildo vienos kitas.

Kurortiniam turizmui yra būdinga, kad turistai į kurortus važiuoja su tikslu pasigydyti (pagerinti sveikatą) arba pailsėti. Tačiau plečiantis kurortinių paslaugų asortimentui, į kurortą galima vykti ir siekiant kitų tikslų, pvz. vykti į organizuojamas konferencijas ar susitikimus, renginius ir kt.

- *Kelionių norint pasigydyti* tikslas yra pasinaudoti kurortinio gydymo paslaugomis ir tokiu būdu atstatyti ar sustiprinti sveikatą. Šios paslaugos teikiamos kurortinėse sanatorijose, gydyklose ar reabilitacijos centruose. Kurortinis gydymas teikiamas vietovėse, kuriose yra natūralūs gydomieji išteklių – karštieji šaltiniai, gydomasis purvas ar klimatas, mineralinis vanduo, druskos kambariai ir pan. Kurortinio gydymo paslaugos apima ir turistines sveikatinimo paslaugas (įskaitant aktyvaus poilsio, plaukiojimo, kalnų slidinėjimo ir t.t.)

- *Kelionėmis su tikslu pailsėti ir turiningai praleisti laisvalaikį* siekiama pasyviai atstatyti žmogaus fizinės ir dvasinės jėgas. Šios kelionės pasižymi didele įvairove teikiamų turistinių paslaugų ir gali apimti įvairias programas.

Tačiau kelionės į kurortus minėtais tikslais pilnai neapibūdina veiksnių, skatinančių vykti į šio tipo miestus. Kurortų populiarumą ir konkurencingumą įtakoja ir kitos juose teikiamos paslaugos:

- *Verslo, profesinių interesų, kvalifikacijos kėlimo ar studijų kelionės* susijusios su profesiniais interesais kurorte, kai kurorto infrastruktūra panaudojama konferencijų ar kitų verslo ir kvalifikacijos kėlimo renginių organizavimui.

- *Religinių kelionių* tikslas yra atlikti religines apeigas, misijas ir pasinaudoti kurorto teikiamomis paslaugomis. Šio turizmo rūšimi dažniausiai domisi ir naudojami vyresnio amžiaus žmonės.

Draugų ir giminių lankymas gali būti vienu iš kelionės į kurortą tikslų, tačiau jis konkrečiai nesusijęs su kurorto specifika nesezono metu, nors, ko gero, tampa aktualia lankymosi priežastimi vasaros sezono metu.

Apibendrinant pateiktą kurortinio turizmo struktūrą, ***gali būti skiriami tokie kurortų paslaugų koncepcijos modeliai:***

- *Poilsio (pajūrio) kurortų paslaugų koncepcijos modelis.* Šiuo modeliu paprastai vadovaujasi šalys, pasižyminčios palankiu šiltu klimatu, turinčios priėjimą prie jūros ir pan. Koncepcijoje lemiamą vaidmenį vaidina rekreacinės bei profilaktinės veiklos paslaugos, orientuotos, visų pirma, į užsienio šalių vartotojus. Šis modelis būdingas tokioms šalims kaip Kipras, Turkija ir pan.

- *Gydomųjų kurortų paslaugų koncepcijos modelis,* kuriuo vadovaujasi šalys, į pirmą vietą iškeliančios sveikatos apsaugos problemą. Šiame kurortų paslaugų koncepcijos modelyje lemiamą reikšmę vaidina balneologiniai, klimatiniai kurortai. Šį modelį naudoja dauguma NVS šalių, Vokietija ir t.t.

- *Tarpinis gydomųjų – poilsio (pajūrio) paslaugų koncepcijos modelis.* Tai daugumos ekonomiškai išsivysčiusių šalių, turinčių tam palankias gamtines – klimatinės sąlygas, naudojamas modelis. Akcentuojamas kurortų paslaugų paketas, į kurį įtraukiamos tiek kurortinio gydymo paslaugos, tiek ir pramogos vartotojams.

Poilsio (pajūrio) kurortų paslaugų koncepcijos modelis

Užsienio šalių literatūroje skiriami ***kurortai*** (angl. ***resorts***) ir ***gydomieji kurortai*** (angl. ***spas/health resorts***). Šios sąvokos dažnai tapatinamos, tačiau minėtų kurortų tipų funkcijos ir teikiamos paslaugos jose skiriasi.

Kurortais ar *poilsio kurortais* vadinami kurortiniai miestai, kurie turėdami gamtinius išteklius (vandenyną ar jūrą su paplūdimiais, ežerų kompleksą ar pan.) yra plačiai išvystę aktyvaus poilsio ir pramogų infrastruktūrą. Į šiuos kurortus turistai atvyksta siekdami pailsėti, atsipalaiduoti ir pagyventi be rūpesčių. JAV mokslininkai nustatė, kad kelionės į tokius kurortus pradedamos planuoti prieš 2 – 3 mėnesius ir juose lankosi gana jauni, išsilavinę, materialiai apsirūpinę turistai, kuriems svarbiausiais 3S derinys: saule (sun), jūra (sea) ir smėlis (sand). Lankymosi trukmė kurorte priklauso nuo to, kokias paslaugas kurortas gali pasiūlyti. Be pagrindinių lankymosi kurorte būtinų apgyvendinimo, maitinimo,

informacijos ir finansinių paslaugų, poilsio kurortai turi teikti platų laisvalaikio praleidimo paslaugų spektrą: turėtų būti gerai išvystyta pliažų infrastruktūra, teikiamos vandens ir sausumos sporto bei jam būtino inventoriaus nuomos (teniso kortai, vandens slidinėjimas ir kita) paslaugas bei unikalios – ekstremalaus sporto, medžioklės, ekoturizmo paslaugas. Poilsio kurortuose turėtų būti plačiai išvystytas pramogų teikiančių įstaigų tinklas, teikiantis aukštos kokybės paslaugas: pramogų centrai, klubai, pramogų kompleksai, teatrai, operos, kino teatrai, koncertų salės, stadionai, kazino, vandens parkai, atrakcionų parkai, hopodromai ir kt. Šios paslaugos turi sudaryti sąlygas pasiturintiems turistams patenkinti savo poreikius.

Užsienio šalių literatūroje poilsio (pajūrio) kurortai pagal atskiras charakteristikas gali būti priskiriami atskiriems tipams:

1. Istoriniai – tai turtingų asmenų ar organizacijų įkurti kurortai, kuriuose teikiamos kurortinės paslaugos ir ribotai vykdoma ekonominė veikla. Šio tipo kurortuose apgyvendinimo paslaugos teikiamos privačiose vilose, sodybose ar pan. Dėl žymaus sezoniškumo veiksnio, didelę metų dalį šie kurortai neveikia.

2. Suplanuoti kurortų kompleksai – tai kurortų kompleksai salose, kuriuose yra didelis nakvynės paslaugas teikiančių įstaigų skaičius (įskaitant vilas, sodybas, prabangius kurortų viešbučius, vasarnamius, svečių namus) bei išvystytas mažmeninės prekybos paslaugas teikiančių įstaigų tinklas.

3. Didieji kurortai/svajonių kurortai – tai kurortai, užkariavę užsienio rinkas per pastaruosius aštuonis metus (pvz. kurortai Havajuose). Šiuose kurortuose teikiamos apgyvendinimo, konferencijų organizavimo ir kitos, su laisvalaikio praleidimo paslaugos. Veiklos kaštai tokiuose kurortuose yra ypatingai aukšti, todėl stengiamasi, kad kurortai išliktų lankomi ištisus metus.

4. Nedideli, prabangūs (boutique) kurortai skirti poilsiautojams, kurie nemėgsta didelių viešbučių. Šio tipo kurortuose kuriami maži, jaukūs ir prabangūs viešbučiai, teikiantys aukštos kokybės paslaugas, kurios atitinka išrankiausius poreikius. Šių kurortų lankytojai – tai atskiri turistai ir nedidelės verslininkų grupės, pasirinkusios kurortus verslo susitikimams. Kurortai plėtoja turizmo paslaugų teikimą ir turizmo infrastruktūrą, o ne pramoninius ir gyvenamuosius rajonus. Čia neteikiamos „visos paslaugos visiems turistams“, tačiau tenkinami tam tikro turistų segmento poreikiai.

5. Verslo susitikimų vietos. Užsienio šalyse per pastaruosius dvidešimt metų išpopuliarėjo konferencijų turizmas. Tik maža dalis kurortų pilnai atitinka vieną aptartų kurortų tipų. Be to, retas iš jų orientuojasi į atskirus keliautojus. Didžioji kurortų dalis stengiasi pritraukti verslo organizacijas organizuodami dalykinius susitikimus ir konferencijas. Šios paslaugos tampa ekonomiškai neišvengiamos ir tarsi privalomos kurortams. Šie kurortai teikia aukštos kokybės paslaugas. Susitikimų ir konferencijų planuotojai pageidauja kurorto, kuriame galima apsistoti pilnai gyvenimui pritaikytose patalpose bei tuo pačiu pasinaudoti daugeliu kurortinių paslaugų.

Gydomųjų kurortų paslaugų koncepcijos modelis

Gydomaisiais kurortais vadinami tie, į kuriuos žmonės atvyksta pasigydyti, sulieknėti, atlikti grožio procedūras ar tiesiog pailsėti. Dauguma gydomųjų kurortų yra puikiai išvystyti – įkurti gražioje vietoje ir teikia platų kurortinių paslaugų spektrą. Šio tipo kurortų prioritetinga funkcija – sanatorinis gydymas naudojant natūralius gamtinius gydomuosius išteklius: mineralinį vandenį, gydomąjį purvą, palankius sveikatai klimato faktorius ar jūros vandenį.

Kurortuose esantys natūralūs gamtiniai gydomieji veiksniai nulemia kurortų specifiką ir miesto svečių kontingentą, kadangi skiriasi teikiamos gydomosios paslaugos.

1 lentelė

Gamtinių gydomųjų procedūrų klasifikacija

Klimatoterapija, hidroterapija	Balneoterapija	Peloidoterapija
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Helioterapija; ☐ Talasoterapija; ☐ Aeroterapija; ☐ Fitoterapija; ☐ Aeroterapija; ☐ Landšaftoterapija; ☐ Miegas, poilsis, gimnastikos pratimai ore; ☐ Kaskadinės maudyklės; ☐ Gėlo vandens procedūros. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Išorinis mineralinio vandens naudojimas; ☐ Vidinis mineralinio vandens naudojimas. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Purvo aplikacijos; ☐ Purvo vonios; ☐ Gydomųjų durpių pritaikymas; ☐ Specialios procedūros.

Pagal gydomuosius veiksnius kurortai skirstomi į:

- Klimatinius;
- Balneologinius (su mineralinio vandens versmėmis);
- Purvo (peloido);
- Mišrius (turinčius kelis iš paminėtų gydomųjų veiksnių).

Klimatinių kurortų pobūdį lemia klimatas. Klimato ypatumus lemia 3 pagrindiniai veiksniai:

- Meteorologinis (saulės radiacija, atmosferos oro savybės ir judėjimas, slėgis, temperatūra ir drėgnumas, deguonies kiekis, jonizacijos laipsnis);
- Telūrinis (žemės paviršiaus reljefas, kalnai, tarpekiai, atstumas nuo jūros, miškai, vandens telkiniai, dirvos savybės);
- Sociologinis (žmogaus įtaka: balų sausinimas arba sausų dirvų drėkinimas, želdinimas, aplinkos teršimas, netinkamas trąšų vartojimas ir kt.).

Pagal klimato pobūdį kurortai skiriami į:

- Kontinentinius (kalnų, lygumų, miškų, stepių, dykumų, tundrų);
- Jūrinio klimato (atviros jūros ir krantų klimatas).

Balneologiniai kurortai turi turėti mineralinio vandens išteklių. Gydomieji mineraliniai vandenys skiriami pagal mineralinio vandens mineralizaciją: silpnos iki 2 g/l; mažos 2-5 g/l; vidutinės 5-15 g/l; didelės 15-35 g/l; sūrymų grupės daugiau 35 g/l. Natūralus mineralinis vanduo pagal vandens savybes lemiančių jonų koncentraciją gali būti: bikarbonatinis (hidrokarbonato HCO₃⁻ ne mažiau kaip 600 mg/l), chloridinis (chlorido Cl⁻ ne mažiau kaip 200 mg/l), sulfatinis (sulfato SO₄²⁻ ne mažiau kaip 200 mg/l), kalcinis (kalcio Ca²⁺ ne mažiau kaip 150 mg/l), magninis (magnio Mg²⁺ ne mažiau kaip 50 mg/l), fluoridinis (fluorido F⁻ ne mažiau kaip 1 mg/l), geležingasis (geležies Fe²⁺ ne mažiau kaip 1 mg/l), natrinis (natrio Na⁺ ne mažiau kaip 200 mg/l), jodidinis (jodido J⁻ ne mažiau kaip 1 mg/l). Būtent nuo to, kokios mineralinės medžiagos vandenyje vyrauja, ir priklauso jo poveikis organizmui.

Peloido kurortai turi turėti gydomojo purvo. Gydomieji purvai (gr. *pelos* – molis, purvas) skirstomi į:

- Gėlųjų vandens telkinių dumblo;
- Sūriųjų vandens telkinių dumblo;
- Durpės.

Be gydomųjų medicininių procedūrų, kurortiniams gydomiesiems veiksniais priskiriami šie teigiamai sveikatą įtakojantys veiksniai:

- Atsipalaidavimas nuo darbo ir kasdieninių rūpesčių;
- Pasikeitusi aplinka;
- Rami, tvarkinga dienvakšė, be stresų, baimės, agresijos;
- Aktyvus poilsis (pasivaikščiojimai, žaidimai);
- Subalansuota mityba.

Tarpinis gydomųjų – poilsio (pajūrio) kurortų paslaugų koncepcijos modelis

Šie kurortai apima abu aukščiau minėtus paslaugų koncepcijos modelius. Šio tipo kurortuose be kurortinio gydymo paslaugų, teikiamas ir platus turistinių paslaugų spektras. Kurortai, turintys gydomuosius gamtinius išteklius juos taiko gydymo funkcijai atlikti, o turimus turistinius išteklius – poilsiautojams pritraukti. Gydomuosiuose – poilsio kurortuose suformuojama kurortinės rekreacijos sistema (KRS), kurios pagrindiniai tikslai yra:

- Pakelti individualios ir visuomenės sveikatos lygį;
- Gerinti gyvenimo kokybę.

Kurortų rekreacinės sistemos veiklos mechanizmą reiktų nuolat tobulinti siekiant:

- išsiaiškinti ir ištirti poilsiautojų grupes, kurioms būtinos kurortinis gydymas ir tokiu būdu prognozuoti stabilią kurortų rekreacinės sistemos plėtrą bei galimų paslaugų asortimentą;
- vykdyti gydomųjų gamtinių išteklių mokslinį – tiriamąjį darbą, kurti naujas ir efektyvias jų panaudojimo ir pritaikymo gydymui technologijas ir metodikas bei išsiaiškinti kitų organizacinių struktūrų, remiančių kurortų rekreacinės sistemos (finansinių – ekonominių, organizacinių – techninių, mokslinių metodologinių, kvalifikacijos kėlimo ir kt.) veiklą ir veikimo sąlygas;
- dalyvauti valstybės ir regioninės socialinės politikos formavime bei jos vykdyme, įtakoti valstybinį reguliavimo mechanizmą (rengti ir įgyvendinti teisinius dokumentus, kurie užtikrintų kurortinio gydymo ir aktyvaus sveikatinimo prieinamumą, tobulinti aplinkosaugos įstatyminę bazę, siekiant apsaugoti kurortinės rekreacijos teritorijas).

Naujose socialinėse – ekonominėse sąlygose sukurta kurorto rekreacinė sistema atlieka konkrečias funkcijas:

- 1) rekreacinę, kuri pasireiškia įvairaus aktyvaus poilsio organizavimo ir realizavimo formomis, panaudojant platų kurorto rekreacinių paslaugų asortimentą;
- 2) prevencinę – valeologinę (profilaktinę);
- 3) reabilitacinę;
- 4) kurortinio (antirecidyvinių) gydymo.

Kurorto rekreacinė sistema yra daugiapakopė ir sudėtinga, atsirandanti trijų sistemų sąveikos rezultate: visuomenės, gamtos ir ekonomikos.

Gydomųjų gamtinių išteklių koncentracijos vietos nulemia kurortų dislokaciją. Šių vietovių reikšmė didėjant gyventojų tankumui ir plečiantis technikos naudojimui stiprės. Todėl pastaraisiais metais didelis dėmesys skiriamas saugomų teritorijų politikai. Išplėtos visos transporto rūšys panaikina susisiekimo problemas norint patekti į tolimesnius kurortus, todėl žymūs kurortai ar jų kompleksai (Viduržemio jūros „Žydrasis krantas“ ar „Saulės krantas“, Miami Beach Floridoje, „Aukštinis krantas“) nebėra vien Prancūzijos, Ispanijos, JAV ar Australijos kurortai, tačiau jie tapo tarptautiniais pasaulinio masto kurortais.

Greta kurortinio gydymo, plėtojamas ir kitų turistinių paslaugų teikimas: intensyvus kultūrinis gyvenimas (organizuojami muzikos festivaliai ir jų ciklai, parodos, dailės plenerai, mokslinės konferencijos), populiarinant turistinę funkciją plėtojama paslaugų infrastruktūra, kas pritraukia kurortų lankytojus ypatingai ne sezono metu (Sopotas, Karlovy Vary, Braitonas, Jūrmala ir kt.) Taikomas polifunkcinis sanatorijų naudojimas – vis dažniau apgyvendinimo funkcija sugretinama su sveikiems žmonėms skirtomis gydymo ar reabilitacijos paslaugomis. Populiarėjantis „gydymas be vaistų“ stiprina sveikatinimo reikšmę kurortuose. Kuriami sveikatingumo, fizinės kultūros centrai ir kompleksai leidžia propaguoti sveikos gyvensenos būdą.

Gydomieji kurortai pranašesni už poilsio kurortus tuo, kad ištisus metus veikiančiose sanatorijose, sveikatingumo ir grožio centruose sukuriamos pastovios darbo vietos. Dar daugiau darbo vietų sukuriama sezono metu (nors ir nepilnai darbo dienai), kai poilsio kurortuose gyventojų užimtumas žymiai išauga tik sezono metu.

Veikiant dideliame skaičiuje kurortų ir siekiant išlikti konkurencingais, kiekvienas turi būti unikalus ir tokiu būdu išlikti patraukliais turistams. Kurortai išsiskiria savo savitumu: gydomaisiais ištekliais, tradicijomis, kultūriniu paveldu ir pan. Kurortų gydomųjų išteklių unikalumą gali įtakoti tam tikros jų savybės:

- 1) kurorto gamtinių išteklių išskirtinė vertė, pvz. išskirtinė purvo, mineralinio vandens cheminė sudėtis ir gydymosi savybės, unikalus landšaftas ar klimatas;
- 2) kurortas gali pasižymėti išskirtine turimų gamtinių išteklių gausa ir įvairove;
- 3) kurortas gali išsiskirti palankiu ir veiksmingu gamtinių veiksnių suderinamumu.

Aptarus kurortų klasifikaciją užsienio šalyse, atskiriems tipams galima priskirti **Lietuvoje veikiančius kurortinius miestus**. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos teisiniuose aktuose nėra nurodoma kurortų klasifikacija, todėl kurortus priskirti vienam ar kitam tipui galima tik remiantis užsienio šalių literatūroje pateiktu skirstymu. Lietuvos kurortai orientuojasi į **tarpinį gydomųjų – poilsio (pajūrio) kurortų paslaugų koncepcijos modelį**. Iš keturių Lietuvos kurortų šiam tipui priskirtini Druskininkai, Birštonas ir Palanga. Poilsio kurortams galima būtų priskirti Neringą, kuriame teikiamos poilsio ir laisvalaikio praleidimo paslaugos, orientuotos į kitokių poilsiautojų kontingentą nei Palanga. Kurortų paslaugų vartotojai kurortus pasirenka pagal tai, kur maksimaliai patenkinami jų poreikiai, t.y. gaunama didžiausia nauda. Jeigu jie norėtų ramybės, gamtos – niekada nesirinks Palangos. Ir atvirkščiai, jeigu jiems būtinas aktyvus poilsis, vakare nueiti į restoraną, kiną ar naktinį klubą – viso šito jie gali nerasti Birštone. O galbūt vartotojas nori suderinti daug poreikių: atostogų ar komandiruotės metu jis nori aktyviai ir pasyviai pailsėti, pasinaudoti gydyklų paslaugomis ar net surengti verslo konferenciją. Tokiu atveju jis rinktųsi kurortą, kurioje paslaugų pramonė yra pakankamai išvystyta, kad galėtų tenkinti plataus spektro kurortų paslaugų vartotojų poreikius.

Lietuvos kurortai gali būti skirstomi:

1. Pagal klimato pobūdį:

- Kontinentiniai (Druskininkai, Birštonas);
- Jūriniai (Palanga, Neringa);

2. Pagal gydomuosius išteklius:

- Balneologiniai (Druskininkai, Birštonas);
- Durpiniai (Druskininkai, Birštonas);
- Klimatiniai (visi Lietuvos kurortai).

Visi Lietuvos kurortai turi po kelis gydomuosius veiksnius, todėl jie įvardinami kaip klimatopeloidbalneologiniai. Kurortus Lietuvoje skirstyti pagal mineralinio vandens ir purvo taikymą nėra tikslinga, kadangi visi turintys šiuos išteklius juos naudoja gydymui. Tiksliau išskirti pagal klimato pobūdį į kontinentinius ir jūrinius.

Lietuvos kurortai skiriasi vienas nuo kito, tačiau nėra labai žymių skirtumų, kadangi Lietuvos teritorija yra palyginti maža, kad miestai skirtųsi gamtinėmis sąlygomis, klimatu ar reljefu. Tačiau kiekvienas iš keturių veikiančių kurortų yra savotiškai unikalus:

2) Palanga unikali tuo, kad įsikūrus Baltijos jūros pakrantėje. Jūra, jodo prisotintas oras nustelbia mineralinio vandens ir purvo naudingąsias savybes, tačiau sukuriamas pilnavertis gydomųjų veiksnių kompleksas, kurį galima plačiai pritaikyti sanatoriniam gydymui ir sveikatinimui. Palangoje išplėtotos turizmo paslaugos

3) Druskininkai pasižymi mineraliais praturtintu ir gydymui naudojamu mineraliniu vandeniu, mineralinio vandens šaltinių gausa ir įvairove, gydymui tinkančiu oru (aeroterapija) bei sveikatingumo (Dineikos) parku, kuris anksčiau garsėjo kaip gydymosi fizkultūros ir klimato terapijos parkas, unikaliomis atrakcijomis, lankytinomis vietomis.

- 4) Birštonas pasižymi gydomuoju mineraliniu vandeniu bei gydomosiomis durpėmis. Kurorto istorija ir Nemuno kilpų suformuotas unikalus kraštovaizdis išskiria Birštoną iš kitų kurortų;
- 5) Neringa išsiskiria pakrante ir gamta, įtraukta į UNESCO paveldo objektų sąrašą.

1.5. Reikalavimai gydytojams ir kitam medicininiam personalui

Norint įvertinti reikalavimus, keliamus gydytojams ir medicininiam personalui kurortų sanatorijose, pirmiausiai reikia apibrėžti sanatorijos sąvoką. **Sanatorija** – tai įstaiga, akredituota atlikti kurortinį gydymą, t.y. lėtinėmis ligomis sergančių pacientų gydymą taikant natūralius bei performuotus gamtinius veiksnius ir klimato terapiją. Sanatorija gali teikti nustatytas sveikata gražinančio gydymo ir medicininės reabilitacijos paslaugas. Sanatorija gali būti specializuota (kardiologijos, neurologijos ir kt.) ir daugiaprofilinė. Vidutinė gydymo trukmė – 18 – 24 dienos.

Sanatorijos taip pat priima sveikus asmenis, turistus poilsui ar sveikatos stiprinimui. Jiems teikiamos sveikatinimo procedūros, o esant reikalui ir neatidėliotina medicininė pagalba. Palanki gamtinė kurortų aplinka, žmogaus suaktyvinimas ir sveikatinimo procedūros pagerina organizmo funkcijas ir stabilizuoja žmogaus psichiką.

Medicinos normoje **MN 12: 1996** “Sveikatos priežiūros įstaigų akreditavimo specialieji reikalavimai reabilitacijos ir sanatorinio gydymo įstaigoms (padaliniams)” (patvirtintoje LR sveikatos apsaugos ministerijos 1996 12 06 įsakymu Nr. 641) nurodoma, kokia turi būti reabilitacinių skyrių sanatorinėse įstaigose (padaliniuose) struktūra, kokios privalomos sąlygos priklausomai nuo reabilituojamų ligonių kontingento. Taip pat išskiriamos veiklos priemonės pagal gydymo lygius. Šioje normoje apibrėžiami skyrių vadovavimo ir darbo organizavimo principai bei reikalavimai personalui.

Anksčiau minėtame **SAM įsakyme Nr.V-444** apibrėžti reikalavimai sanatorijoms kaip asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, kurios teikia reabilitacijos pagalbą. Yra nurodoma, kad tokiose įstaigose privalo būti:

1. Visą parą teikiamos paslaugos (reanimacijos ir intensyvios terapijos, klinikinės fiziologijos, intensyvios slaugos ir kt.).
2. Ne visą parą teikiamos paslaugos (kineziterapijos, ergoterapijos, fizioterapijos, socialinio darbuotojo, psichoterapijos, funkcinės būklės vertinimo ir kt.).

Reikalavimai medicininiam personalui, dirbančiam sanatorijose, yra nurodyti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme “Dėl medicininės reabilitacijos ir sanatorinio (antirecidyvinio) gydymo organizavimo” 2003 m. liepos 11 d. Nr. V-444. Šiame įsakyme nurodoma, kad reabilitacijos, sveikata gražinamojo gydymo ir antirecidyvinio gydymo paslaugas teikia reabilitacijos specialistų komanda, kurią sudaro fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas, turintis licenciją. Į reabilitacijos specialistų komandos sudėtį esant reikalui gali įeiti: kineziterapeutas, psichologas, ergoterapeutas, socialinis darbuotojas, slaugytojas, dietologas, ortozijų specialistas, logopedas ir kt. Šiame įsakyme nurodoma, kad būtina užtikrinti siaurų specializacijų gydytojų konsultacijas (neurologo, kardiologo, psichiatro ir kt.) priklausomai nuo priimamo ligonių kontingento.

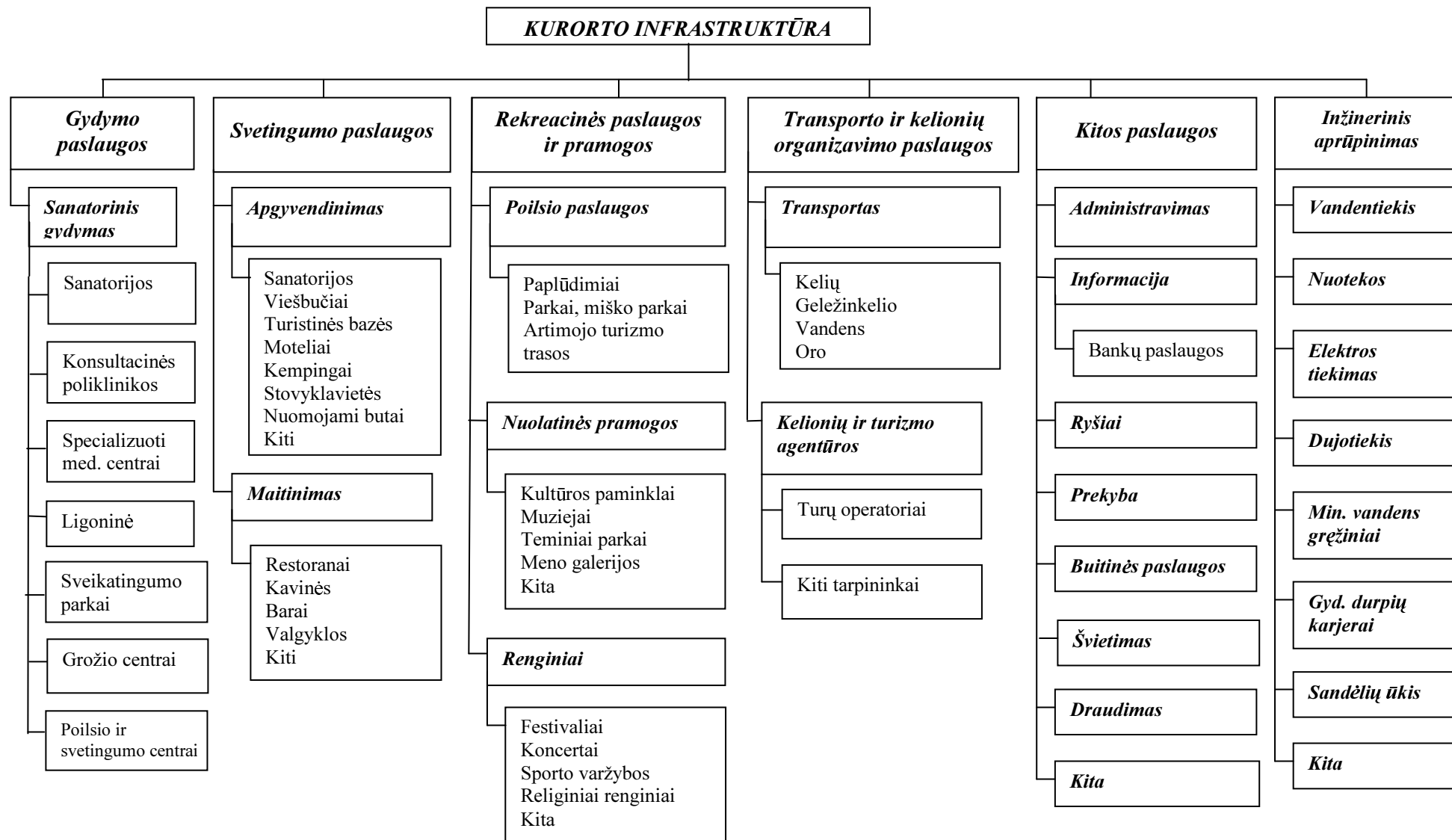
1.6. Kurorto ir kurortinių vietovių infrastruktūra

Bendrajame kurorto infrastruktūros modelyje išskirti šeši blokai. Vieni jų svarbūs kurortinio gydymo ir sveikatinimo tikslams, kiti – poilsio ir turizmo poreikiams, tretieji – bendriesiems infrastruktūros elementams, kurie yra gyvybiškai svarbūs visų tipų miestams ir gyvenvietėms.

Kurorto infrastruktūros blokai:

- 1) sanatorinis gydymas ir sveikatos apsauga;
- 2) svetingumo paslaugos;
- 3) pramogos;
- 4) transporto ir kelionių organizavimo paslaugos;
- 5) inžinerinis aprūpinimas;
- 6) kitos paslaugos (administravimas, informacija, ryšiai, prekyba, švietimas, sportas, buitinės paslaugos ir kt.).

Kurorto infrastruktūros skirstymas grafiškai pavaizduota 4 paveiksle.

4 pav. Kurorto infrastruktūra

Pateiktame modelyje skiriamos šešios pagrindinės **kurorto infrastruktūros** dalys:

- **Gydymo paslaugos.** Tai pagrindinis kurorto infrastruktūros elementas, kadangi kurortas privalo turėti ne tik gamtinius gydomuosius išteklius, tačiau ir infrastruktūrą, kuri yra pritaikyta šiuos išteklius panaudoti žmonių gydymui. Sanatorijos, sveikatingumo ir grožio centrai bei juose esanti įranga ir medicininis personalas atlieka šias funkcijas.

- **Svetingumo paslaugos.** Tai vienas iš svarbiausių kurorto infrastruktūros elementų, be kurio neįsivaizduojama jokia turistinė kelionė. Svetingumo paslaugas teikia maitinimo ir apgyvendinimo įstaigos ir jos dažniausiai skirtos pirminiams turistų poreikiams tenkinti.

- **Rekreacinės paslaugos ir pramogos.** Išskiriamos kelios pramogų rūšys: poilsio pramogos, nuolatinės pramogos ir renginiai. Dažniausiai būtent pramogos ir gamtiniai ištekliai yra pagrindinis motyvas, įtakoiantis turistų apsisprendimą keliauti į vieną ar kitą vietovę.

LR **Turizmo įstatyme** numatyta, kad visuomenės lankymui ar poilsio veiklai naudojamose teritorijose – paplūdimiuose, gyvenamųjų vietovių parkuose, stovyklavietėse, apžvalgos aikštelėse, turistinėse trasose ir kitose poilsio vietose – privalo būti stacionari ar laikina įranga higienos poreikiams tenkinti ir atliekoms surinkti, taip pat viešoji turizmo infrastruktūra – takai, poilsio aikštelės ir įrenginiai.

Reikalavimai paplūdimiams ir maudykloms nurodomi Lietuvos **Higienos normoje HN 92: 1999** (patvirtintoje Sveikatos apsaugos ministro). Šioje normoje apibrėžiami higienos reikalavimai paplūdimiams, maudyklų vandens kokybei, maudyklų vandens tyrimo metodai bei paplūdimyje rekomenduojami informaciniai ženklai.

- **Transporto ir kelionių organizavimo paslaugos.** Egzistuoja tokios transporto rūšys: kelių, geležinkelio, vandens ir oro. Priklausomai nuo transporto rūšių, kuriomis galima pasiekti kurortą, yra sukurta skirtinga transporto infrastruktūra pačiame kurorte. Kurorto pasiekiamumas įtakoja turistų srautus ir kurorto patrauklumą. Kelionių organizavimo paslaugas teikia kelionių ir turizmo agentūros bei kiti tarpininkai.

- **Kitos paslaugos** – tai kurortuose teikiamos informacijos, prekybos, bankų, draudimo ir kitos paslaugos. Šios paslaugos labiau pritaikytos vietinių gyventojų poreikiams tenkinti, tačiau jomis naudojasi ir kurorto svečiai.

- **Inžinerinis aprūpinimas** – tai kurorto, kaip miesto, inžinerinė infrastruktūra, be kurios neįmanomas jokių paslaugų teikimas. Inžinerinis aprūpinimas apima vandentiekį, nuotekas, elektros energijos ir dujų tiekimą, atliekų surinkimą ir kt.

Kurortų architektūros specifika

Skirtingai nuo gydomųjų, pavyzdžiui, tuberkuliozės ar kitų, sanatorių, kurortinės sanatorijos bei sveikatinimo įstaigos, architektūros tipologijoje priskiriamos *rekreacinei architektūrai*. **Rekreacinė architektūra** – tai architektūrinės veiklos šaka, kurios objektas yra rekreacijos erdvių (teritorijų, pastatų, jų kompleksų) ir įrenginių formavimas. Tai kompleksinė mokslo ir meno sintezės veikla. Jos tikslas – sukurti optimalią (patogią, gražią ir įgyvendinamą) aplinką visoms poilsio rūšims ir formoms.

Sąvoka „rekreacinė aplinka“ apima:

- a) rekreacinį landšaftą;
- b) rekreacinius pastatus;
- c) rekreacinius įrenginius.

Atviro kraštovaizdžio erdvės kurortuose – parkai ir skverai, miško parkai, kopų parkai pajūry, paplūdimiai, sporto aikštynai ir kt. – tai kraštovaizdžio architektūros objektas. Jų įvairovė labai didelė, todėl išskirti atskirus reglamentuojančius nurodymus yra sudėtinga. Svarbu, kad šių erdvių reikšmė kurortuose ypač svarbi sveikatinimo ir poilsio uždaviniams pasiekti. Lyginant su įprastais miestais, kurortuose ir kurortinėse vietovėse atvirų erdvių teritorinė struktūra ir kokybė yra bene svarbiausiais kurortinės gyvenvietės komponentas.

Rekreacinių pastatų ir statinių grupę sudaro:

- 1) sanatorijos;
- 2) viešbučiai;
- 3) turistinės bazės;
- 4) moteliai;
- 5) kempingai;
- 6) fizinės kultūros ir mėgėjiško sporto (aktyvaus poilsio) statiniai;
- 7) įrengtos stovyklavietės ir t.t.

Architektūros formų aspektu jie yra grupuojami į penkias pagrindines grupes:

1. Nestacionarūs (arba laikino pobūdžio) statiniai (jachtos su kajutėmis, kruiziniai laivai, palapinės, laikini nameliai, poilsio treileriai ir kt.);
2. Tradiciniai, dažnai turintys istorinę ar etninę vertę statiniai, pritaikyti naujoms poilsio (gali būti ir sanatorių apgyvendinimo) reikmėms;
3. Nauji pastatai, kurie išlaikė tradicines svarbiausias formas ir statybines medžiagas;
4. Moderniausios architektūros kryptių statiniai, savo forma ir fasadais įvertinantys vietos aplinkos (tame tarpe ir klimato, kultūros, tradicijų ir kt.) specifika;
5. Standartinės, „tipinės“ architektūros statiniai, neatsižvelgiantys į vietovės fizinius ir kultūrinius savitumus.

Architektūra – tai meninės kūrybos sritis, todėl jos stilistinis reglamentavimas vargu ar galimas ir įmanomas įstatymuose.

Kurorto architektūros specifika turi būti taikoma ne vien rekreacinei (tame tarpe sanatorijoms), bet ir kitų tipologinių grupių architektūrai – pavyzdžiui, gyvenamųjų namų, įstaigų ir kita.

Dabartiniu metu pasaulyje ir Europoje vyrauja tendencija kurortuose bei poilsio ir turizmo centruose atsisakyti ne tik dangoraižių tipo viešbučių, tačiau ir daugiaaukščių pastatų, kuriuose reikalingi liftai. Bendroji kryptis – tai kurortų urbanistikos ekologizacija ir humanizacija. Ši kryptis sutampa ir su Europos miestų plėtros vizija, kuri apibrėžta Europos komisijos 2002 m. vasario mėn. dokumentuose (Bruselis, ES ekspertų – patarėjų ir žymiausių Europos miestų planavimo specialistų darbinė konferencija). Pagrindinė idėja yra „Ateities miestas – tai žalias miestas“ (sąvoka „žalias“ apima gamtinės aplinkos mieste sureikšminimą – kas yra ypatingai svarbu ir būtina kurortams).

1.7. Kurortų ir kurortinių vietovių teritorijos identifikavimas

Kurortai ir kurortinės vietovės yra identifikuojamos pagal dvi sąlygas:

1. Yra medicininiais tyrimais ištirtų gamtinių išteklių, palankių sanatoriniam gydymui, reabilitacijai bei ligų profilaktikai:
 - a) sveikatai palankus klimatas (skirtingas atskirais sezonais);
 - b) mineralinis vanduo;
 - c) gydomasis purvas ar durpės;
 - d) galimybės vandens procedūroms (vandens telkiniai ir kt.);
 - e) želdynai.

Klimatinės sąlygos, mineraliniai vandenys, vandens telkiniai ir želdynai turėtų būti gyvenvietės administracinėse ribose (pagal esamą situaciją ar numatomą plėtrą bendruosiuose ar specialiuose teritoriniuose planuose). Gydomosios durpės ar purvas gali būti pristatomi iš apylinkių, esančių transportavimo atstume, kuris nekenkia jų gydomosioms savybėms ir kokybei.

Palankus klimatas, vandens telkiniai ir želdynai yra svarbūs ir palankūs taip pat poilsio ir turizmo interesams kurorte, kaip gretutinei veiklai, papildančiai sanatorinio gydymo paslaugas.

2. Yra techninė ir socialinė infrastruktūra, reikalinga kurorto sanatorinio gydymo, ligų profilaktikos ir reabilitacijos tikslams įgyvendinti. Be šios infrastruktūros taip pat yra infrastruktūra, reikalinga kurorto lankytojams (ligoniams sanatorijose, poilsiautojams ir turistams) ir vietiniams gyventojams – tai administracijos, prekybos, buitinio aptarnavimo, transporto, sveikatos apsaugos, švietimo, kultūros, inžinerinio aptarnavimo ir kitos įstaigos, įrenginiai ir paslaugos.

Pagrindiniai ištekliai, svarbūs kurortiniam gydymui bei poilsiui ir turizmui (vandens telkiniai, želdynai, estetiškai vertingas kraštovaizdis) turi būti pėsčiųjų pasiekiamumo ribose (2 – 3 km.). Tačiau kurorto savivaldybės kaip administracinio vieneto ribos gali būti nustatomos atsižvelgiant ir į kitus kriterijus, pavyzdžiui, vietinių gyventojų dislokacijos židinius, transporto tinklą ar kita.

1.8. Reikalavimai kurortų ir kurortinių vietovių apsaugos zonoms

Kurortų apsaugos zonų rekreacinę naudojimo paskirtį nustato miestų kurortų apsaugos zonų planai.

Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatyme (Nr. IX-628, 2001 m. gruodžio 4 d.) išskiriamos ekologinės apsaugos zonos. Pagal apsaugos pobūdį šios zonos skirstomos į atskirus tipus. Bendrosioms ekologinėms apsaugos zonoms priskiriamos miestų ir kurortų, pajūrio ir laukų apsaugos, požeminių vandenių (vandenviečių), paviršinio vandens telkinių, agrarinių takoskyrų bei intensyvaus karsto apsaugos zonos. Ekologinės apsaugos zonos ir jų ribos nustatomos specialiuose teritorijų planavimo dokumentuose.

Pagal 1992 m. gegužės 12d. LR Vyriausybės priimtą nutarimą Nr. 343 “Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo”, kurortų apsaugos zonas sudaro 3 juostos: griežto režimo, apribojimų ir stebėjimų (sutampanti su kurorto riba).

Pirmoji (griežto režimo) juosta apima teritoriją, kurioje yra mineralinio vandens ir gydomojo purvo telkiniai, upės, ežerai, jūra, paplūdimiai ir kopos.

Pirmojoje juostoje draudžiama:

- vykdyti darbus, nesusijusius su gamtinių gydomųjų išteklių (mineralinio vandens, gydomųjų durpių ir kt.) eksploatavimu;
- nuolatos ir laikinai gyventi žmonėms;
- vykdyti statybos bei kasybos darbus, nesusijusius su mineralinio vandens ir gydomųjų durpių telkinių eksploatavimu.

Antroji (apribojimų) juosta apima teritoriją, iš kurios paviršiniai ir gruntiniai vandenys teka netoli mineralinio vandens ir gydomųjų durpių telkinių. Šiai juostai priklauso:

- vietovės, supančios natūralias ir dirbtines mineralinio vandens, gydomojo purvo saugyklas,
- sanatorijų teritorijos,
- naujų sanatorijų statybų vietos, numatytos pagal generalinį planą,
- parkai, miškai, želdinių plotai, kuriuose dirbant būtina laikytis nustatytųjų taisyklių, siekiant išvengti mineralinio vandens ir gydomųjų durpių telkinių taršos.

Antrojoje juostoje draudžiama:

- vykdyti kasybos darbus, nesusijusius su kurorto plėtojimu ir aplinkos tvarkymu;
- kasti filtravimo šulinius, montuoti nutekamojo vandens valymo, požeminio filtravimo ir kitus panašius įrenginius;
- užkasti kritusius gyvulius, įrengti sąvartynus;
- steigti kapines;
- naudoti nuodinguosius chemikalus;
- vykdyti pagrindinius kirtimus.

Trečiojoje (stebėjimu) juostoje leidžiama vykdyti visus darbus, kurie nedaro neigiamo poveikio gamtiniams gydomiesiems ištekliams ir kurorto higieninei būklei.

Lietuvos higienos norma 44: 2003 „Vandenviečių sanitarinių apsaugos zonų nustatymas ir priežiūra“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 balandžio 8 d. įsakymu Nr. V-201, numato priemones, skirtas apsaugoti požeminio geriamojo ir natūralaus mineralinio vandens šaltinius nuo taršos, užtikrinti vartotojams tiekiamo geriamojo vandens saugą ir kokybę. Šioje normoje išskiriamos jau minėtos trys sanitarinės apsaugos zonos, t.y. nustatytos saugomos apie vandenvietę teritorijos, kuriose ribojama ūkinė veikla bei jų nustatymo reikalavimai:

- **griežto režimo apsaugos juosta (1-oji)** – arčiausiai kaptazo įrenginių esanti juosta, kurioje draudžiama ūkinė ir kita veikla, nesusijusi su vandens siurbimu, gerinimu ir tiekimu;
- **mikrobinės taršos apribojimo juosta (2-oji)** – sanitarinės apsaugos zoinės apsaugos zonoje ribojama mikrobinė ir cheminė tarša;
- **cheminės taršos apribojimo juosta (3-ioji)** – sanitarinės apsaugos zonos juosta, kurioje ribojama cheminė tarša.

Vandenvietės sanitarinės apsaugos dydį ir ribas bei šios teritorijos tvarkymo reikalavimus nustato vandenvietės sanitarinių apsaugos zonų specialusis planas.

Lietuvos Geologijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos direktoriaus 2003 m. spalio 24 d. įsakymu Nr. 1-159 patvirtinta „Ūkio subjektų požeminio vandens monitoringo vykdymo tvarka“. Ūkio subjektų požeminio vandens monitoringu siekiama stebėti ir analizuoti požeminio vandens išteklių kiekio ir kokybės pokyčius, teikti informaciją apie ūkinės veiklos poveikį gamtinei aplinkai bei viešai platinti šią informaciją. Šioje tvarkoje nurodoma monitoringo programa, vykdymas ir kontrolė, duomenų pateikimo tvarka bei metodiniai reikalavimai programų rengimui.

Lietuvos higienos norma 28: 2001 „Natūralus mineralinis vanduo, šaltinio vanduo ir mineralizuotas geriamasis vanduo. Kokybės reikalavimai ir programinė priežiūra“, 2001 m. gruodžio 21 d. patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. 664, nustato natūralaus mineralinio vandens ir mineralinio geriamojo vandens kokybės reikalavimus bei programinės priežiūros tvarką. Ši higienos norma galioja iki 2004 kovo 31 d.

Siekiant išvengti pavojingų medžiagų patekimo į vandenį, apsaugoti vandens telkinius nuo erozijos, užtikrinti vandens telkinių pakrančių ekosistemų stabilumą, saugoti vandens telkinių pakrančių gamtinį kraštovaizdį ir jo estetines savybes bei sudaryti palankias sąlygas rekreacijai, išskiriamos paviršinio vandens telkinių ekologinės apsaugos zonos (LR Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-628, 2001 m. gruodžio 4 d.). Šios zonos dalyje prie vandens telkinio nustatoma pakrantės apsaugos juosta. Apsaugos reglamentuose nustatomi atstumai nuo vandens telkinio kranto įvairios paskirties statiniams statyti ir želdinių tvarkymo reikalavimai. Pakrantės apsaugos juostoje rekreacinėse zonose leidžiama statyti paplūdimių įrangą, jachtų ir valčių elingus bei kitus rekreacinius įrenginius.

Šiame įstatyme nurodoma, kad gamtinio karkaso rekreacinės paskirties teritorijose draudžiama statyti pramonės įmones, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, ir gyvenamuosius kvartalus. Šiose teritorijose leidžiama veikla, užtikrinanti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkuria pažeistas ekosistemas ir yra vykdoma pagal teritorijų planavimo dokumentus. Saugomų teritorijų tvarkymo planuose nustatomos rekreacinės infrastruktūros kūrimo ir kitos tvarkymo priemonės.

Lietuvos Respublikos Pajūrio juostos įstatymas (Nr. IX-1016, 2002 m. liepos 2 d.) nustato pajūrio kraštovaizdžio apsaugą ir naudojimą, žemės ir jūros akvatorijos naudojimo sąlygas bei ūkinės veiklos apribojimus.

Remiantis Lietuvos Respublikos miškų įstatymu (Nr. I-671, 1994 m. lapkričio 22 d.) ir Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymu, miestų, kurortų miškuose, miško parkuose, miškuose,

esančiuose kilometro spinduliu apie respublikinės reikšmės sanatorijas, poilsio namus, pensionus, profilaktoriumus, turistines bazes, draudžiami pagrindiniai plyni ir neplyni kirtimai (išskyrus atkuriamuosius kirtimus blogos būklės medynuose), taip pat draudžiama naudoti chemikalus. Pagal miškotvarkos projektus gali būti uždrausta kirsti kai kurių rūšių medžius, taip pat apribotas ugdomųjų, sanitarinių ir landšaftinių kirtimų laikas. Miškuose kilometro atstumu nuo Baltijos jūros ir Kuršių marių draudžiami pagrindiniai plyni ir neplyni kirtimai (išskyrus atkuriamuosius kirtimus blogos būklės medynuose), taip pat draudžiama naudoti trašas ir chemikalus.

Prie saugotinių želdinių, augančių ne miško žemėje, priskiriami želdiniai, augantys paviršinio vandens telkinių pakrančių ir kurortų apsaugos zonose.

1.9. Kurortų valdymas

Lietuvos kurortuose esantys gamtiniai gydomieji išteklių bei jų naudojimui sukurta infrastruktūra puikiai tinka kurortinių miestų plėtojimui ir tampa pagrindiniu traukos objektu lankytojams iš Lietuvos bei užsienio šalių. Kurortai yra gydymosi, poilsio, turizmo ir sporto objektai. Tai vienas iš šalies įvaizdžio formavimo atramos taškų. Atvykę užsienio turistai įtakoja naujų ekonominių ryšių atsiradimą, skatina investicijų pritraukimą, išsiveža šalies ekonominės, socialinės galios išpūdį.

Nuolatinis kurortų tobulinimas ir naujų kurortinių paslaugų kūrimas turi didelį plėtros potencialą, tačiau svarbu aktyviau spresti aplinkosaugos, gydomųjų gamtinių išteklių panaudojimo infrastruktūros ir kitus klausimus. Didėjant kurortinių paslaugų paklausai, skiriamas vis didesnis dėmesys kurortiniams miestams, o tai reikalauja subalansuotos valdymo sistemos.

Šiuo metu Lietuvos kurortų valdymas vykdomas remiantis pagrindiniais valdymo principais:

- ✓ Planavimu;
- ✓ Organizavimu;
- ✓ Koordinavimu;
- ✓ Vadovavimu;
- ✓ Kontrole.

Makro lygmens planavimu užsiima ir turizmo plėtros politikos kryptis nustato Lietuvos Respublikos Seimas, priimdamas įstatymus.

Turizmo **valdymo funkcijas** atlieka Vyriausybė, Vyriausybės įgaliota ministerija ir iš dalies Valstybinis turizmo departamentas prie įgaliotos ministerijos. Anksčiau veikusi Kurortų valdymo taryba koordinavo ir kontroliavo kurortų veiklą, nuolat juos tikrindavo ir darydavo išvadas siekdama palengvinti sanatorinių – kurortinių įstaigų darbą bei išsiaiškinti pagrindines plėtros tendencijas ir problemas.

Turizmo įstatyme (2002 m., Nr. IX – 1211) nurodytos atskirų institucijų funkcijos.

Lietuvoje nėra atskiros institucijos, reglamentuojančios, valdančios ir koordinuojančios kurortinių miestų veiklą. Teisiniai aktai reglamentuoja turizmo ir rekreacinę veiklą bei turistines ir rekreacines teritorijas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė atlieka konkrečias funkcijas:

- 1) tvirtina Nacionalinę turizmo plėtros programą, nustatančią valstybės turizmo plėtros ir investicijų į turizmą prioritetus ir priemones;
- 2) tvirtina valstybinės reikšmės turizmo, rekreacijos bei kurortų infrastruktūros projektus;
- 3) steigia Valstybinį turizmo departamentą prie įgaliotos ministerijos (toliau – Valstybinis turizmo departamentas) ir tvirtina šio departamento nuostatus.

Planavimo funkcijas taip pat atlieka Valstybinis turizmo departamentas ir Turizmo taryba:

- 1) Dalyvauja vykdant strateginį šalies turizmo veiklos planavimą, rengia Nacionalinę turizmo plėtros programą. 2002 metų Nacionalinės turizmo plėtros programoje buvo numatyta formuoti valstybės turizmo įvaizdį.

- 2) Rengia valstybinės reikšmės turizmo infrastruktūros plėtros projektus.
- 3) Pagal savo kompetenciją derina įstatymų ir kitų teisės aktų projektus.
- 4) Pagal savo kompetenciją turizmo ir rekreacijos srityje derina teritorinių turizmo plėtros programų, **kurortų** plėtros programų, turizmo ir rekreacijos plėtros schemų bei specialiojo teritorijų planavimo dokumentų projektus. 2002 m. parengta Lietuvos **kurortų** plėtros koncepcija.
- 5) Atlieka turizmo rinkų ir Lietuvos turizmo paslaugų tyrimus, rengia Lietuvos turizmo rinkodaros planus ir koordinuoja jų įgyvendinimą, rengia bei platina informaciją apie Lietuvą ir jos turizmo bei **kurortų** galimybes užsienio bei vidaus turizmo rinkose. Vykdam Nacionalinę turizmo programą 2002 m. buvo išleista 12 informacinių – reklaminių leidinių (jų tarpe ir leidinys „**Lietuvos kurortai**“) ir tarptautinėse turizmo parodose buvo pristatomos Lietuvos turistinės galimybės.
- 6) Tiria ir prognozuoja turizmo specialistų rengimo reikmes ir organizuoja specialistų kvalifikacijos kėlimą, vykdo turizmo specialistų kvalifikacijų pripažinimą.

Turizmo taryba nagrinėja turizmo plėtros klausimus ir teikia pasiūlymus institucijoms, įgyvendinančioms valstybės politiką turizmo srityje bei Nacionalinę turizmo plėtros programą. LR Ūkio ministro 2003 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 4-109 patvirtinti Turizmo tarybos nuostatai, kuriuose nurodyta, kad sudaryta Kurortų plėtros komisija. 2003 m. balandžio 25 d. Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. 36-V „Dėl Turizmo tarybos komisijų asmeninės sudėties patvirtinimo“, patvirtinta asmeninė Kurortų plėtros komisijos sudėtis.

Turizmo **organizavimo** ir **valdymo** funkcijas šalyje atlieka Vyriausybė, Vyriausybės įgaliota ministerija, Valstybinis turizmo departamentas prie įgaliotos ministerijos, apskričių viršininkai, savivaldybių institucijos. Vyriausybės įgaliota ministerija:

- 1) vykdo strateginį šalies turizmo veiklos planavimą;
- 2) rengia ir teikia pasiūlymus Vyriausybei dėl valstybinės reikšmės turizmo, **rekreacijos bei kurortų** infrastruktūros projektų įgyvendinimo.

Valstybinis turizmo departamentas:

- 1) rengia turizmo paslaugas reglamentuojančių teisės aktų projektus, tvirtina turizmo paslaugų teikimo taisykles ir reikalavimus, nustatyta tvarka kontroliuoja turizmo teisės aktų vykdymą;
- 2) steigia turizmo informacijos centrus (atstovybes) užsienyje;
- 3) steigia viešąsias įstaigas turizmo informacijos ir rinkodaros veiklai plėtoti;
- 4) steigia ir valdo Nacionalinę turizmo informacijos sistemą;
- 5) pagal savo kompetenciją koordinuoja valstybės turizmo politikos įgyvendinimą turizmo ir **kurortų** veiklos planavimo, turizmo išteklių naudojimo ir informacijos srityje bei įgyvendinant Nacionalinę turizmo plėtros programą;
- 6) teisės aktų nustatyta tvarka atstovauja kelionės organizavimo paslaugų vartotojų interesams.

Apskritis viršininkas **mikro lygiu**, savo kompetencijos ribose užsiima planavimu ir organizavimu:

- 1) kartu su savivaldybėmis planuoja turizmo plėtrą apskrities teritorijoje ir pagal Nacionalinę turizmo plėtros programą rengia (koreguoja) ir tvirtina apskrities turizmo ir rekreacijos plėtros projektus, planus, turizmo plėtros galimybių studijas;
- 2) planuoja bei organizuoja vaikų ir jaunimo stovyklų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, veiklą;
- 3) tvarko apskrities turizmo išteklių apskaitą ir turizmo informaciją ir teikia duomenis Nacionalinei turizmo informacijos sistemai;
- 4) gali steigti apskrities turizmo informacijos centrą.

Savivaldybių institucijos planuoja, vadovauja ir koordinuoja:

- 1) skatina turizmo verslą kaip darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo priemonę;
- 2) vadovaudamasi Nacionalinės turizmo plėtros programos nuostatomis, rengia, tvirtina ir įgyvendina savivaldybės turizmo plėtros programas (strategijas) arba savivaldybės turizmo ir rekreacijos plėtros schemas ir projektus;
- 3) steigia savivaldybės turizmo informacijos centrą. Nesant savivaldybės įsteigto turizmo informacijos centro, tvarko ir teikia turizmo paslaugų ir išteklių duomenis Nacionalinei turizmo informacijos sistemai;
- 4) planuoja ir vykdo priemones, reikalingas rekreacinių teritorijų apsaugai, poilsio ir turizmo veiklai jose plėtoti, ir tvarko šių teritorijų apskaitą, tvirtina rekreacinių teritorijų naudojimo reglamentus;
- 5) vykdo savivaldybės teritorijos turizmo išteklių ir paslaugų rinkotyrą ir rinkodarą;
- 6) įstatymų nustatyta tvarka sudaro sutartis su turizmo paslaugas teikiančiais juridiniais ir fiziniiais asmenimis dėl **rekreacinių** išteklių naudojimo (nuomos) turizmui ir poilsiui, kontroliuoja sutarčių vykdymą;
- 7) įstatymų nustatyta tvarka tvirtina mokesčių už savivaldybei priklausančių rekreacinių išteklių naudojimą dydį ir tvarką;
- 8) planuoja ir organizuoja vaikų ir jaunimo stovyklų veiklą, nustato šių stovyklų rengimo reikalavimus, kontroliuoja jų vykdymą;
- 9) išduoda kaimo turizmo, nakvynės ir pusryčių bei turistinės stovyklos paslaugos teikimo pažymėjimus bei kontroliuoja šių paslaugų teikimo reikalavimų vykdymą.

Kurortų valdymo sistema yra pradėta plėtoti, tačiau ji turi būti tobulinama. Šiuo metu vykdomas kurortų valdymas bendrais turizmo verslą reglamentuojančiais ir kitais dokumentais nėra pakankamas. Atskiros institucijos reglamentuoja skirtingus kurortų veiklos aspektus, todėl reikalinga, kad kurortų veiklos koordinavimo funkciją atliktų institucija ar jai pavaldi komisija. Minėta funkcija galėtų atlikti suformuota Kurortų komisija prie Turizmo tarybos, praplečiant komisijos sudėtį kurortinio – sanatorinio gydymo ir aplinkosaugos specialistais bei kurortinių vietovių atstovais. Tokiu būdu būtų skiriamas koncentruotas dėmesys kurortų problematikai, jų galimybėms ir plėtrai. Ši komisija galėtų atlikti panašias funkcijas kaip Tarybų Lietuvoje veikusi Kurortų valdymo taryba, apimant kurortų gydomųjų veiksnių savybių priežiūros, kurortų veiklos vertinimo, analizės ir plėtros planavimo funkcijas.

2. Užsienio šalių patirtis kurortų ir kurortinių vietovių reglamentavimo srityje

2.1. Vokietija

Vokietijos teisiniuose dokumentuose kurortas apibrėžiamas kaip regionas (vietovė ar vietovės dalis), turintis ypatingus natūralius veiksnius (mineralinius vandenis, jūros ir klimatologines savybes) ir specializuotą įrangą. Sukurta gydomųjų veiksnių panaudojimo infrastruktūra užtikrina kurortinio gydymo, atstatomojo gydymo ar ligų prevencijos paslaugų teikimą. Nuo kurorto sąvokos atskiriama poilsio vietovės sąvoka – tai klimatiškai ir teritoriškai atskiras regionas (vietovė ar vietovės dalis), kuris skirtas poilsiui ir turi unikalų kraštovaizdį.

Vokietijos mokslininkų darbuose apibrėžiamos kurortiniams miestams būdingos specifinės savybės ir jų bruožai. Viena iš pagrindinių kurorto savybių yra ta, kad gydymo įstaigos privalo ženkliai įtakoti ekonominę kurorto aplinką. Kurorto išskirtinumą įtakoja jame esančios gydymo įstaigos ir turima įrangą, kurorto aplinka bei infrastruktūra. Kurortą supanti aplinka yra labai svarbus veiksnys. Kurortinė infrastruktūra turi atitikti gamtos apsaugos normatyvus. Kurortas ir jo apylinkės turi būti

apsaugoti nuo taršos, pvz. iš kaimyninių pramoninių regionų. Kurortuose taikomi griežti aplinkosauginiai ir kiti reikalavimai, kurie apima:

- Vandens telkinių priežiūra, šiukšlių perdirbimą ir nuotėkų valdymą;
- Priemonės aplinkos taršai sumažinti;
- Maitinimo įmonių kontrolę, tikrinant tiekėjus bei pačias maitinimo įstaigas;
- Priemonės siekiant sumažinti eismo intensyvumą, ypatingai ribojant sunkiojo transporto dydį ir jų važiavimo greitį kurortų centruose bei apylinkėse.

Kurortai pagal turimus gydomuosius išteklius skirstomi į 7 tipus: balneologinius, jūros gydomuosius, pajūrio, Kneipp balneologinius, Kneipp kurortus, gydomojo klimato bei oro kurortus. Valstybiniame potvarkyje (Nr. 6140 – 1 – 4) **dėl Kurortų ir Poilsio vietų pripažinimo**, galiojančiame nuo 1990 m. gruodžio 7 d., išskiriami kriterijai, pagal kuriuos kurortai priskiriami atskiram kurortų tipui:

1. Kriterijai balneologiniam kurortui

- a. Natūralūs, moksliai ištirti ir nuo senų laikų savo savybėmis pasižymintys gydomieji balneologiniai ištekliai.
- b. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi gydyme naudojant balneologinius išteklius.
- c. Įstaigos, kuriose teikiamos sanatorinio gydymo procedūros ir veikianti biuветė.
- d. Nuo triukšmo izoliuota parkų ir miškų infrastruktūra su atskirtomis poilsio aikštelėmis, žaidimų, sporto bei poilsio pievomis ir keliais joms pasiekti.
- e. Poilsio metu turi būti sudaryta galimybė konsultuotis su dietologu. Ligoninėse ir dietinio maisto ruošimo įmonėse privalo būti bent vienas valstybės atestuotas dietologas.

2. Kriterijai jūros gydomajam kurortui

- a. Ant jūros kranto įkurtas kurortas. Gydomieji ištekliai negali būti nutolę toliau kaip du kilometrus nuo jūros kranto.
- b. Moksliai ištirtos ir nuo senų laikų savo savybėmis pasižymintis klimatas bei atitinkama oro kokybė.
- c. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi gydyme naudojant balneologinius išteklius.
- d. Įstaigos, kuriose teikiamos sanatorinio gydymo procedūros ir veikianti biuветė.
- e. Saugoma ir prižiūrima jūros pakrantė.
- f. Galimybė vaikščioti pajūriu, toliau nuo triukšmo izoliuota pajūrio bei vietovės infrastruktūra su atskirtomis žaidimų, sporto vietomis ir keliais joms pasiekti.
- g. Poilsio metu turi būti sudaryta galimybė konsultuotis su dietologu. Ligoninėse ir dietinio maisto ruošimo įmonėse privalo būti bent vienas valstybės atestuotas dietologas.

3. Kriterijai pajūrio kurortui

- a. Ant jūros kranto įkurtas kurortas. Gydomieji ištekliai negali būti nutolę toliau kaip du kilometrus nuo jūros kranto.
- b. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi gydyme naudojant balneologinius išteklius.
- c. Saugoma ir prižiūrima jūros pakrantė.
- d. Galimybė vaikščioti pajūriu, toliau nuo triukšmo izoliuota pajūrio bei vietovės infrastruktūra su atskirtomis žaidimų, sporto vietomis ir keliais joms pasiekti.

4. Kriterijai Kneipp – Balneologinis kurortui

- a. Įstaigos, teikiančios hidroterapijos paslaugas, kuriose teikiamas platus spektras hidroterapinio gydymo paslaugų, kurioms naudojama speciali aparatūra.
- b. Moksliai ištirtos gydomosios klimatinės savybės ir atitinkama oro kokybė.

- c. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi gydyme naudojant balneologinius išteklius.
- d. Masažisto ir medicininio personalo teikiamos ligonių priežiūros paslaugos.
- e. Mažiausiai 10 metų Kneip – balneologinio kurorto veiklos patirtis.
- f. Nuo triukšmo izoliuota parkų ir miškų infrastruktūra su atskirtomis poilsio aikštelėmis, žaidimų, sporto bei poilsio pievomis ir keliais joms pasiekti.
- g. Poilsio metu turi būti sudaryta galimybė konsultuotis su dietologu. Ligoninėse ir dietinio maisto ruošimo įmonėse privalo būti bent vienas valstybės atestuotas dietologas.

5. Kriterijai Kneipp – kurortui

- a. Mažiausiai trys po 100 vietų turinčios gydymo įstaigos, kuriose būtų naudojama hidroterapijai gydymui pritaikyta medicininė įranga.
- b. Mokslškai ištirtos gydomosios klimatinės savybės ir atitinkama oro kokybė.
- c. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi kurortiniame gydyme.
- d. Masažisto ir medicininio personalo teikiamos ligonių priežiūros paslaugos.
- e. Nuo triukšmo izoliuota parkų ir miškų infrastruktūra su atskirtomis poilsio aikštelėmis, žaidimų, sporto bei poilsio pievomis ir keliais joms pasiekti.
- f. Poilsio metu turi būti sudaryta galimybė konsultuotis su dietologu. Ligoninėse ir dietinio maisto ruošimo įmonėse privalo būti bent vienas valstybės atestuotas dietologas.

6. Kriterijai gydomojo klimato kurortui

- a. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas, kuris specializuojasi kurortiniame gydyme.
- b. Žaidimų, sporto ir poilsio pievelės, specialiai pritaikyta miško infrastruktūra su nurodytais keliais iki vietovių, įrengtomis gulėjimo vietomis saulėje ir šešėlyje.
- c. Nuo triukšmo izoliuota parkų ir miškų infrastruktūra su atskirtomis poilsio aikštelėmis, žaidimų, sporto bei poilsio pievomis ir keliais joms pasiekti.
- d. Poilsio metu turi būti sudaryta galimybė konsultuotis su dietologu. Ligoninėse ir dietinio maisto ruošimo įmonėse privalo būti bent vienas valstybės atestuotas dietologas.

7. Kriterijai oro kurortui

- a. Mokslškai ištirtos ir nuo senų laikų gydomosiomis savybėmis garsėjančios klimatinės ypatybės bei atitinkama oro kokybė;
- b. Bent vienas bendrosios praktikos gydytojas.
- c. Klimatiniam gydymui būtinos medicininės įrangos buvimas. Parkuose ir miškuose turi būti nurodyti maršrutai, žaidimo, sporto ir poilsio pievelės.
- d. Atviras baseinas bei arti jo esantis uždaras baseinas

2.2. Rusija

Nutarime apie kurortus (Nr. 654), galiojančiame nuo 1973 m. rugsėjo 5 d., apibrėžiama, kad kurortais gali būti vietovės, kuriose yra gamtiniai gydomieji išteklių: mineraliniai šaltiniai, gydomasis purvas, klimatas ir kiti veiksniai, kuriuos galima taikyti ligų gydymui ar profilaktikai.

Kurortas apima:

- 1) kurortinę teritoriją, kurioje išsidėstę gamtiniai gydomieji veiksniai, įranga jų naudojimui, sanatorinių – gydomųjų ir poilsio bei kultūrinių paslaugų infrastruktūra, viešojo maitinimo, apgyvendinimo, prekybos įstaigos, skirtos turistų aptarnavimui;
- 2) teritoriją su gyvenamaisiais rajonais ir visuomeniniais pastatais;
- 3) teritoriją, kurioje išsidėstę centrinės ūkio ir techninės tarnybos.

Kurortai išskiriami į tarptautinės, respublikinės ir vietinės reikšmės kurortus.

Nutarime nustatyta, kad renkamos kurortinės rinkliavos panaudojamos kurortų plėtrai ir naujų balneologinių išteklių paieškai.

Rusijos Federacijos Valstybiniame įstatyme dėl gamtinių ir gydomųjų išteklių, gydomųjų – sveikatinimo vietovių ir kurortų, priimtame 1995 m. sausio 27 d. apibrėžiama kurorto, kaip gydamosios vietovės, sąvoka.

Gydomoji – sveikatinimo vietovė – tai teritorija kurioje yra gamtiniai gydomieji išteklių, infrastruktūra, leidžianti organizuoti gydymo ir reabilitacijos paslaugų teikimą bei sudarytos sąlygos poilsiui.

Kurortas – tai gydomaisiais – profilaktiniais tikslais naudojama ypatingai griežtai saugoma gamtinė teritorija, kurioje yra gamtiniai gydomieji veiksniai bei sukurta jų eksploatacijai pritaikyta infrastruktūra.

Kurortinis regionas (rajonas) – tai teritorija, kurioje kompaktiškai išsidėstę kurortiniai miestai, priklausantys tai pačiai sanitarinės apsaugos apylinkei.

Teritorijos (akvatorijos), tinkančios gydymo ir jo profilaktikos organizavimui bei poilsiui taip pat disponuojančios gamtiniais gydomaisiais išteklių (mineraliniais vandenimis ir versmėmis, gydomuoju purvu, ežerais, gydomuoju klimatu, vidinėmis jūromis ir kt.), gali būti priskiriamos **gydomiesiems – sveikatinimo kurortams**. Šios teritorijos yra ypatingai saugomos ir jose ribojamas naudojimas mineraliniais vandenimis, purvu ir kitais gamtiniais išteklių. Teritorija gali būti pripažinta valstybiniu gydomuoju – sveikatinimo kurortu, jeigu atitinka sekančius kriterijus:

- disponuoja vienu ar keliais unikaliais gamtiniais gydomaisiais išteklių;
- turi mineralinį vandenį, gydomąjį purvą bei kitus gamtinius gydomuosius išteklius;
- teritorijoje yra vietos, tinkamos kurortinei statybai;
- atitinka ekologinius reikalavimus ir normas, kurios nustatytos ypatingai saugomoms teritorijoms, atliekančioms gydomąsias – sveikatinimo funkcijas;
- teritorijoje sukurta kurortui būtina infrastruktūra: gerai išvystytos geriamo ir pramoninio vartojimo vandens bei energijos tiekimo sistemos.

Rusijos įstatymuose kurortai siejami tik su gydymo – sveikatinimo ir poilsio teikimo funkcijomis.

2.3. Skandinavijos šalys

Skandinavijos šalyse kurorto statusas miestams nėra suteikiamas. Kurorto statusas nėra teisiškai reglamentuojamas. Šiose šalyse galioja įstatymai, nustatantys saugomų teritorijų – nacionalinių parkų, rezervatų ir draustinių bei kultūrinio paveldo objektų savybes, priežiūrą ir naudojimąsi jais. Paplūdimio ir uostų zonoms taikomi Europos Sąjungoje galiojantys Blue Flag reikalavimai.

2.4. Kitos šalys

Slovakijoje, Vengrijoje ir Čekijoje kurortų kriterijų nustatymo ir vertinimo klausimas yra plačiai analizuojamas.

Čekijoje 2003 m. gegužės mėn. vykusiam 2 – jame pasauliniame fizinės medicinos ir reabilitacijos kongrese skirtas didelis dėmesys klausimams apie kurortinių veiksmų poveikį ligoniams.

Pripažįstama, kad svarstant kurorto statuso suteikimo klausimą, būtina įvertinti:

1. Kurorto turimus natūralius gamtinius gydomuosius veiksmus.
2. Ištirti jų poveikį sveikam ir sergančiam organizmui.
3. Nustatyti indikacijas ir kontraindikacijas gydymui.

Indikacijos gydymui kurorte priklauso ne tik nuo jame esamų natūralių gamtinių veiksnių, bet ir nuo sanatorijų modernumo, jos laboratorijų, funkcinės diagnostikos kabinetų, medicininės įrangos ir, svarbiausia, nuo kurorto gydyklų ir gydymo paslaugas teikiančio medicinos personalo.

Indikacijų ir kontraindikacijų gydymui kurorte nustatymas yra dešimtmečius trunkantis kruopštus klinikinių stebėjimų ir kruopštaus mokslinio darbo rezultatas.

Nuo 2001 m. Čekijoje galiojančiame **įstatyme dėl gamtinių gydomųjų išteklių, mineralinių vandenų išteklių ir kurortinių vietovių** apibrėžiama, kad **kurortinė vietovė** – tai teritorija, turinti gamtinius gydomuosius išteklius bei jų panaudojimui sukurtą infrastruktūrą. Gydymo infrastruktūra – tai gydymo ir kitas su gydymu susijusias paslaugas teikiančių įstaigų visuma. Kurortinės vietovės (gydomojo kurorto) statusas suteikiamas vietovei, kurioje yra natūralūs gydomieji gamtiniai išteklių ir kurių gydomosios savybės yra mediciniškai įrodytos. Be to kurortinės vietovės pavadinimas gali būti išlikęs nuo senų laikų, jeigu vietovė kažkada pasižymėjo gamtiniais gydomaisiais išteklių, tačiau jie buvo išnaudoti, tačiau gyvenvietė išlaikė kurortinės pavadinimą. Kurortinių vietovių statusas suteikiamas ministerijos sprendimu, kuri taip pat reglamentuoja gydyklų statybą šiose teritorijose. Kurortinės vietovės teritorijos ribos registruojamos nekilnojamojo turto kadastrė.

Gydomosios kurortinės vietovės skirstomos pagal turimų gamtinių išteklių pobūdį: į mineralinio vandens, klimatinius ir peloidinius. Kurortinėse vietovėse yra nepageidaujama bet kuri veikla, galinti pakeisti šiuos veiksnis – kelių tiesimas, triukšmas ar statybos. Planuojamos vykdyti statybos derinamos su kurortinę vietovę prižiūrinčia ministerija, o ne su savivaldybe ar apskrities viršininku. Čekijoje kurortinių vietovių valdymas vykdomas valstybiniu lygiu – visi sprendimai priimami ministerijoje.

2.5. FEMTEC kurortų kriterijai

Pasaulinė terminalizmo ir klimatoterapijos konfederacija (World Federation of Hydrotherapy and Climatotherapy – FEMTEC) yra nustačius reikalavimus, kuriuos atitinkanti vietovė gali tapti kurortu:

1. Vietovėje esantys gamtiniai gydomieji išteklių turi būti moksliskai ištirti ir pripažinti gydomaisiais remiantis kompleksiniais fiziniiais, cheminiais, biologiniais, farmakodinaminiais tyrimais bei klinikiniais stebėjimais. Šių veiksnių gydomąsias savybes privaloma periodiškai tikrinti bei vertinti.
2. Kurorte privaloma infrastruktūra, kuri pritaikyta kurorto gydomųjų veiksnių naudojimui antirecidyviniam gydymui, profilaktikai ir poilsiui bei atitinka kurorto. Specializuoti pastatai ir patalpos pritaikyti pacientų gydymui. Kurorte privalo dirbti kvalifikuotas personalas.
3. Infrastruktūros funkcionavimas turi būti optimalus, t.y. vykdomas nepertraukiamas energijos tiekimas, nuotėkų valymo priežiūra, didelį dėmesį skiriant natūralios gamtos išteklių apsaugai, pvz. nustatant apribojimus triukšmui.
4. Kraštovaizdis turi pasižymėti rekreacinėmis savybėmis.
5. Vietovės architektūra turi atitikti rekreacinės teritorijos aplinką ir kurti malonią atmosferą, būdingą kurortui.
6. Išvystyta transporto infrastruktūra – susisiekimo mazgai turi būti išdėstyti netoli kurorto ir lengvai pasiekiami pėsčiomis.
7. Privaloma, kad be priekaištų funkcionuotų medicininės pagalbos tarnybos: būtų užtikrinama operatyvi greitoji pagalba bei ligonių transportavimas.
8. Gyvenamojoje vietovėje privalo nuolat gyventi bent vienas gydytojas, turintis licenziją gydyti ligonius, bei disponuoti būtinomis diagnostinėmis priemonėmis ligų nustatymui bei gydymo eigos priežiūrai.
9. Apgyvendinimo paslaugas teikiančios įstaigos turi atitikti aukštus higieninius reikalavimus.
10. Maitinimo paslaugas turi apimti normalų ir dietinį (gydytojo paskirtą) racionus.

Druskininkų kurortas 2003 lapkričio mėnesį tapo šios organizacijos nariu. Šių metų birželio mėnesį Druskininkuose bus organizuojamas FEMTEC organizacijos suvažiavimas.

3. Gyvenamųjų vietovių, norinčių gauti kurorto statusą, anketinė apklausa

3.1. Anketinės apklausos metodika

Apklausos tyrimais sukuriama situacija, kurioje apklausiamasis atsako į tiesioginiu būdu pateiktus klausimus. Tokiu būdu jis tiesiogiai išreiškia savo požiūrį į užduotą klausimą. Apklausos tyrimai plačiai paplitę sociologiniuose ir marketingo tyrimuose. Apklausų populiarumas, palyginti su kitais tyrimų metodais, leidžia atsakyti į dažnai kylančius klausimus, susijusius su nagrinėjama problema: kodėl?

- leidžia atsakyti į dažnai kylančius klausimus, susijusius su nagrinėjama problema: kaip?
- leidžia atsakyti į dažnai kylančius klausimus, susijusius su nagrinėjama problema: kas?

Apklausos metu yra sudaromos anketos. *Anketa* (klausimynas) – tai tam tikra forma logiškai nuosekliai sudėliotų klausimų konspektas. Kiekviena anketa turi būti projektuojama ir kuriama atsižvelgiant į tyrimo tikslus, aiškiai žinant, į kokius pagrindinius klausimus ieškome atsakymų.

Anketinės apklausos metodo paplitimas įrodo jo patikimumą, įvertinant tyrimo eigoje gautus rezultatus ir darant atitinkamas išvadas. „Kurortų statuso Lietuvoje reglamentavimo“ studijoje buvo atlikta tikslinės grupės anketinė apklausa.

Anketinės apklausos tikslas – surinkti informaciją apie gyvenamąsias vietas, norinčias gauti kurorto statusą. Remiantis gauta informacija, įvertinamos vietovių galimybės gauti kurorto statusą.

Anketinės apklausos uždaviniai:

- surinkti informaciją apie gyvenamosiose vietovėse esančius gamtinius gydymuosius ir rekreacinius išteklius, teikiamas turistines paslaugas, verslo struktūrą ir užterštumą jose;
- išsiaiškinti vietovių plėtros prioritetus.

Anketinės apklausos objektas (15 respondentų) – miestai ir miesteliai, kurie Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane yra numatomi plėtoti gydomosios (sanatorinės) rekreacijos plėtojimo tikslu dėl turimo didelio gamtinio kurortologinių išteklių potencialo (Anykščiai, Aukštadvaris, Juodkrantė, Likėnai, Salantai, Smalininkai, Zarasai) bei nedideli miestai, kurie dėl savo gamtinės aplinkos galėtų tapti turizmo bei poilsio centrais: Ignalina, Molėtai, Trakai, Zarasai, Anykščiai, Varniai, Veisiejai. Taip pat į apklaustųjų sąrašą įtraukti Palūšės kaimas, Strigailiškių kaimas ir Visaginas, kadangi patys pareiškė norą gauti kurorto statusą.

Sudarinėjant anketą, buvo laikomasi šių anketos kūrimo etapų:

- 1) aptariama kokios informacijos reikia ir kokią informaciją galima gauti iš anketinės apklausos;
- 2) sudaromos pagrindinės temos, pagal kurias bus kuriami anketiniai klausimai;
- 3) sudaromi klausimai, siekiant gauti informaciją;
- 4) nusprendžiama, kokius klausimus būtina įrašyti į anketą, kaip juos išdėstyti ir koks turėtų būti klausimų žodynas;
- 5) įsitikinama ar anketa yra sudaryta tinkamai, siekiant gauti reikiamą informaciją, ar nuosekliai sudėlioti bei teisingai suformuluoti klausimai.

Apklausos anketa (pateikta 1 priede) sudaryta iš dviejų pagrindinių dalių: įžangos ir klausimyno. Įžangoje trumpai pristatomas studijos tikslas bei pateikiama informacija, koku tikslu yra atliekamas

tyrimas. Klausimyne išdėstyti anketos klausimai ir pateikiami galimi atsakymų į juos variantai bei prašoma pateikti kita tyrimui reikalinga informacija apie tiriamą objektą. Anketa sudaryta iš 23 klausimų. Anketos pabaigoje pateikiami kontaktiniai duomenys, kuriais teikiama papildoma informacija. Anketos žanga su klausimynu sudaro 5 puslapius.

Kiekvienai anketos daliai būdinga sava klausimų turinio parinkimo ir išdėstymo logika:

2 lentelė

Tyrimo anketos loginė sudėtis

Klausimų vieta anketoje	Klausimų paskirtis	Paaškinimai
Pirmas klausimas	Identifikuoja gyvenamąją vietovę.	Klausimas nereikalauja asmeninės informacijos, tačiau užtikrina, kad informacija bus pateikta iš nurodytos vietovės.
Antras – šeštas klausimai	Pateikiama informacija apie gyvenamojoje vietovėje esančius gydomuosius išteklius, jų panaudojimui sukurtą infrastruktūrą ir medicininio personalo kvalifikaciją.	Pateikiama statistinė informacija apie gamtinius gydomuosius išteklius, gydymo infrastruktūrą, medicininio personalo kvalifikaciją.
Septintas – dešimtas klausimai	Pasiekama informacija apie gyvenamojoje vietovėje esančius rekreacinius išteklius ir pasiekiamumą.	Pateikiama statistinė informacija apie rekreacinius išteklius.
Vienuoliktas – septynioliktas klausimai	Teikiamų turistinių paslaugų ir jas teikiančių įmonių skaičiaus apklausiamose vietovėse tyrimas.	Pateikiama statistinė informacija apie turistines paslaugas.
Aštuonioliktas klausimas	Įvertinama verslo struktūra apklausiamoje vietovėje.	Pateikiama verslo struktūros statistinė informacija
Devynioliktas klausimas	Įvertinamas apklausiamos vietovės lankomumas sezono ir ne sezono metu.	Pateikiama statistinė informacija apie turistų srautus.
Dvidešimtas – dvidešimt antras klausimai	Apklausiamos gyvenamosios vietovės oro, vandens telkinių ir dirvožemio užterštumo tyrimas.	Pateikiama statistinė informacija apie užterštumo lygį.
Dvidešimt trečias klausimas	Respondentų plėtros prioritetų tyrimas.	Pateikiama informacija apie gyvenamosios vietovės plėtros prioritetus.
Užbaigiamoji dalis	Kontaktiniai duomenys.	Pateikiami kontaktiniai duomenys, nurodantys kur kreiptis, jei kiltų papildomų klausimų.

Sudarant šią anketą buvo naudojami du klausimų tipai: uždari ir atviri. Atvirojo tipo klausimai prašo apklausiamąjį pateikti savo įvertinimą, papildyti arba pratęsti atsakymą į pateiktą klausimą. Šio tipo klausimų pagalba siekiama gauti specifinę, atskiram respondentui būdingą papildomą informaciją, kuri gali padėti išsamesniam tyrimui.

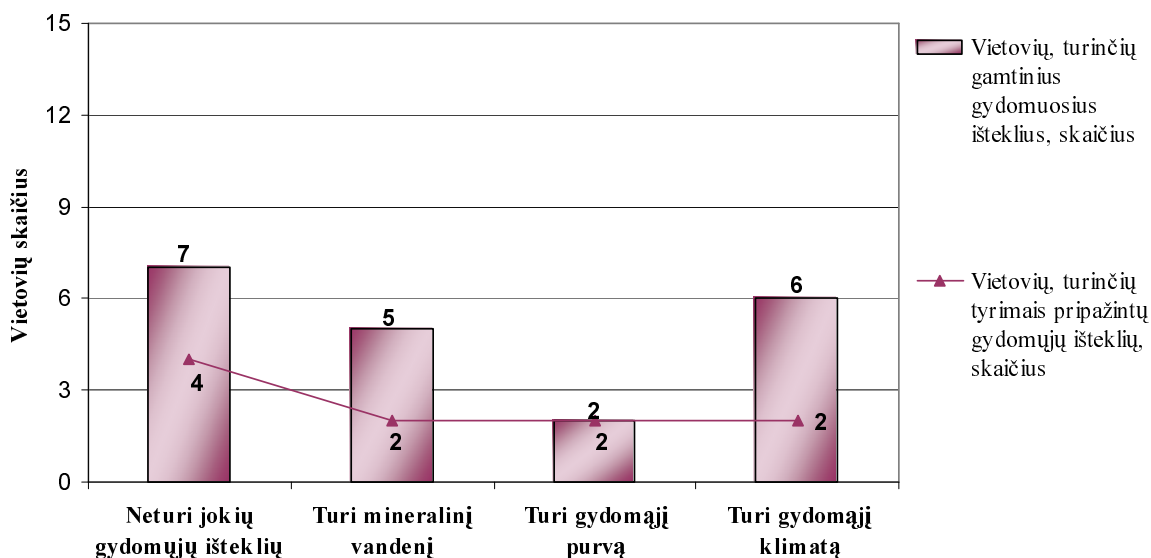
Uždarojo tipo klausimai – tai klausimai, kuriuose anketą pildančiojo asmens prašoma parinkti vieną iš pateiktų atsakymo variantų. Uždarojo tipo klausimų dėka buvo gauta informacija apie turimus

gydomuosius išteklius, suformuotą reabilitacijos specialistų komandą sudėtį, viešąją infrastruktūrą ir teikiamas paslaugas.

Užpildytos anketos buvo analizuojamos MS Excel skaičiuoklės pagalba. Tyrimo rezultatų įvertinimui ir analizei naudojami aprašomasis, palyginamasis ir grafinis metodai.

3.2. Anketinės apklausos duomenų analizė

Anketinės apklausos metu gauti rezultatai rodo, kad iš 15 apklaustų gyvenamųjų vietovių 7 neturi jokių gamtinių gydomųjų išteklių, 5 turi mineralinį vandenį, 2 – gydomąjį purvą, o 6 – gydomąjį klimatą. 4 vietovių turimi gamtiniai išteklių nėra medicininiais tyrimais pripažinti gydomaisiais. Medicininiais tyrimais pripažintą gydymui tinkantį mineralinį vandenį turi Likėnai ir Anykščiai, gydomąjį purvą – Likėnai ir Smalininkai, o gydomąjį klimatą – Smalininkai ir Juodkrantė. Vietovių turimi gamtiniai išteklių grafiškai pavaizduoti 5 paveiksle.

5 pav. Apklaustųjų gyvenamųjų vietovių turimi gamtiniai gydomieji išteklių

Ignalina, Palūšės kaimas ir Strigailiškių kaimas turi mineralinį vandenį ir sveikatai palankų klimatą, tačiau medicininiais tyrimais jų gydomosios savybės neįrodytos. Smalininkų turimo purvo gydomosios savybės taip pat nėra įrodytos.

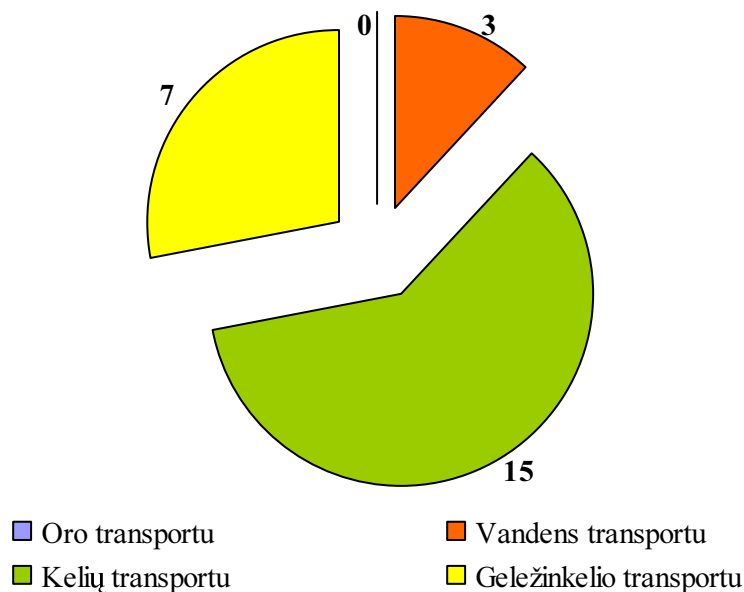
Gydomųjų gamtinių išteklių panaudojimo infrastruktūrą turi tik Likėnai (balneo gydykla) ir Anykščiai (hidroterapijos sanatorija). Čia teikiamos antirecidivinio gydymo, medicininės reabilitacijos, ambulatorinės reabilitacijos bei palaikomosios reabilitacijos paslaugos, kurioms teikti Likėnuose ir Anykščiuose yra sudaryta pilna reabilitacijos specialistų komanda. Be to, Anykščiuose sudarytos sąlygos reabilitacijai naudoti žirgus. Nors Juodkrantės seniūnija ir neturi gydomųjų gamtinių išteklių panaudojimui tinkamos infrastruktūros (sanatorija veikė iki 2002 m.), tačiau seniūnijoje dirba specialistai, kurie teikia palaikomosios reabilitacijos paslaugas.

Visi respondentai savo mieste, miestelyje ar rajone turi gamtinių išteklių. Juodkrantės seniūnija vienintelė iš apklaustųjų turi priėjimą prie jūros. Trakų ir Ignalinos miestuose yra po 8 ežerus, o Zarasų miestą supa net 293 ežerai, Molėtus – 238 ežerai. Likėnų rajone teka 28 upės ir telkšo 4 tvenkiniai. Varnių rajone teka net 43 upės. Didžiausias tvenkinių skaičius yra Strigailiškių kaimo apylinkėse (42 tvenkiniai). Anykščių rajone yra 76 ežerai, 28 upės, iš kurių 5 teka per patį miestą ir 12 tvenkinių, esančių už miesto.

Labiausiai išvystyta paplūdimių infrastruktūra yra Molėtuose, čia yra net 82 paplūdimiai, tuo tarpu kai Likėnuose – 3 paplūdimiai. Anykščiuose yra 4 paplūdimiai mieste ir 36 rajone. Daugiausia

apžvalgos aikštelių yra Anykščių mieste – 35, o Likėnuose – 17. Šiose vietovėse pėsčiųjų ir dviračių takai, bei privažiavimai nėra gerai išvystyti, tačiau jų skaičius didesnis nei kituose apklaustuose miesteliuose.

Anketos klausimas apie transporto rūšis, kuriomis galima patekti į vietovę, buvo pateiktas siekiant išsiaiškinti vietovių prieinamumą. Transporto rūšys, kuriomis galima pasiekti apklaustas vietas, pavaizduotos 6 paveiksle.

6 pav. Atskiromis transporto rūšimis pasiekiamų vietovių skaičius

Visos vietovės pasiekiamos kelių transportu. Vandens transportu pasiekti galima tris vietas: Smalininkus, Juodkrantę ir Veisiejus. Oro transportu nėra pasiekama nei viena iš apklaustųjų vietovių (Juodkrantė galėtų būti pasiekama jei bus baigtas įrengti Nidos oro uostas). Geležinkeliu pasiekiamos 7 vietovės: Anykščiai, Trakai, Ignalina, Palūšės ir Strigailiškių kaimai, Visaginas bei Veisiejai.

Veisiejai yra lengviausiai pasiekiami, kadangi į šią vietovę galima patekti tiek sausumos, tiek geležinkelio keliais. Likėnus, kaip ir daugumą kitų miestų, galima pasiekti tik kelių transportu. Anykščiai pasiekiami kelių bei geležinkelio transportu – siauruko dėka suaktyvinamas miestelio lankymas, pritraukiami miesto svečiai.

Sezono metu daugiausiai apgyvendinimo įstaigų veikia Ignalinoje – 43 ir Molėtuose – 47, tačiau ne sezono metu šiuose miestuose veikia atitinkamai tik 7 ir 18 įstaigų. Taigi šiuose miesteliuose sezoniškumas yra labai ryškus. Anykščiuose sezono metu veikia 20, ne sezono metu 12, o Likėnuose ištisus metus veikia 1 apgyvendinimo paslaugas teikianti įstaiga.

Maitinimo įstaigų skaičius sezono metu yra didžiausias Molėtuose – 43, tačiau ne sezono metu lieka veikti tik 23. Anykščiuose sezoniškumo problema nėra ryški: sezono metu veikia 27, o ne sezono – 26 maitinimo paslaugas teikiančios įtaigos. Likėnuose sezono metu veikia viena maitinimo įstaiga, kuri ne sezono metu veiklos nevykdo.

Plačiausiai finansinių paslaugų tinklas yra išvystytas Smalininkuose, Zarasuose, Anykščiuose, Veisiejuose ir Likėnuose. Šiose vietovėse veikia banko filialai, kuriuose teikiamos valiutos keitimo, čekių gryninimo paslaugos, taip pat yra bankomatų tinklas. Banko filialą ir bankomatų tinklą turi: Molėtai, Trakai, Ignalina.

Daugiausia turistinių paslaugų teikiama Anykščiuose ir Trakuose. Čia veikia turizmo informaciniai centrai, organizuojami renginiai, ekskursijos ir konferencijos, pardavinėjami suvenyrai, teikiamos sporto, važnyčiojimo ir jodinėjimo, baseinų ir saunų paslaugos, nuomojamas įvairus inventorių. Kitose vietovėse taip pat teikiama plati turizmo paslaugų pasiūla. Likėnuose organizuojami renginiai ir sudaromos galimybės naudotis baseinų ir saunų paslaugomis.

Populiariausia tarp apklaustųjų unikalios formos turistinė paslauga – mėgėjiška žūklė, kurios neteikia tik Likėnai. Likėnuose nėra teikiama nei viena unikalios turizmo paslauga. Anykščiuose ir Molėtuose poilsiautojai gali dalyvauti mėgėjiškoje žūklėje, medžioklėje bei naudotis ekoturizmo paslaugomis. Kituose miestuose yra teikiama po kelias unikalios turizmo paslaugas.

Daugiausiai kultūros įstaigų (kultūros centras, biblioteka, muziejus, galerija, teatras) veikia Molėtuose ir Anykščiuose. Kitose apklaustose vietovėse kultūros įstaigų tinklas nėra plačiai išvystytas. Likėnuose ir Aukštadvaryje veikia tik bibliotekos. Kultūros įstaigų skaičius ir įvairovė įtakoja jose teikiamų paslaugų spektrą.

Daugumoje apklaustų vietovių veikia pramogų centrai, diskotekos, koncertų salės ir sporto klubai. Atrakciono parko neturi nei vienas respondentas. Daugiausiai pramoginių paslaugų teikiama Ignalinoje. Anykščiuose yra kino teatras, koncertų salė, diskoteka, bei sukurta sportui tinkama infrastruktūra, o Likėnuose yra tik kino teatras.

Remiantis anketinės apklausos rezultatais, apklaustųjų verslo struktūroje dominuoja paslaugų infrastruktūra, kurios dalis svyruoja 50-90 proc. Likėnuose, Smalininkuose, Zarasuose, Juodkrantės seniūnijoje, Anykščiuose, Trakuose, Aukštadvaryje, Ignalinoje, Visagine ir Veisiejuose gamybos ir žemės ūkio sektorius užima iki 20 proc. Dirbantys paslaugų sektoriuje šiose vietovėse sudaro nuo 53 iki 90 proc. Salantuose ir Palūšėje didžiausią dalį sudaro žemės ūkio sektorius (atitinkamai 55 ir 60 proc.), o paslaugų sektorius – 42 ir 40 proc.

Apklaustųjų gyvenamųjų vietovių lankomumą įtakoja sezoniškumas. Vasaros sezono metu miestai ir miesteliai yra labiausiai lankomi, o kitais metų laikais pastebimas žymus turistų sumažėjimas. Vasaros metu daugiausia turistų iš Lietuvos (100 tūkst.) apsilanko Trakuose, 75 tūkst. – Molėtuose, 65 tūkst. – Anykščiuose. Vasaros sezono metu daugiausia turistų iš užsienio apsilanko Juodkrantėje – 23 tūkst., kai Trakuose šis skaičius siekia 20 tūkst., o Molėtuose – 5 tūkst. Rudenį Lietuvos turistai aktyviausiai lanko Anykščius (lankytojų skaičius siekia 56 tūkst.), Trakus (20 tūkst.) ir Molėtus (15 tūkst.). Šio sezono metu daugiausia svečių iš užsienio renkasi Trakus (5 tūkst.) ir Juodkrantę (1,5 tūkst.). Žiemos metu Lietuvos turistų lankomiausi yra Trakai, pritraukiantys 10 tūkst. miesto svečių, Anykščiai (9 tūkst.) ir Molėtai (5 tūkst.).

Turistai iš užsienio šalių žiemą taip pat daugiausia lanko Trakus (užregistruoti 3 tūkst.). Pavasarį Trakai vėlgi pritraukia daugiausia iš apklaustų vietovių Lietuvos turistų (20 tūkst.), kai Anykščiuose apsilanko 10 tūkst., o Molėtuose – 8 tūkst. turistų. Pavasario metu daugiausia užsienio turistų lankosi Trakuose (5 tūkst.) ir Juodkrantėje (1 tūkst.). Likėnuose sezoniškumas beveik nepastebimas – visais metų laikais šią gyvenvietę aplanko panašus žmonių skaičius. Likėnuose poilsiautojai iš užsienio šalių apsilanko tik vasaros ir pavasario metu, tačiau ir tada jų skaičius nėra didelis (apie 5 asmenis).

Molėtuose, Smalininkuose ir Veisiejuose oro užterštumas nebuvo tirtas. Duomenų apie užterštumą nepateikė: Zarasai, Trakai ir Aukštadvaris. Likėnuose, Juodkrantės seniūnijoje, Salantuose, Anykščiuose, Ignalinoje, Palūšės kaime, Strigailiškių kaime, Varniuose ir Visagine oro užterštumas neviršija leistinų normų.

Vandens telkinių užterštumo lygis nebuvo tirtas Molėtuose. Duomenų nepateikė: Zarasai, Anykščiai, Trakai, Aukštadvaris. Likėnuose, Smalininkuose, Salantuose, Ignalinoje, Palūšėje, Strigailiškių kaime, Varniuose, Visagine ir Veisiejuose esančių vandens telkinių užterštumas neviršija leistinų ribų. Juodkrantės seniūnijoje Kuršių marių užterštumas yra vidutinis, o Baltijos jūros – normos normų.

Dirvožemio užterštumo lygis netirtas: Molėtuose, Smalininkuose, Veisiejuose. Duomenų nepateikė: Zarasai, Salantai, Anykščiai, Trakai, Aukštadvaris, Visaginas, Veisiejai. Dirvožemis užterštas leistinose normos ribose: Likėnuose, Juodkrantės seniūnijoje, Ignalinoje, Palūšėje, Strigailiškių kaime ir Varniuose.

Susisteminius apklaustųjų pateiktus plėtros prioritetus, respondentus galima išskirti į keletą grupių:

1) turizmo infrastruktūrą planuojama plėtoti: Juodkrantės seniūnijoje, Zarasuose, Salantuose, Aukštadvaryje, Ignalinoje, Palūšės kaime, Strigailiškių kaime ir Veisiejuose;

- 2) turistinę ir kurortinę infrastruktūrą planuojama plėtoti: Anykščiuose, Trakuose, Molėtuose ir Varniuose;
- 3) kurortinę infrastruktūrą žada plėtoti Likėnai;
- 4) kita: Smalininkai planuoja žmoniškųjų išteklių ir žinių visuomenės plėtrą, užimtumo didinimą ir tik trečiu prioritetu nurodo rekreacijos ir turizmo sistemos plėtrą bei paslaugų kokybės gerinimą), Visagine turizmo paslaugų ir infrastruktūros plėtra nėra įtraukta į miesto prioritetus.

4. Pasiūlymai dėl kurortų ir kurortinių vietovių kriterijų nustatymo

Kurortai priklauso nacionalinei rekreacinių teritorijų sistemai. Remiantis klasifikacija Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane, skirtingos Lietuvos teritorijos yra nevienodai patrauklios rekreacijos plėtrai. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane rekreacijos aptarnavimo centrai skirstomi pagal specializaciją: bendrojo turizmo, pažintinio turizmo, poilsio gamtoje ir kurortinio gydymo centrus. Šiame dokumente taip pat nurodoma, kad didžioji aptarnavimo centrų dalis yra polifunkcinio pobūdžio ir jungia 2 – 3 rekreacinės specializacijos kryptis. Todėl kurortiniai miestai vertinami ne tik kaip gydymo, bet ir kaip turizmo paslaugų centrai.

Lietuvos kurortų plėtros koncepcijoje suformuluota Lietuvos kurortų vizija pabrėžia kurortų reikšmingumą sveikatos, rekreacijos, ekonomikos ir įvaizdžio formavimo srityje:

LIETUVOS KURORTAI – išskirtinės reikšmės Lietuvos Respublikos teritoriniai vienetai, teikiantys rekreacines paslaugas žmonių sveikatos atstatymui bei poilsiui ir turinčias aukštą pridėjamąją vertę, formuojantys šalies įvaizdį.

Sėkminga esamų ir potencialių Lietuvos kurortų veikla pritrauktų didesnius užsienio lankytojų srautus. Kurortų veiklos plėtra sudarytų sąlygas labiau rūpintis gyventojų sveikata, kuri išreikštų socialinės ir ekonominės padėties Lietuvoje stiprėjimą. Todėl ypatingai svarbu nustatyti kriterijus, reglamentuojančius kurortų statuso gavimo sąlygas. Šioje studijoje siūloma, kad **kurortu gali būti miestas ar miestelis, kuriame yra mokslškai ištirti gamtiniai gydomieji ištekliai (mineralinis vanduo, gydomasis purvas ar klimatas) ir infrastruktūra, užtikrinanti gydomųjų veiksmų pritaikymą sanatoriniam gydymui ir reabilitacijai, bei išvystytas turizmo paslaugų teikimas.**

Kriterijus kurortiniam miestui siūloma suskirstyti į dvi grupes: **bendruosius ir specifinius**. *Bendrieji* kriterijai apima reikalavimus, kurie užtikrina miestų funkcionavimą ir yra privalomi siekiant vykdyti bet kokią veiklą juose. *Specifiniai* kriterijai nusako kurortinių miestų išskirtinumą. Šios kriterijų grupės skirstomos į atskirus pogrupius:

1. Bendrieji kriterijai:
 - 1.1. Gyvenamosios vietovės tipas.
 - 1.2. Subalansuotas inžinerinis aprūpinimas.
 - 1.3. Socialinės aplinkos saugumas.
2. Specifiniai kriterijai:
 - 2.1. Kraštovaizdžio rekreacinės savybės.
 - 2.2. Kriterijai kurortinėms paslaugoms:
 - 2.2.1. Kriterijai kurortinio gydymo paslaugoms.
 - 2.2.2. Kriterijai turizmo paslaugoms.

Bendrieji kriterijai apima bendrus reikalavimus kurortui, kaip miestui.

1. **Gyvenamosios vietovės tipas.** Kurorto statusą siūloma suteikti miestui ar miesteliui, kadangi šie gyvenamųjų vietovių tipai leistų efektyviai pritaikyti sukurtą kurortinę rekreacinę sistemą ir užtikrintų tolimesnę kurortinės veiklos plėtrą. Miesto ir miestelio sąvokos apibrėžiamos remiantis 1994 m. priimtu „Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymu“ Nr. I – 558 (Žin., 1994, Nr. 60 –

1183): „Miestai yra kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų, kurių daugiau kaip 2/3 dirbančiųjų dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse.

Miesteliai yra kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios nuo 500 iki 3000 gyventojų, kurių daugiau kaip pusė dirbančiųjų dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse, taip pat ir tradiciniai miesteliai.“

2. **Subalansuotas inžinerinis aprūpinimas.** Kurorte, kaip ir kituose miestuose, turi nepertraukiamai ir efektyviai funkcionuoti miesto inžinerinis aprūpinimas: užtikrinta nuolatinė vandens, dujų ir elektros energijos tiekimo, nuotekų valymo priežiūra, didelį dėmesį skiriant natūralios gamtos išsaugojimui. Gyvenamoji ir rekreacinė kurorto aplinka turi būti tinkama kurortinio gydymo paslaugoms teikti. Užterštumo lygis neturi viršyti leistinų normų, t.y. kurorto oras ir jame esantys vandens telkiniai bei dirvožemis turi atitikti nustatytas užterštumo normas. Taršos lygis turi būti nuolat stebimas ir tiriamas.

3. Svarbus kurorto miesto aplinkos socialinis aspektas. **Socialinės aplinkos saugumas** užtikrina socialinę gerovę kurortinio miesto gyventojams ir jo lankytojams. Kiekviename mieste turi būti siekiama užtikrinti miesto gyventojų ir svečių saugumą, tačiau dėl kurortinės veiklos specifikos ir miesto lankytojų skaičiaus kitimo sezono metu, turi būti imamasi specialių priemonių ir prevencinių programų saugumui užtikrinti. Didele problema tampa nusikalstamumo kontrolė esant dideliems kurorto lankytojų srautams. Tačiau ne tik kurorto savivaldybė turi rūpintis šia aktualia problema. Valstybė turėtų užtikrinti paramą siekiant išvengti galimo nusikaltimų ir nelaimingų atsitikimų protrūkio sezono metu.

Kurorte veikiančios medicininės pagalbos tarnybos užtikrintų operatyvią greitąją pagalbą ir infekuotų ligonių transportavimą nelaimingų atsitikimų atvejais. Vykstantys į kurortą gydytis ir ilsėtis žmonės turi jaustis saugūs ir žinoti, kad atsitikus nelaimei jiems bus suteikta reikiama pagalba. Kurortuose turėtų funkcionuoti sveikatos priežiūros įstaigos, kuriose kurortų lankytojams būtų suteikta pagalba įvykus nenumatytam sveikatos negalavimui ar traumai. Todėl kurorte be sanatorijų privalo veikti specializuoti medicinos centrai, pirminės bei antrinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos.

Specifiniai kriterijai – tai kriterijai, nusakantys kurortinio miesto išskirtinumą ir savitumą. Šiai grupei priskiriami: kraštovaizdžio rekreacinės savybės ir kriterijai kurortinėms paslaugoms. Specifiniai kriterijai įvertina kurorto aplinką ir jame teikiamų paslaugų visumą. Pagal studijoje siūlomą kurorto apibrėžimą, siūloma, kad kurorte būtų teikiamos dviejų tipų paslaugos: kurortinio gydymo ir turizmo, kurioms keliami skirtingi reikalavimai. Minėtos paslaugos turėtų būti teikiamos rekreaciniame aplinkoje, kadangi kraštovaizdis yra viena sudedamųjų kurortinio gydymo ir kurorto turistinio patrauklumo dalių. Šių paslaugų teikimui reikalingi skirtingi išteklių ir jų naudojimui pritaikyta infrastruktūra.

1. **Kurorto kraštovaizdis** turi pasižymėti rekreacinėmis savybėmis. Kurorto aplinka turi sukurti sąlygas pilnaverčiam turistų poilsiui, sveikatos atstatymui ir stiprinimui. Vietovėse esantys gamtiniai išteklių (parkai, miškai, ežerai, upės ir kt.) sukuria gražią aplinką ir sąlygas pasyviai bei aktyviai poilsiui. Viešoji infrastruktūra kurorte privalo būti pritaikyta kurortinių paslaugų teikimui, t.y. suteikiamos galimybės naudotis rekreaciniais išteklių (paplūdimiai, persirengimo kabinos, apžvalgos aikštelės, pėsčiųjų takai, dviračių takai, privažiavimai, automobilių stovėjimo aikštelės ir kt.) bei kitomis kurorte teikiamomis paslaugomis (pvz., sporto infrastruktūra: stadionai, krepšinio aikštelės, teniso kortai ir kt.). Kurorto architektūra turi atitikti rekreacinei architektūrai keliamus reikalavimus. Ji turi prisidėti prie kurortinės aplinkos kūrimo.

Dėl kurorto specifinės veiklos ir funkcijų bei keliamų aplinkosauginių ir ekologinių reikalavimų, čia neturėtų būti plėtojamas gamybinis ir žemės ūkio sektoriai, o skatinama kurorto specifika atitinkanti paslaugų sektoriaus plėtra. Gamybos ir žemės ūkio sektorių vystymas nėra priimtinas kurortiniam miestui dėl poveikio miesto aplinkai: gamyklos, sandėliai ir kiti pastatai neatitinka kurortinės architektūros ir kraštovaizdžio rekreacinių charakteristikų bei nesukuria gydymą ir poilsį skatinančios aplinkos. Pramonės plėtra nulemtų aktyvų transporto eismą mieste ir tai neigiamai įtakotų kurorto veiklą bei neužtikrintų optimalaus kurortų funkcionavimo.

2. **Kurortinio gydymo paslaugos** yra pagrindinės kurortinių paslaugų pakete. Šioms paslaugoms priskiriamos visos kurortuose teikiamos gydymo paslaugos:

1. Antirecidyvinius gydymas.
2. Medicininė reabilitacija:
 - 2.1. Sveikatą gražinantis gydymas;
 - 2.2. Reabilitacija;
3. Ambulatorinė reabilitacija;
4. Palaikomoji reabilitacija;
5. Sveikatinimas (pirminė profilaktika).

Svarbiausias kurortinio gydymo veiksnys yra vietovėje esantys gamtiniai gydomieji išteklių (klimatas, mineralinis vanduo ar purvas). Kurorte esantys **gamtiniai gydomieji išteklių** turi būti moksliskai ištirti ir pripažinti gydomaisiais remiantis kompleksiniais fiziniiais, cheminiais, biologiniais ir farmakodinaminiais tyrimais bei klinikiniais stebėjimais. Veiksnių gydomosios savybės turi būti periodiškai tikrinamos, o gydomųjų veiksnių atsargos nuolat vertinamos. Vietovės administracinėse ribose nesant minėtų išteklių, jie gali būti pristatomi iš apylinkių, esančių transportavimo atstume, kuris nekenktų jų gydomosioms savybėms ir kokybei.

Kurorte privaloma **infrastruktūra**, kuri pritaikyta kurorto gydomųjų veiksnių naudojimui kurortiniam gydymui, profilaktikai ir poilsiui bei atitinka kurorto paskirtį. Specializuoti pastatai ir patalpos turi būti pritaikyti pacientų gydymui. Kurorte turėtų būti sukurta išplėta gydymo infrastruktūra, užtikrinanti kokybiškų gydymo paslaugų teikimą – modernios kurortinės sanatorijos, medicininė įranga, gydymo patalpos, pritaikytos specializuotoms procedūroms atlikti (priklausomai nuo turimų ir naudojamų gamtinių gydomųjų išteklių), gyvenamosios patalpos ir aplinka, sustiprinanti ir teigiamai įtakojanti sveikatą. Sanatorijos, sveikatingumo centrai, gydyklos ir jų kompleksai turėtų atitikti besigydančiųjų ar poilsiaujančiųjų poreikius – įvertinant ir tai, kad paslaugomis gali naudotis svečiai iš užsienio šalių. Aplinka, atliekanti sveikatinimo funkcijas, turi būti izoliuota nuo triukšmo, taršos, transporto srautų ir kitų veiksnių, trikdančių besigydančiųjų poilsį. Todėl kurortuose svarbu užtikrinti sąlygas, kad būtų pasiektas maksimalus gydymo efektyvumas – gydymo įstaigos turėtų būti išsidėstę toje kurorto dalyje, kuri nėra tiesiogiai veikiamą išorinių veiksnių.

Remiantis Lietuvos Medicinos Norma MN 12:1996 „Sveikatos priežiūros įstaigų akreditavimo specialieji reikalavimai reabilitacijos ir sanatorinio gydymo įstaigoms (padaliniams)“, pagal atskirus reabilitacijos ir sanatorinio gydymo įstaigų lygius yra akredituojamas būtinų specialistų sąrašas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, sveikatą gražinamojo gydymo ir antirecidyvinio gydymo paslaugas teikia reabilitacijos specialistų komanda, kurią sudaro fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas, turintis licenziją. Ši specialistų komanda esant būtinybei, gali būti papildyta ir kitas specialistais, kurie užtikrintų kokybišką sanatorinį gydymą.

3. Be gydymo paslaugų kurortuose turi būti teikiamos ir **turizmo paslaugos**, kurioms būtinas **gamtinių išteklių ir kultūros vertybių kompleksas** (turizmo išteklių). Tai visos paslaugos, formuojančios kurorto patrauklumą ir nulemiančios kurorto, kaip galutinio kelionės tikslo, pasirinkimą. Kurorto patrauklumą įtakoja ir socialiniai bei ekonominiai veiksniai, kurie sudaro sąlygas plėtoti turizmą. Šios paslaugos yra papildomas veiksnys gydomosioms kurorto paslaugoms – siekiant užtikrinti poilsiautojų laisvalaikį, suteikti galimybę turiningai praleisti laiką ir pailsėti. Kurorte, kuriame teikiamos gydomosios ir turistinės paslaugos, yra sukaupti visi kurortinio turizmo elementai, skirti vartotojų poreikiams tenkinti.

Remiantis Pasaulio turizmo organizacijos pateikta turizmo paslaugų klasifikacija, kurortas privalo teikti pirmines (apgyvendinimo, maitinimo, kelionių organizavimo ir informacijos), antrines (mažmeninės prekybos, sausumos, vandens ir oro transporto, pašto ir telekomunikacijų, finansinio tarpininkavimo, transporto priemonių nuomos, laisvalaikio praleidimo, kultūrinės ir sporto) bei tarpininkų (verslo konsultantų, viešojo administravimo ir apsaugos, socialinės apsaugos, švietimo, sveikatos priežiūros ir kitas) paslaugas.

Kriterijai turizmo paslaugoms – tai *ekspertiniu metodu* vertinami kriterijai, nusakantys miesto (miestelio) turistinį patrauklumą ir potencialą plėtoti turistinių paslaugų paketą. Ekspertinis vertinimo metodas pasirinktas todėl, kadangi gyvenamųjų vietovių įvertinimui taikomas įvairialypis rodiklių kompleksas ir būtina atsižvelgti į atskirų rodiklių reikšmingumą, t.y. jų įtakos stiprumą vietovės veiklai. Ekspertinis metodas užtikrina vertinimo rezultatų tikslumą ir konkretumą, kadangi parinkti ekspertai atstovauja visas vertinamas sritis ir gali kompetentingai išanalizuoti esamą situaciją. Ekspertiniu metodu vertinama teikiamų turistinių paslaugų įvairovė ir kokybė bei atitikimas lankytojų poreikiams ir galimybės jas plėtoti.

Kurortuose *apgyvendinimo* paslaugas teikia specialaus apgyvendinimo paslaugų teikėjai: kurortų sanatorijos, kurortų reabilitacijos centrai, viešbučiai ir kitos įmonės, užtikrinančios, kad kurorto svečiai praleistų čia kuo daugiau laiko: moteliai, turistinės bazės, kempingai, poilsio namai, svečių namai, privataus sektoriaus teikiamos apgyvendinimo paslaugos ir kt. Šios įstaigos turi užtikrinti, kad turimų vietų skaičius atitiktų kurorto lankytojų srautus sezono ir ne sezono metu.

Maitinimo paslaugas teikiančios įstaigos gali teikti ir papildomas, vartotojus traukiančias paslaugas: sanatorijos (jose teikiamas subalansuotas, dietinis maistas, esantis viena iš sanatorinio gydymo sudedamųjų veiksnių), restoranai (etniniai, tradicinio maisto, greito maisto), pramogų centrai (veikiantys dieną ir naktį, sezono metu ir ištisus metus), kavinės, barai, užkandinės, valgyklos. Šios įstaigos turėtų veikti sezono ir ne sezono metu atitinkamai kurortų lankytojų skaičiui.

Informacijos paslaugos – tai paslaugos, apimančios informacinių centrų veiklą bei gidų ir kelionių organizavimo paslaugas. Kurortuose esančiuose informacijos centruose įvairiomis formomis (informaciniuose, kartografiniuose leidiniuose bei internete) platinama informacija apie kurortą ir jame teikiamas paslaugas. Čia kaupiama ir renkama bei nemokamai teikiama informacija apie kurorte lankomus objektus ir vietoves, be to, centrai gali rezervuoti vietas apgyvendinimo paslaugas teikiančiose įmonėse, transporto bilietus, bilietus į organizuojamus renginius bei prekiauti suvenyrais.

Mažmeninės prekybos paslaugos – tai prekybos įmonių veikla kurorte. Veikiančios maisto, buitinių prekių, rūbų ir avalynės parduotuvės bei vaistinės sudaro galimybes kurorto lankytojams apsirūpinti visais pragyvenimui reikalingais daiktais bei suvenyrais.

Transporto paslaugos užtikrina kurorto pasiekiamumą: oro transportas suteikia galimybę užsieniečiams patekti į kurortą; jūrų transportu naudojamosi tiek patekimo į kurortą tikslais tiek pažintiniais tikslais – kaip vienas iš ekskursijų organizavimo būdų; kelių transporto paslaugomis naudojasi poilsiautojai, norintys patekti į kurortą (kelių transporto inventoriaus nuomos paslaugos padeda tenkinti pažintinius poreikius); geležinkelio transporto paslaugų populiarumas mažėja, tačiau tai yra viena iš susisiekimo priemonių, padedanti patekti į kurortą.

Pašto ir telekomunikacijų paslaugos užtikrina kurorto gyventojų ir lankytojų pasiekiamumą ir yra gyvybiškai svarbios kurortui paslaugos.

Finansinės paslaugos yra būtinos kurorte, kadangi jų dėka atliekami visi piniginiai atsiskaitymai. Kurortų lankytojams turi būti suteikiama galimybė naudotis mokėjimo kortelių aptarnavimo paslaugomis (aktualios paslaugos tiek lankytojams iš Lietuvos, tiek iš užsienio) – apimančiomis atsiskaitymų kortelėmis galimybę bei bankomatų tinklą, kadangi bankomatai leidžia išgryninti pinigus nepriklausomai nuo paros laiko, valiutos konvertavimo paslaugomis (būtinos siekiant užtikrinti užsienio piliečių aptarnavimą), čekių gryninimo paslaugomis (paprastai teikiamos aukštesnės klasės apgyvendinimo įstaigose). Kurortuose turėtų veikti bankų filialai, kurie poilsiautojams leistų naudotis visomis anksčiau minėtomis paslaugomis bei nuolatiniais kurortų gyventojams būtų sudarytos sąlygos atlikti visas finansines operacijas.

Transporto nuomos paslaugos sudaro sąlygas besigydantiems ar besiilsintiems kurorte aktyviai praleisti laisvalaikį ir pažinti ne tik patį kurortą, tačiau ir jo apylinkes.

Laisvalaikio praleidimo paslaugos suteikia galimybę kurorto lankytojams turiningai praleisti laiką atostogų metu. Šios paslaugos apima platų paslaugų spektrą. Viena iš šios rūšies paslaugų yra *ekskursijų organizavimas*. Ekskursijų metu turistai supažindinami su kurorto lankytinomis vietomis, objektais, jiems pateikiama istorinė informacija, suteikiama galimybė aplankyti architektūrinius ir istorinius paminklus, muziejus bei parkus.

Unikalios paslaugos – tai specifinės tam tikram regionui būdingos paslaugos: mėgėjiškos žūklės, medžioklės, ekoturizmo, ekstremalios paslaugos: šuolių su parašiotu ar šokinėjimo su guma, sklandymo skraidyklėmis ir kt.

Kultūrinių renginių organizavimo paslaugos didina kurorto konkurencingumą. Siekiantys turiningai praleisti laisvalaikį, kurorto lankytojai galės aplankyti kurorte esantį kino teatrą, meno galerijas bei parodas ir renginius, organizuojamus bibliotekose, kultūros centruose, muziejuose ir pan.

Sporto paslaugos ir su šiomis paslaugomis susijusių įrengimų, sporto inventoriaus nuoma leidžia pajvairinti laisvalaikį kurorto lankytojams bei prisideda prie gydomojo efekto stiprinimo, kadangi aktyvus poilsis skatina žmonių aktyvumą ir gyvybingumą. Pagal skirtingus rekreacinius išteklius, teikiamos skirtingos sporto paslaugos. Jos siejamos ne tik su sportu, tačiau ir su pažintiniais kurortų paslaugų vartotojų tikslais, todėl turėtų būti plėtojamos.

Konferencijų organizavimo paslaugos yra skirtos verslininkams ir kitiems kurortų lankytojams, kurie atvyksta į kurortą dalyvauti konferencijose. Šios paslaugos gali prisidėti prie kurortinių paslaugų sezoniškumo išlyginimo, kadangi jomis galima naudotis visais metų laikais.

Kurortinei vietai, skirtingai nei kurortui, siūloma kelti šiek tiek kitus reikalavimus. Lietuvos teisiniuose dokumentuose nėra apibrėžta kurortinės vietovės sąvoka bei nėra įvardinti kriterijai kurortinės vietovės statuso suteikimui. Kurortinės vietovės nėra minimos ir nagrinėtuose istoriniuose šaltiniuose. Užsienio literatūroje kurortinės vietovės sąvoka naudojama analizuojant besivystančių, kurortinius veiksmus turinčių gyvenamųjų vietovių veiklą. Studijoje remiamasi prielaida, kad kurortinėje vietovėje nėra pilnai išvystyti visi kurortams privalomi veiksniai. Siekiant apibrėžti kriterijus kurortinei vietai, vertinamos dvi galimos kurortinės vietovės sąvokos hipotezės. Hipotezių pagalba nustatomas kurortinių vietovių atitikimas kurortams keliamiems kriterijams. Šios hipotezės kurortinę vietovę atskiria nuo kurorto sąvokos ir leidžia įvertinti galimus vietovių tipus.

Kurortinė vietovė, kaip ir kurortas, privalo atitikti **bendrusius kriterijus**, užtikrinančius gyvenamosios vietovės funkcionavimą. Siūloma, kad kurortine vieta gali būti visų tipų vietovės, tokiu būdu neapribojant jų galimybių plėtotis ir vystytis siekiant kurortinio miesto statuso. Kurortinėje vietovėje turėtų būti užtikrinamas efektyvus inžinerinis aprūpinimas: nuolatinis energijos, dujų ir vandens tiekimas. Gamtinė aplinka turi būti prižiūrima ir nuolat kontroliuojamas jos užterštumas. Socialinę kurortinės vietovės gyventojų ir lankytojų gerovę turėtų užtikrinti organizuota specialiųjų tarnybų veikla.

Kurortinė vietovė nepilnai atitinka visus **specifinius kurorto kriterijus**. Aplinka kurortinėje vietovėje, kaip ir kurorte, turi pasižymėti rekreacinėmis savybėmis bei turi būti pritaikyta besilankančiųjų poilsui: įrengti pėsčiųjų ir dviračių takai, parkai, poilsio aikštelės, priėjimas prie vandens telkinių ir kt. Kurortinei vietai, kaip ir kurortui, keliami tie patys aplinkosaugos reikalavimai, kadangi turi būti stengiamasi išsaugoti turimus gamtinius išteklius. Dvi kurortinės vietovės sąvokų hipotezės skirtingai vertina kurortinėje vietovėje teikiamas kurortinio gydymo ir turizmo paslaugas. Šių paslaugų pasiskirstymas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė

Hipoteziškas kurorto veiksmų pasiskirstymas kurortinėje vietai

	Kurorto kriterijai			
	Bendri kriterijai	Specifiniai kriterijai		
		Kraštovaizdžio rekreacinės savybės	Kriterijai kurortinio gydymo paslaugoms	Kriterijai turizmo paslaugoms
Kurortinė vietovė (1 hipotezė)	+	+	+	-
Kurortinė vietovė (2 hipotezė)	+	+	-	+

“+” – vietovė atitinka kurorto kriterijų.

“-” – vietovė neatitinka kurorto kriterijaus.

Remiantis **pirma hipoteze**, kurortinė vietovė – tai gyvenamoji vietovė, kurioje yra medicininiais tyrimais gydomaisiais pripažinti **gamtiniai ištekliai** (ar bent vienas iš jų), šių išteklių panaudojimui sukurta **infrastruktūra** ir suformuota kvalifikuotų specialistų komanda, teikianti *kurortinio gydymo* paslaugas. Tačiau šioje vietovėje nėra išvystytas turizmo paslaugų paketas. Šio tipo kurortinėje vietovėje nėra sukurtas turizmo paslaugas teikiančių įstaigų tinklas ir turizmo infrastruktūra. Turizmo paslaugų asortimentas taip pat nėra platus. Tokia kurortinė vietovė orientuojasi į atvykstančių lankytojų gydymą, neskiriant papildomų investicijų ir dėmesio turizmo plėtrai. Čia atvykstama su tikslu pasigydyti, atstatyti sveikatą ar pailsėti bei atgauti jėgas. Tai apima tiek gydomąsias procedūras, teikiamas sanatorijose ir gydyklose, tiek galimybes aktyviai poilsiauti. Vietovės lankytojų srautai nėra stipriai priklausomi nuo sezoniškumo, kadangi gydymo paslaugas teikiančios įstaigos veikia ištisus metus ir jų teikiamų paslaugų asortimentas nekinta priklausomai nuo metų laiko. Šio tipo kurortinės vietovės skiriasi pagal turimų gydomųjų gamtinių išteklių ir teikiamo gydymo specifiką. Šie veiksniai įtakoja, kad vietovėse lankosi konkrečiomis ligomis sergančių ligonių ar poilsiautojų kontingentas, siekiantis pasinaudoti teikiamo gydymo paslaugomis. Likėnai galėtų būti šios gyvenamosios vietovės tipo pavyzdys.

Antra hipotezė kurortinę vietovę apibrėžia kaip gyvenamąją vietovę, kurioje teikiamos ne kurortinio gydymo, o *turizmo paslaugos*. Šio tipo vietovės siekia plėtoti turizmo paslaugas ir joms būtiną infrastruktūrą. Tai pagrindinis šių vietovių traukos objektas. Didelis dėmesys teikiamas personalo, dirbančio paslaugų sektoriuje kvalifikacijos kėlimui, kadangi siekiama aukštos turistų aptarnavimo kokybės. Vietovės pasižymi savitais **gamtiniais – kultūriniais ištekliais** ir jų panaudojimui sukurta **turistine infrastruktūra** bei istorija ar tradicijomis. Turimi gamtiniai ir kultūriniai ištekliai, jų pritaikymas poilsiui ir turistų lankymui užtikrina vietovės patrauklumą. Savitos tradicijos, turimi kultūriniai, istoriniai objektai ir paminklai, lankomos vietos, organizuojami renginiai įtakoja vietovės populiarumą ir konkurencingumą. Kultūrinio paveldo objektų pritaikymas turistų lankymui ir specialios infrastruktūros sukūrimas yra labai svarbūs veiksniai siekiant patenkinti turistų lūkesčius. Priklausomai nuo turimų rekreacinių išteklių, vietovėse teikiamos sporto, ekskursijų organizavimo, unikalios, konferencijų ar kultūrinių renginių organizavimo paslaugos.

Į tokią vietovę poilsiautojai atvyksta pailsėti, aplankyti žymias vietas ir praleisti laisvalaikį. Kelionės į šią vietovę tikslas nėra tiesioginis sveikatos gerinimas medicininėmis procedūromis pagalba. Sveikatos gerinimas ir poilsis susijęs su palankiomis gamtinėmis sąlygomis ir aplinka, be specialaus gamtinių išteklių medicininio pritaikymo (pvz. kvėpavimas grynu oru, maudymasis jūroje, upėse ar ežeruose, mineralinio vandens gėrimas ir pan.).

Kurortinio gydymo paslaugos šio tipo vietovėse nėra teikiamos, kadangi neatitinka šioms paslaugoms keliamų reikalavimų: vietovėje nėra moksliniais tyrimais gydomaisiais pripažintų gamtinių išteklių ir jų panaudojimui nesukurta infrastruktūra. Tačiau gali būti, kad vietovėje egzistuoja vienas iš kurortiniam gydymui privalomų veiksnių, tačiau be kito privalomo veiksnio kurortinio gydymo paslauga nėra sukurama. Pavyzdžiui, vietovėje gali būti gamtiniai gydomieji ištekliai, kurių gydomosios savybės patvirtintos medicininiais tyrimais. Tačiau šioje vietovėje nėra sukurta gydomųjų išteklių panaudojimui pritaikyta infrastruktūra. Dėl šios priežasties gamtiniai ištekliai nėra panaudojami gydymui.

Vietovėje, kurioje yra gydomieji gamtiniai ištekliai, tačiau jų gydomosios savybės nėra įrodytos moksliniais tyrimais, taip pat negali būti teikiamos kurortinio gydymo paslaugos. Tyrimai gali būti neatlikti dėl keleto priežasčių: gamtiniai ištekliai nebuvo tirti iš viso; tyrimai buvo atlikti anksčiau, tačiau pastaruoju metu gamtinių išteklių gydomosios savybės nebuvo tirtos (turi būti vykdomi klinikiniai stebėjimai bei periodiškai atliekami gydomųjų išteklių kompleksiniai fiziniai, cheminiai, biologiniai ir farmakodinaminiai tyrimai) arba turimi ištekliai laikomi gydomaisiais nuo senų laikų, informaciją apie jų gydomąsias savybes perduodant iš kartos į kartą ir jomis tikint, tačiau netiriant jų tikrosios gydomosios vertės. Šie gamtiniai ištekliai sukuria poilsiui tinkamą aplinką, todėl į šias vietas poilsiautojai važiuoja su tikslu aktyviai ar pasyviai pailsėti. Šioje vietovėje gali būti įsikūrę reabilitacijos ligoninės ar centrai, kuriose teikiamas sveikatą gražinantis ar reabilitacinis gydymas.

Gamtiniai ištekliai ir jų teigiamas poveikis ligonių sveikatai tampa viena iš gydymo komplekso sudedamųjų dalių.

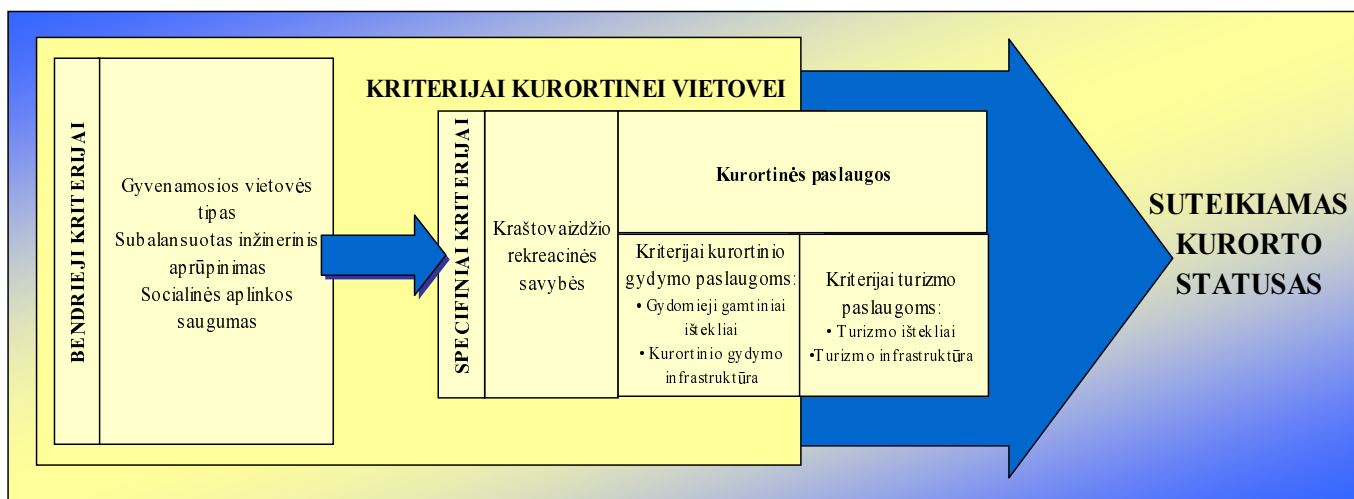
Įvertinus pateiktas hipotezes kurortinei vietai apibrėžti, buvo pasirinktas pirmas kurortinės vietovės sąvokos apibrėžimas. Šioje studijoje akcentuojama **kurorto** gydomoji funkcija ir išplėtotas turizmo paslaugų paketas, o **kurortine vieta** siūloma vadinti **vietovę, turinčią moksliniais tyrimais pripažintus gamtinius gydomuosius išteklius ir kurortiniam gydymui ar reabilitacijai sukurtą infrastruktūrą ir kvalifikuoto medicininio personalo komandą, tačiau kurioje nėra išplėtotas turizmo paslaugų teikimas.**

Šis apibrėžimas pasirinktas dėl keleto priežasčių. Remiantis Bendrojo plano dokumente pateikta rekreacinių aptarnavimo centrų klasifikacija, pagal specializaciją kaip viena iš rūšių išskiriami kurortinio gydymo centrai. Kurortus ir kurortines vietas galima priskirti šios specializacijos centrams. Kurortinis gydymas yra jų pagrindinė jų vykdoma funkcija. Tačiau kurortinė vietovė nėra pasiekusi kitų kurorto paslaugų įvairovės ir kokybės lygio ir yra vertinama kaip pradinė kurorto vystymosi stadija. Kurortas priskiriamas prie polifunkcinių centrų, kadangi teikia ir gydymo, ir turizmo paslaugas, o pagal studijoje siūlomą kurortinės vietovės apibrėžimą, joje teikiamos tik kurortinio gydymo, sveikatinimo ir poilsio paslaugos. Į kurortinę vietovę turistai atvyksta su tikslu atgauti jėgas ir pailsėti medicininių procedūrų bei aktyvaus poilsio pagalba.

Kurortinėje vietovėje yra nepilnai išvystyta turistinė infrastruktūra: nėra išplėtotas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančių įstaigų tinklas, nepatogus susisiekimas su vieta ar pan. Kurortinės vietovės nepasižymi plačia apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įvairove. Be sanatorijų, apgyvendinimo paslaugas gali teikti ir kitos įstaigos, tačiau jų įvairovė nėra didelė (sanatorijos, poilsio namai, viešbučiai ir kt.). Kurortuose, siekiant užtikrinti įvairių turistų poreikių patenkinimą, steigiamos įvairaus pobūdžio apgyvendinimo įstaigos (moteliai, kempingai, kaimo turizmo sodybos ir kt.). Maitinimo paslaugas kurortinėse vietovėse teikia sanatorijos (jose teikiamos dietinio maitinimo paslaugos, kurios yra viena kurortinio gydymo sudedamųjų dalių) ir kitos įstaigos, tačiau jų nėra daug. Įvairove šios įstaigos taip pat nepasižymi.

Kurortinėje vietovėje nėra sukurta įvairių laisvalaikio praleidimo formų visuma. Tai nėra tikslas, dėl kurio į jas atvyksta lankytojai. Organizuojami kultūriniai, pramoginiai ar sporto renginiai nėra didelio masto ir populiarūs visoje Respublikoje, tačiau skirti tik vietovės lankytojų laisvalaikiui užtikrinti.

Kriterijų kurortui, kurortinei ir turistinei vietovėms, struktūrograma pateikta 7 paveiksle.

7 pav. Siūlomi kriterijai kurortui, kurortinei ir turistinėms vietovėms

Molėtuose, Zarasuose, Salantuose, Trakuose, Aukštadvaryje, Varniuose ir Visagine nėra atlikti gamtinių išteklių moksliniai tyrimai ir jie nėra pripažinti gydomaisiais. Didžiausią potencialą gydomųjų gamtinių išteklių atžvilgiu turi Likėnai ir Smalininkai, turintys mediciniais tyrimais pripažintus gamtinius išteklius: Likėnai – mineralinį vandenį ir gydomąjį purvą, Smalininkai –

gydomąjį purvą ir gydomąjį klimatą. Anykščiai turi mediciniais tyrimais gydomuoju pripažintą mineralinį vandenį, o Juodkrantės seniūnija – gydomąjį klimatą. Likėnuose ir Anykščiuose sukurta infrastruktūra gydomųjų išteklių panaudojimui bei suformuotos reabilitacijos specialistų komandos, galinčios teikti kurortinio gydymo paslaugas. Smalinukuose ir Juodkrantėje gamtinių gydomųjų išteklių panaudojimui infrastruktūra nėra sukurta. Atlikus kriterijų, keliamų turistinėms paslaugoms, ekspertinį vertinimą, Anykščiams galėtų būti suteiktas kurortinio miesto statusas. Turizmo infrastruktūra Likėnuose nėra išplėtotą, todėl jiems galėtų būti suteiktas kurortinės vietovės, o ne kurorto statusas.

5. Rekomendacijos valstybės valdymo ir administravimo institucijoms bei savivaldybėms dėl kurorto bei kurortinės vietovės statuso reglamentavimo

Išsami kurortų bei kurortinių vietovių plėtros galimybių analizė įgalino parengti pagrindines priemones, kurių įgyvendinimas leistų gauti kurorto ar kurortinės vietovės statusą. Tačiau atsižvelgiant į gana radikalų kurorto ir kurortinės vietovės kriterijų nustatymą, siūlomas priemonės verta laikyti kaip preliminarą medžiagą politinėms diskusijoms, plačiam svarstymui ir nagrinėjimui. Siūlomo priemonių komplekso įgyvendinimas nepareikalaus ženklų papildomų lėšų, kadangi daugelį jų valstybės institucijos gali įgyvendinti savo funkcijų ribose, pasitelkiant ES fondų paramą.

Verta pastebėti, kad eilė pateiktų priemonių nėra visiškai naujos. Jos buvo kuriamos daugelį metų tyrinėjant Lietuvos kurortų bei turizmo plėtrą, skelbiamos mokslo darbuose, siūlomos valstybės institucijoms įgyvendinti. Pateikiamos rekomendacijos išskiriamos į du lygius:

- rekomenduojamos priemonės valstybės valdymo ir administravimo institucijoms dėl kurorto ir kurortinės vietovės statuso reglamentavimo bei kurorto ir kurortinių vietovių plėtros;
- rekomenduojamos priemonės savivaldybėms, norinčioms gauti kurorto ar kurortinės vietovės statusą.

Rekomenduojamos priemonės valstybės valdymo ir administravimo institucijoms pateiktos 5 lentelėje.

5 lentelė

Valstybės valdymo ir administravimo institucijų teisinės, ekonominės, finansinės ir politinės priemonės, dėl kurorto ir kurortinės vietovės statuso Lietuvoje reglamentavimo

Priemonės turinys	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga už įgyvendinimą institucija	Laukiamas įgyvendinimo rezultatas
1. Parengti Vyriausybės nutarimą dėl kurorto statuso reglamentavimo.	2004 m.	LR Ūkio ministerija, LR Aplinkos apsaugos ministerija, LR sveikatos apsaugos ministerija	Aiškiai apibrėžta kurorto statuso suteikimo tvarka bei kriterijai, kuriuos turi atitikti kurortas ar kurortinė vietovė.
2. Parengti LR teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo pataisas, koreguojančias kurorto sampratą bei nustatančias kurortinės vietovės ir turistinės vietovės sampratas.	2004 m.	LR Aplinkos apsaugos ministerija	Aiškiai apibrėžtas kurorto ir kurortinės vietovės statusas.
3. Parengti higienos normos HN 28:2001 pataisas, apibrėžiant gydomojo mineralinio vandens bei naudojamo balneoterapijai	2004 m.	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Nustatyti mineralinio vandens naudojamo vidiniam bei išoriniam vartojimui gydymo tikslams standartai.

Priemonės turinys	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga už įgyvendinimą institucija	Laukiamas įgyvendinimo rezultatas
(išoriniam vartojimui) mineralinio vandens sąvokas.			
4. Parengti higienos normą dėl gydomojo purvo kokybės reikalavimų bei programinės priežiūros.	2004 m.	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Nustatyti gydomojo purvo naudojimo standartai bei programinė priežiūra.
5. Parengti Lietuvos medicinos normos MN 12:1996 „Sveikatos priežiūros ir farmacijos įstaigų akreditavimo sistema“ pataisymą, apibrėžiant sanatorijos ir kurortinės sanatorijos sąvoką bei papildant gydyklos sąvokos apibrėžimu.	2004 m.	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Aiškiai apibrėžta sanatorijos ir kurortinės sanatorijos sąvoka.
6. Parengti LR savivaldybių biudžeto pajamų nustatymo metodikos įstatymo pataisymą, pakoreguojant kurortinių miestų, kurortinių ir turistinių vietovių savivaldybių biudžeto pajamų koregavimo rodiklius.	2004 m.	LR Finansų ministerija	Suformuotas kurortų savivaldybių pajamų biudžetas atitinkanti kurortinių savivaldybių poreikius.
7. Įsteigti kurortologijos laboratoriją ir jai priskirti gamtinių gydomųjų išteklių medicininių tyrimų vykdymo funkciją.	2004 m.	LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR Sveikatos apsaugos ministerija	Įsteigta laboratorija nuolat vykdys gamtinių gydomųjų išteklių medicininius tyrimus.
8. Į valstybės investicijų programą svarbos tvarka įtraukti kurortų traukos centrų, kitų infrastruktūros objektų investicinius projektus.	2005 m.	Kurortų savivaldybės, LR Ūkio ministerija, LR Finansų ministerija	Infrastruktūros objektų investicinių projektų įgyvendinimas leis mažinti sezoniškumo įtaką, kurortai taps patrauklesni privatiems investuotojams, gausės darbo vietų.
9. Prie Ūkio ministerijos įsteigtą kurortų komisiją papildyti naujais specialistais.	2004 m.	LR Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos	Į kurortų komisiją įtraukti kurortinių vietovių atstovai, sanatorinio – kurortinio gydymo, aplinkos apsaugos specialistai.
10. Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl kurortinio gydymo geresnio integravimo į nacionalinę sveikatos sistemą.	2004 m.	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Gyventojai, iš jų ir darbingi, mažiau sirgs, bus taupomos ligonių kasų lėšos.
11. Parengti ir įgyvendinti priemones, leidžiančias kurortuose teikti daugiau medicinos paslaugų ir aptarnauti daugiau pacientų vasaros turistinio sezono metu.	2004 m.	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Poilsiautojai ir besigydantys kurortuose laiku gaus geros kokybės medicinos paslaugas, gausės darbo vietų.
12. Vykdyti aktyvią kurortinio turizmo rinkodarą.	nuolat	LR Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos	Sistemiškai plėtojama kurortinio turizmo rinkodara gerins valstybės įvaizdį, kurortuose lankysis daugiau

Priemonės turinys	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga už įgyvendinimą institucija	Laukiamas įgyvendinimo rezultatas
			užsienio ir vietos turistų.
13. Įgyvendinti griežtesnes viešosios tvarkos palaikymo priemonės kurortuose vasaros turistinio sezono metu.	2004 m.	LR Vidaus reikalų ministerija	Bus užtikrintas poilsiautojų ir jų turto saugumas, pagerės kurortų įvaizdis, atsiras daugiau galimybių konkuruoti užsienio rinkose.
14. Koordinuoti kurortų plėtros priemonių įgyvendinimą, vykdyti kurortų plėtros stebėseną (monitoringą).	nuolat	LR Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos	Bus užtikrintas valstybės politikos kurortų plėtros srityje įgyvendinimas.
15. Parengti kurortų plėtros įgyvendinimo 2005–2008 metų priemonės, atsižvelgiant į naujų kurortų atsiradimo galimybę.	2004 m.	LR Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos	Bus užtikrintas kurortų plėtros politikos tęstinumas.

6 lentelė

Rekomendacijos savivaldybėms, norinčioms gauti kurorto ar kurortinės vietovės statusą

Priemonės turinys	Laukiamas įgyvendinimo rezultatas
1. Parengti ilgalaikės plėtros strategijas ir jų įgyvendinimo priemonės, įvertinant kurorto statuso suteikimo galimybę	Strateginis planavimas užtikrins kurortų plėtros prioritetinių kryptių identifikavimą ir plėtros priemonių įgyvendinimo tęstinumą
2. Atlikti gamtinių gydomųjų išteklių mokslinius tyrimus.	Atlikti gamtinių gydomųjų išteklių moksliniai tyrimai, įvertintas gamtinių gydomųjų išteklių pritaikymas sanatoriniam kurortiniam gydymui
3. Parengti kurortinio gydymo galimybių studiją.	Parengtoje studijoje išnagrinėjamos galimybės plėsti sanatorinį kurortinį gydymą, atsižvelgiant į žmogiškųjų išteklių kompetenciją, esamą infrastruktūrą, papildomų socialinių paslaugų teikimo galimybę
4. Atlikti savivaldybės gyventojų nuomonės tyrimą dėl kurorto statuso suteikimo savivaldybei.	Išsiaiškinta gyventojų nuomonė dėl galimų pokyčių savivaldybei suteikus kurorto statusą
5. Plėtoti turizmo infrastruktūrą.	Išplėtotas turizmo infrastruktūra leis turistams pateikti pilną kurortinių paslaugų paketą
6. Skatinti turizmo verslą.	Išplėtotas turizmo verslas leis turistams pateikti pilną kurortinių paslaugų paketą

LITERATŪRA

1. 2001 m. lapkričio 5 d. LRV nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 3 d. nutarimo Nr. 651 „Dėl pavadinimų administraciniais vienetams ir gyvenamosioms vietovėms suteikimo, jų keitimo, teritorijų ribų nustatymo ir keitimo“ dalinio pakeitimo
2. Babickas B., Ilgūnas M. Lietuva vasarą, 1934, p. 14
3. Begriffsbestimmungen für Kurorte, Erholungsorte und Heilbrunnen, Deutscher Baderverband e.V., Deutscher Fremdenverkehrsverband e.V., 1991
4. Bergman B., Klejo B. Quality from Customer Needs to Customer Satisfaction.-Lund, 1994.
5. Bull A. The Economics of Travel and Tourism. – Wiley Halsted Press, 1994.
6. Сборник официальных документов по курортному делу No. 1, 1998, Москва
7. Čižas J. Lietuvos kurortai, 1937, p. 36
8. Dann G.M.S. Tourist motivation: an appraisal, Annals of Tourism Research, 1981.
9. Gartner R. Tourism development: principles, processes, and policies.- New York: Van Nostrand Reinhold, 1996.
10. Hassan S.S. Determinants of Market Competitiveness in an Environmentally Sustainable Tourism Industry// Journal of Travel Research. – 2000. - Vol.2. - 237-245 p.
11. Higienos norma 28: 2001 „Natūralus mineralinis vanduo, šaltinio vanduo ir mineralizuotas geriamasis vanduo. Kokybės reikalavimai ir programinė priežiūra“
12. Higienos norma 44: 2003 „Vandenviečių sanitarinių apsaugos zonų nustatymas ir priežiūra“
13. Higienos norma HN 92: 1999 „Reikalavimai paplūdimiams ir maudykloms“
14. Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtotės iki 2015 metų strategija, V., 2002 – 713-758 p.
15. Konferencijos medžiaga Likėnų kurorto 100-osioms metinėms pažymėti, 1990 m.
16. Landesverordnung zur Änderung der Ordnungswidrigkeiten – Zuständigkeitsverordnung, Vom. 6 Dezember 1990
17. Lietuvių enciklopedija, 1958
18. Lietuvos Geologijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos įsakymas dėl „Ūkio subjektų požeminio vandens monitoringo vykdymo tvarkos“, 2003 m. spalio 24 d., Nr. 1-159
19. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas, Žin., 1992, Nr. 5-75
20. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas dėl „Rekreacinių teritorijų registravimo, apsaugos, planavimo ir naudojimo tvarkos“, 1999 m. birželio 24 d., Nr. 191
21. Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas Nr. VIII-529, Žin., 1997, Nr. 112-2824
22. Lietuvos Respublikos Kurortų įstatymas, Žin., 1932 m., Nr. 401 – 1932.XII.22
23. Lietuvos Respublikos kurortų plėtros koncepcija, Kaunas, 2002.
24. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas Nr. I-671, Žin., 1994, Nr. 96-1872
25. Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl žemės įvertinimo tvarkos“, 1999 m. vasario 24 d., Nr. 205
26. Lietuvos Respublikos Pajūrio juostos įstatymas Nr. IX-1019, 2002 m. liepos 2 d.
27. Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, Žin., 2000, Nr.52-1484
28. Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-628, Žin. Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703
29. Lietuvos Respublikos Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. VIII-1362, Žin., 1997, Nr.69-1743, Nr.116-2953; 1998, Nr.111-3060
30. Lietuvos respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas “Dėl medicininės reabilitacijos ir sanatorinio (antirecidyvinio) gydymo organizavimo”, 2003 m. liepos 11 d., Nr. V-444.
31. Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatymas Nr. I-552, Žin., 1998, Nr.112-3099

32. Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 1,3,9 ir 13 straipsnių papildymo įstatymas Nr. IX-299, 2001, Žin., 1999, Nr. 43-1362
33. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas LRS nutarimu Nr. IX-1154, 2002 10 29
34. Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas Nr. IX-1211, 2002, Žin., 1998, Nr. 32-852; 2001, Nr. 34-1128
35. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533, Žin., 2000, Nr. 91-2832
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl pavadinimų administraciniams vienetams ir gyvenamosioms vietovėms suteikimo, jų keitimo, teritorijų ribų nustatymo ir keitimo“, 1996 m. birželio 3 d., Nr. 651
37. Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas Nr. I-446, 2002 10 15
38. Lietuvos Respublikos Žemės mokesčio įstatymas Nr. I-2675, Žin., 1992, Nr. 21-612
39. Lietuvos Respublikos Žemės reformos įstatymas Nr. I-607, Žin., 1991, Nr. 24-635
40. LR aplinkos ministro įsakymas „Dėl rekreacinių teritorijų registravimo, apsaugos, naudojimo ir planavimo tvarkos patvirtinimo“, 1999 m. birželio 24 d., Nr. 191.
41. LR Ūkio ministro įsakymas „Dėl turizmo tarybos nuostatų patvirtinimo“, 2003 m. kovo 26 d., Nr. 4-109
42. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“, 1992 m. gegužės 12d., Nr. 343
43. Med Care. 1998 Sep;36(9):1303-5. Comment on: Med Care. 1998 Sep;36(9):1309-14. Spa therapy: panacea or placebo? Cherkin D.
44. Medicinos norma MN 12: 1996 „Sveikatos priežiūros įstaigų akreditavimo specialieji reikalavimai reabilitacijos ir sanatorinio gydymo įstaigoms (padaliniams)“
45. Regionų plėtra – 2001. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas, Technologija, 2001
46. Regionų plėtra – 2002. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas, Technologija, 2002
47. Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas
48. The principles of protected area management in Finland, Vantaa, 2000
49. Theobald I. Global tourism. Oxford: Buterworth.- Heinemann, 1998.
50. Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro ir Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl specialaus tipo apgyvendinimo paslaugų teikimo taisyklių“, 1998 m. spalio 13 d., Nr.63/578
51. Zakon o prirodnych lecných zdrojích, zdrojích prirodnich mineralnich vod, prirodnich lecebnych laznych a lazenskych mistech a o zmene nekterých souvisejících zákonu (lazensky zakon), 2001, Parlament Ceske republiky
52. Положение о курортах, Утверждено Совета Министров ССР от 5 сентября 1973 г. № 654, Свод законов, том 3

PRIEDAS

1 PRIEDAS

Gerbiamas respondente,

Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija kartu su Lietuvos regioninių tyrimų institutu rengia Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studiją.

Studijos tikslas – parengti pasiūlymus kurorto ir kurortinės (turizmo) vietovės statuso Lietuvoje teisiniam reglamentavimui.

Anketinės apklausos būdu apklausiami Lietuvos kurortai, Bendrajame plane numatytos išplėsti vietovės, turinčios didelį gamtinių kurortologinių išteklių potencialą bei gyvenamosios vietovės, pareiškusias norą tapti kurortais. Apklausos duomenys bus naudojami siekiant pagal nustatytus kriterijus įvertinti dabartinius kurortus bei norinčiųjų miestų (miestelių) galimybes tapti kurortais.

Anketą prašytume užpildyti iki lapkričio 25 dienos.

Iš anksto dėkojame.

1. Jūsų miesto (miestelio) pavadinimas:
_____.
2. Ar Jūsų miestas (miestelis) turi gydomuosius gamtinius išteklius?
 - a) Taip (pabraukti, kokius): mineralinį vandenį, gydomąjį purvą, gydomąjį klimatą;
 - b) Ne (žiūrėti 7 klausimą).
3. Ar Jūsų mieste (miestelyje) yra medicininiais tyrimais pripažinti gydymui tinkami gamtiniai ištekliai?
 - a) Taip (pabraukti, kokius): mineralinį vandenį, gydomąjį purvą, gydomąjį klimatą;
 - b) Ne (žiūrėti 7 klausimą).
4. Ar yra veikianti gydomuosius gamtinius išteklius panaudojanti infrastruktūra?
 - a) Taip (išvardinti, kokia) _____
_____;
 - b) Ne (žiūrėti 7 klausimą).
5. Kokios gydymo paslaugos teikiamos panaudojant gamtinius gydomuosius išteklius?
 - a) Antirecidyvinius gydymas;
 - b) Medicininė rehabilitacija;
 - c) Ambulatorinė rehabilitacija;
 - d) Palaikomoji rehabilitacija.
6. Iš kokių specialistų suformuotos gydymo įstaigose dirbančios rehabilitacijos specialistų komandos?
 - a) Fizinės medicinos ir rehabilitacijos gydytojo, turinčio licenziją;
 - b) Kineziterapeuto;
 - c) Psichologas;
 - d) Ergoterapeutas;
 - e) Socialinis darbuotojas;
 - f) Slaugytojas;
 - g) Dietologas;
 - h) Ortozių specialistas;
 - i) Logopedas;
 - j) Neurologo;
 - k) Kardiologo;
 - l) Psichiatro;
 - m) Kiti

7. Kokie gamtiniai ištekliai yra Jūsų mieste (miestelyje):

Ištekliai	Skaičius mieste	Skaičius rajone
a) Jūra		
b) Ežeras (-ai)		
c) Upė (-s)		
d) Tvenkinys (-iai)		
e) Miškas (-ai)		
f) Parkas (-ai)		
g) Kita		

8. Kokios lankytinos vietos yra Jūsų mieste (miestelyje)?

Lankytinos vietos	Mieste	Rajone
a)		
b)		
c)		
d)		
e)		
f)		
g)		
h)		
i)		
j)		
k)		
l)		
m)		
n)		
o)		
p)		
q)		
r)		
s)		
t)		
u)		
v)		
w)		
x)		
y)		
z)		
aa)		
bb)		
cc)		
dd)		
ee)		

9. Kokia Jūsų mieste (miestelyje) gamtinių išteklių ir lankytinų vietų pritaikymo naudojimui gamtinė infrastruktūra?

Infrastruktūra	Skaičius mieste	Skaičius rajone
a) Papalūdimiai		
b) Apžvalgos aikštelės		
c) Takai (pėsčiųjų, dviračių)		
d) Privažiavimai		
e)		
f)		
g)		
h)		

10. Koku transportu galima pasiekti Jūsų miestą (miestelį)?

- Oro transportu;
- Vandens transportu;
- Kelių transportu;
- Geležinkelio transportu.

11. Kokios ir kelios apgyvendinimo paslaugas teikiančios įstaigos veikia Jūsų mieste (miestelyje) sezono ir ne sezono metu?

Įstaigos	Skaičius sezono * metu	Skaičius ne sezono metu
a) Viešbutis (-iai)		
b) Motelis (-iai)		
c) Svečių namai		
d) Sanatorijos		
e) Kempingas (-ai)		
f) Turistinės bazės		
g) Poilsio namai		
h)		
i)		
j)		
k)		

* - sezonas apima birželio – rugsėjo mėnesius.

12. Kokios ir kelios maitinimo paslaugas teikiančios įstaigos veikia Jūsų mieste (miestelyje) sezono ir ne sezono metu?

Įstaigos	Skaičius sezono * metu	Skaičius ne sezono metu
a) Restoranas (-ai)		
b) Kavinė (-ės)		
c) Baras (-ai)		
d) Užkandinė (-s)		
e) Valgykla (-os)		
f)		
g)		
h)		

* - sezonas apima birželio – rugsėjo mėnesius.

13. Kokios finansinės paslaugos teikiamos Jūsų mieste (miestelyje)?
- Veikia banko filialas (padalinys) ir teikia visas bankines paslaugas;
 - Bankomatų tinklas;
 - Valiutos keitimo punktas;
 - Čekių gryninimo paslaugos;
 - Kitos _____.
14. Kokios papildomos turistinės paslaugos teikiamos Jūsų gyvenamojoje vietovėje?
- Turizmo ar kitų informacinių centrų;
 - Renginių organizavimo;
 - Ekskursijų organizavimo;
 - Konferencijų organizavimo;
 - Suvenyrų pardavinėjimo;
 - Sporto paslaugų ir su jomis susijusio inventoriaus (dviračių, valčių, jachtų, baidarių) nuomos;
 - Važnyčiojimo ir jodinėjimo paslaugos;
 - Baseinų, saunų paslaugos
 - Kita _____.
15. Kokios teikiamos unikalios Jūsų miestui (miesteliui) turizmo paslaugos?
- Mėgėjiškos žūklės;
 - Medžioklės;
 - Ekoturizmo;
 - Šuoliai iš parašiuto;
 - Šokinėjimas su guma;
 - Sklandymas sklandytuvu ar skraidyklėmis;
 - Kitos _____.
16. Kokios kultūros įstaigos veikia Jūsų vietovėje (pažymėti)?
- Teatras (-ai);
 - Kultūros centras (-ai);
 - Biblioteka (-os);
 - Muziejus (-ai);
 - Kitos _____.
17. Kokios pramogų teikiančios įstaigos veikia Jūsų gyvenamojoje vietovėje (pažymėti)?
- Pramogų centras, diskotekos, naktinis klubas (ai);
 - Atrakcionų parkas (-ai);
 - Kino teatras (-ai);
 - Koncertų salė (-ės);
 - Sporto infrastruktūra (sporto klubai, stadionai, teniso kortai ir kt.);
 - Kitos _____.
18. Kokia Jūsų miesto (miestelio) verslo struktūra ir dirbančiųjų gyventojų pasiskirstymas pagal sektorius, proc.

Sektorius	Veikiančių įmonių dalis, proc.	Dirbančiųjų sektoriuje dalis, proc.
a) Gamybos		
b) Paslaugų		
c) Žemės ūkio		

19. Miesto svečių srautai atskirais metų laikais:

Metų laikai	Miesto svečių skaičius	
	Lietuvos turistai	Turistai iš užsienio šalių
a) Vasara		
b) Rudo		
c) Žiema		
d) Pavasaris		

20. Jūsų miesto (miestelio) oro užterštumo lygis:

21. Jūsų mieste (miestelyje) esančių vandens telkinių užterštumo lygis:

22. Jūsų miesto (miestelio) dirvožemio užterštumo lygis:

23. Jūsų miesto (miestelio) plėtros prioritetai:

Lietuvos regioninių tyrimų institutas

Kontaktiniai asmenys:

Tel./ faksas:

El. paštas:

Ineta Šimkūnaitė

(8-37) 42 32 51

(8-37) 42 37 25

ineta@lrti.lt